

İNSAN TİCARETİ SUÇU

(TCK md.201/b)

*Dr. Çetin ARSLAN**

GİRİŞ

Dünyada hızla değişen ve gelişen siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel ilişkilerin, birçok alana olumlu etkileri olmakla birlikte, hukuk, siyaset ve güvenlikle ilgili yapıları olumsuz yönde, derinden etkilemiştir. Bu durum, küçük veya büyük ayrımı yapılmaksızın, ülkeleri birbirlerine daha da bağımlı hale getirmiştir. Zira, özellikle örgütlü şekilde oluşan ve gelişen yolsuzluk, ateşli silâh ve uyuşturucu madde ticareti ile “*göçmen kaçakçılığı*” ve “*insan ticareti*”, sadece bir veya birkaç ülkenin sınırlarını değil, neredeyse tüm dünyayı faaliyet alanı içine alan bir olguya dönüşmüştür.¹ Gerçekten, söz konusu suçların, genellikle örgütlü ve profesyonel kişiler tarafından işlenmesi, ulusal bazda alınan önlemlerin

* *Yargıtay Cumhuriyet Savcısı*

¹ Zikredilen fiillerden konumuzu oluşturan “*insan ticareti*”nin nedenleri, boyutu, şekli, tanımı ve önlenmesi için yapılan çalışmalar ile alınan tedbirler vs. hakkında bkz. **Kartusch, Angelika**, Reference Guide for Anti-Trafficking Legislative Review with Particular Emphasis on Eastern Europe, Sptember 2001, s. 7 vd.; **Jordan, Ann**, “*Trafficking in Human Beings: The Slavery that Surrounds Us*”, www.usinfo.state.gov/journals/itgic/0801/ijge/gi05.htm, 07.01.2004, s.1-5; **Laczko, Frank**, “*Human Trafficking : the Need for Better Data*” , www.migrationinformation.org/feature/display.cfm?ID=66, 07.01.2004, s.1-6; **Interpol**, “*Trafficking in Women and Children*”, www.interpol.int/Public/THB/Women/Default.asp., 07.01.2004, s.1 vd; **Stability Pact for South Eastern Europe Task Force on Trafficking in Human Beings**, “*Devopment of An-anti Trafficking Training Module for Judges and Prosecutors, Draft Training Manual*”, Implemented by International Centre for Migration Policy Development (ICMPD) (Türkçe Metin), s.8-163 (yayınlanmamıştır).

etkisiz ve yetersiz kalması gerçeğini ortaya çıkarmış ve bunun sonucunda, bölgesel ve uluslararası işbirliği yapılması ve geliştirilmesi gerekmektedir.

Asya, Ortadoğu ve Avrupa kavşağında bulunan Ülkemiz, Doğudan Batıya yönelen ve bir insanlık trajedisi görünümünde olan “*insan ticareti*” ile göçmen kaçakçılığı suçlarında, bir transit ülkesi olarak, sık sık bu sorunla karşılaşmaktadır.² Gerçekten birçok insan/göçmen, genellikle suç örgütleri tarafından yapılan planlamalarla, Türkiye’ye ya sahte belgelerle ya da seyahat belgeleri olmaksızın girmekte, ucuz iş gücü ve sömürü materyali olmaları nedeniyle yoğun ilgi gördükleri Batı Avrupa ülkelerine, ABD ve Kanada’ya bir şekilde ulaşmaya çalışmaktadır. Bu zavallı insanlar, herhangi bir ülkede çok düşük bir ücretle de olsa iş bulma ümidiyle gelmekte ve bu nedenle her türlü sömürüye açık hale gelmektedirler.

Günümüzde “*insan hakları*”, her çağdaş ve demokratik devletin, bu arada Türkiye Cumhuriyeti’nin, bütün insanlar için gerçekleştirmeye çalıştığı temel ve vazgeçilmez değerleri ifade etmektedir. Bu nedenle, “*O değerlere*” yapılacak olan saldırı, “*insanlığa karşı yapılmış*” bir saldırıdır ve bunlara karşı işlenecek suçlar ise, birer “*insanlık suçu*”dur.³ Bu felsefeden hareket eden ülkemiz, tüm uluslararası suç önleme stratejilerine katkıda bulunmayı devlet politikası olarak kabul etmektedir. Bunun doğal sonucu olarak da, aynı zamanda önemli insan hakları ihlallerine neden olan söz konusu olgularla mücadele için, bölgesel ve uluslararası anlaşma, önlem ve etkinliklere katılmanın yanı sıra, mevzuatını da bu hususta yenilemekte ve geliştirmektedir. Bunların yanında, uygulamada maksimum verimi alabilmek için, bu konuda görevli olan aktörlerin eğitimine de, gerekli katkıyı sağlamaya çalışmaktadır.⁴

² Bkz. Ekin, Nusret, *Küreselleşmenin İki Yüzü: “İstenmeyen Kaçak Göçmenler-Davevli Bilgi İşçileri”*, www.sosyalsiyaset.com/documents/nusret.ekin.1.htm, 09.01.2004, s.1 vd.

³ Roma’da kabul edilen ve “*Uluslararası Ceza Divanı*”nın statüsünü belirleyen 7. maddeye göre “*cinsel kölelik, zorla gebe bırakma vb. ağırlıktaki cinsel şiddet içeren eylemler*”, “*insanlığa karşı suçlar*” arasındadır (bkz. Tezcan, Durmuş, *Uluslararası Suçlar ve Ceza Divanı*, in: Ankara Barosu Hukuk Kurultayı 2000(1), Ankara 12-16 Ocak 2000, s.278-279, 283-286).; Bunun yanında “*1991’den beri Eski Yugoslavya Topraklarında Gerçekleştirilen Ağır Uluslararası İnsani Hukuk İhlallerinden Sorumlu Kişilerin Kovuşturulması İçin Uluslararası Mahkeme*”nin statüsünü belirleyen 5. maddesinde, “*insanlığa karşı suçlar*” arasında “*köleleştirme*” fiili de sayılmıştır (bkz. Alpkaya, Gökçen, *Eski Yugoslavya İçin Uluslararası Ceza Mahkemesi*, Turhan Kitabevi, Ankara 2002, s.126-134).

⁴ Ülkemizde bu amaçla çeşitli eğitim seminerleri tertip edilmiş, konuyla ilgili ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlarla ortaklaşa çalışmalar yapılmış ve aynı amaçlı yeni programlar planlanmıştır (Bu konuda yapılan ve planlanan çalışmalarla ilgili ayrıntılı bilgi, insan ticareti ile mücadele konusunda ulusal koordinatör olan Dışişleri Bakanlığı bünyesindeki “*İnsan Ticareti ile Mücadele Ulusal Görev Gücü*” çalışmalarında mevcuttur).

Dünyanın en kirli suçlarından biri olan *“insan ticareti”* ve *“göçmen kaçakçılığı”* suçlarından araçlar, uyuşturucu ticaretinden elde edilen rakama yakın bir gelir elde etmektedirler. Ancak bu suçun asıl kazancı söz konusu araçlar değil, ülkelerine kaçak olarak gelen insanların emeklerini ve iş güçlerini sömüren, onları neredeyse sıfır maliyetle kullanan sanayicilerdir. Bu nedenle bu suçlarla samimi şekilde mücadele etmenin yolu, sadece transit ülkelerin alacağı ceza hukuku tedbirlerinden değil, hedef ülkelerin bu insanlara yönelik taleplerinin her türlü yasal tedbirle önlenmesinden geçeceği bilinmelidir.⁵

Mevzuatımızda, insan ticareti olarak nitelenen fiillere yönelik, esasen çeşitli müeyyideler öngörülmüş olmakla birlikte⁶, bu suçla daha etkin mücadele etmek için *“Sınır aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi”*, ile *“Sınır aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol”* imzalanmış ve bu anlaşmalar sırasıyla 4800⁷ ve 4804⁸ sayılı Kanunlarla TBMM tarafından uygun bulunmuştur.

Zikredilen anlaşmaların ceza hukuku açısından yerine getirilmesi için ise, 4771 sayılı Kanunla TCK’ye 201/b maddesi eklenmiş ve *“insan ticareti”* suçu ayrıntılı şekilde düzenlemiştir.

Çalışmamız genellikle birbirine karıştırılan *“insan ticareti”* ile *“göçmen kaçakçılığı”* suçlarından, *“insan ticareti suçu”* incelenecektir. *“İnsan ticareti suçu”* incelenirken ise, öncelikle, *“insan ticareti kavramı”*, bunun *“göçmen kaçakçılığı kavramı ile mukayesesi, insan ticaretinin oluşum nedenleri ve boyutu, uluslararası bazı belgelerde, anayasamızda ve diğer mevzuatımızda insan ticaretine ilişkin düzenlemeler”*e genel hatlarıyla değinilecek, bilahare *“insan ticareti suçu (TCK md.201/b)”* incelenecektir.

⁵ Castles, Stephen, *“İnsan Kaçakçılığı Dev Bir Endüstri”* , www.milliyet.com.tr/print/print.asp, 22.10.2003, s.1.

⁶ Bu konuda Çalışmamızın *“içtima”* başlıklı kısmına bakınız.

⁷ RG, 04.02.2003/25014

⁸ RG, 04.02.2003/25015

⁹ *“Göçmen kaçakçılığı”*nın sık sık *“insan kaçakçılığı”* şeklinde anıldığını da görmekteyiz. Kanımızca *“göçmen kaçakçılığı”* ibaresinin kullanmak daha isabetlidir. Zira kaçakçılık konusu olan şahıslar, herhangi bir insan değil, ekonomik, siyasi, coğrafi, askeri, dini vs. sebeplerle kendi ülkesinden ayrılarak, yerleşmek için başka ülkeye giden kimseler, yani *“göçmen”*lerdir. Kaldı ki TCK’ de (md.201/a) *“göçmen kaçakçılığı”* ibaresini kullanmıştır.

I-İNSAN TİCARETİ KAVRAMI, GÖÇMEN KAÇAKÇILIĞI KAVRAMI İLE MUKAYESESİ, İNSAN TİCARETİNİN OLUŞUM NEDENLERİ VE BOYUTU, ULUSLARARASI BAZI BELGELERDE, ANAYASAMIZDA VE DİĞER MEVZUATIMIZDA İNSAN TİCARETİNE İLİŞKİN DÜZENLEMELER

A-GENEL OLARAK

“İnsan ticareti suçu”nu incelemeyen önce, “insan ticareti kavramı”nın neyi ifade ettiği, “göçmen kaçakçılığı” kavramı ile ortak ve farklı yönlerinin neler olduğu, insan ticaretinin oluşum nedenleri ve boyutu ile uluslararası bazı belgelerde, Anayasamızda ve diğer mevzuatımızda bu kavrama ilişkin düzenlemelerin neler olduğu üzerinde durulmasında fayda vardır.

B- İNSAN TİCARETİ KAVRAMI

Mevzuatımızda, 4804¹⁰ sayılı Kanunla onaylanan “Sınırışan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol”ün yürürlüğe girmesine değin, “insan ticareti” (ing.human trafficking; trafficking in human beings; trafficking in persons) kavramı ile ilgili doğrudan tanım mevcut değildi. Bununla birlikte, amacı, başta insan bedeni ve onuru olmak üzere, insanın sırf insan olması nedeniyle sahip olduğu haklarını, doğrudan veya dolaylı olarak korumaya yönelik değişik türden, bir çok hukuk normunda, bu konuda hüküm mevcuttu.¹¹ Keza uluslararası hukukta da, son zamanlara kadar bu konuda tam olarak kabul görmüş bir tanım mevcut değildi.

4804 sayılı Kanunla onaylanarak, Anayasamızın 90/son maddesi¹² gereğince kanun gücüne sahip olarak iç hukukumuza dahil olan ve bu nedenle de doğrudan bağlayıcı bir etkiye sahip olan “Sınırışan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol” ün 3. maddesinde, insan ticareti şu şekilde tanımlanmakta ve açıklanmaktadır:¹³

¹⁰ RG, 04.02.2003/25015

¹¹ Bu konuda Çalışmamızın, “uluslararası bazı belgelerde, anayasamızda ve diğer mevzuatımızda insan ticaretine ilişkin düzenlemeler” başlıklı kısmına bakınız.

¹² “Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz” (AY md.90/son).

¹³ Aynı tanım için bkz: **Interpol**, “Children and Human Trafficking”, www.interpol.int/Public/THB/Women/Default.asp, 07.01.2004, s.1-2.

Bu Protokol'ün amaçları bakımından:

(a) “İnsan ticareti”, kuvvet kullanarak veya kuvvet kullanma tehdidi ile veya diğer bir biçimde zorlama, kaçırma, hile, aldatma, nüfuzu kötüye kullanma, kişinin çaresizliğinden yararlanma veya başkası üzerinde denetim yetkisi olan kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye veya başkalarına kazanç veya çıkar sağlama yoluyla kişilerin istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması anlamına gelir. İstismar terimi, asgari olarak, başkalarının fuhuşunun istismar edilmesini veya cinsel istismarın başka biçimlerini, zorla çalıştırmayı veya hizmet ettirmeyi, esareti veya esaret benzeri uygulamaları, kulluğu veya organların alınmasını içerecektir.

(b) İnsan ticaretinin (a) bendinde belirtilen yöntemlerden herhangi biriyle yapılmış olması halinde, mağdurun bu istismara razı olup olmaması durumu değiştirmeyecektir.

(c) Bu maddenin (a) bendinde öngörülen yöntemlerden herhangi birini içermese bile, çocuğun istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması “insan ticareti” olarak kabul edilecektir.

(d) Onsekiz yaşının altındaki herkes “çocuk” kabul edilecektir.

“*Sınırşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi*” ile bu sözleşmeye ek yukarıda zikrettiğimiz sözleşmenin/protokolün gereklerinin yerine getirilmesi için, 4771 sayılı Kanunla TCK'ye 201/b maddesi olarak eklenen ve çalışmamızın esasını teşkil eden hükümde ise insan ticareti, şu şekilde tanımlanmaktadır:

MADDE 201/b.- (Ek: 4771 - 3.8.2002 / m.2 b) Zorla çalıştırmak veya hizmet ettirmek, esarete veya benzeri uygulamalara tabi kılmak, vücut organlarının verilmesini sağlamak maksadıyla, tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulamak, nüfuzu kötüye kullanmak, kandırmak veya kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanarak rızalarını elde etmek suretiyle kişileri tedarik eden, kaçırarak, bir yerden başka bir yere götüren veya sevk eden, barındıran kimseye beş yıldan on yıla kadar ağır hapis ve bir milyar liradan az olmamak üzere ağır para cezası verilir.

Birinci fıkrada belirtilen amaçlarla girişilen ve suçu oluşturan eylemler var olduğu takdirde, mağdurun rızası yok sayılır.

Onsekiz yaşını doldurmamış çocukların birinci fıkrada belirtilen maksatlarla tedarik edilmeleri, kaçırılmaları, bir yerden diğer bir yere götürülmeleri veya sevk edilmeleri veya barındırılmaları hallerinde suça ait araç fiillerden hiçbirisine başvurulmuş olmasa da faile birinci fıkrada belirtilen cezalar verilir.

Yukarıdaki fıkralarda yazılı suçlar örgütlü olarak işlendiği takdirde faillere verilecek cezalar bir kat artırılarak hükmolünür.

Görüldüğü üzere, ifade tarzında bazı farklılıklar olmakla birlikte, maddedeki düzenlemeyle, protokolün 3. maddesinde öngörülen hususları bütünüyle ihtiva edecek şekilde bir suç ihdas edilmiştir. Belirtelim ki, protokolde/sözleşmede yer alan “*kişilerin istismar amaçlı temini*” ibaresine yer verilmemesi, suçun manevi unsurunu tayinde tereddüt yaratabilecek mahiyette bir eksiklik ise de¹⁴, protokolde/sözleşmede suç olarak ihdası öngörülen fillerin kapsamı açısından bir noksanlık veya zafiyet doğurmamaktadır.¹⁵

C-İNSAN TİCARETİ KAVRAMI İLE GÖÇMEN KAÇAKÇILIĞI KAVRAMININ MUKAYESESİ

1-Genel Olarak

“*İnsan ticareti*” denildiğinde, çoğunlukla “*göçmen kaçakçılığı*” kavramı akla gelmektedir.¹⁶ Bu durumun en makul sebebi, her iki fiilde de suç mağdurunun ekonomik açıdan, fail tarafından veya fail yararına

¹⁴ Bu konuda Çalışmamızın “*Manevi Unsur*” başlıklı kısmına bakınız.

¹⁵ Keza sözleşmede yer alan, “*başkalarının fuhşunun istismar edilmesi*”, “*cinsel istismarın başka biçimleri*” ve “*kulluk*” ifadelerine de TCK'nin 201/b maddesinde yer verilmemiştir. Ancak bu bir eksiklik değildir. Zira maddede yer alan “*zorla çalıştırmak veya hizmet ettirmek, esarete veya benzeri uygulamalara tabi kılmak,*” ibareleri, zikredilen kavramları da içinde barındırabilecek bir niteliğe sahiptir. Gerçekten “*kulluk*”, “*kölelik*”le aynı anlama geldiği gibi (bkz. **Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük (2 Cilt)**, 9. Baskı, Ankara 1998, s.1398, 1402; **Doğan, D.Mehmet**, *Büyük Türkçe Sözlük*, 7.Baskı, Ankara 1990, s.685, 687); “*başkalarının fuhşunun istismar edilmesi*” veya “*cinsel istismarın başka biçimleri*”, “*zorla çalıştırmak, hizmet ettirmek, esarete veya benzeri uygulamalara tabi kılmak*” şeklinde genellenen davranış biçimlerinin içindeki, sayısız eylemlerden sadece ikisidir.

¹⁶ Örneğin bkz. **Ekin**, s.1-2; **Laczko**, s.2; “*The Task Force on Trafficking in Women and Children of the Stability Pack for Southeastern Europe*” Başkanı Helga Konrad da aynı hususu vurgulamaktadır: bkz **Konrad, Helga**, “*Balkans: Task Force says Human Trafficking Fastest- Growing Regional Crime*”, www.rferl.org/ncsa/features/2002/01/16012002081836.asp, 07.01.2004, s.1 ; **Türk, Hikmet Sami**, “*AB ve Aday Ülkeler Adalete ve İçişleri Bakanları Toplantısı İçin Brüksel'e Hareket Emeden Önce Atatürk Havalimanında Yaptığı Basın Açıklaması*”, www.adalet.gov.tr/basin/b51.htm, 08.01.2004, s.1-2; Hatta kaçakçılık ve organize suç terimleri konusunda hazırlanmış bir sözlükte dahi, “*insan kaçakçılığı*” kavramı ile “*insan ticareti*” kavramı aynı anlamda kullanılmıştır ki, yanlıştır (bkz. *Kaçakçılık ve Organize Suç Terimleri (Sözlük)*, Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı Yayınları, 2. Baskı, Ankara Aralık 2002, s. 132).

sömürülmesidir.¹⁷ Ancak benzerlikler sadece bu hususla sınırlı olmadığı gibi, esaslı ölçüde bir çok farklılık mevcuttur.¹⁸

“*İnsan ticareti*” ile “*göçmen kaçakçılığı*” fillerinin birbirinden ayırt edilmesinin, mağdur hakları bakımından çok önemli sonuçları vardır. Gerçekten, “*Sınır aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol*” ile mağdura sağlamayı vaat ettiğimiz bir çok yükümlülük, ancak, suç mağdurunun maruz kaldığı fiilin hangi suçu oluşturduğunun doğru bir şekilde tespit edilmesiyle mümkündür.¹⁹

2-Benzer Yönleri

-Gerek “*göçmen kaçakçılığı*”na, gerekse “*insan ticaretine*” ilişkin fiiller, “*kamu düzenini*” bozduğu gibi, insan bedeni ve onurunu zedeler.²⁰ Ancak, insan ticareti fillerinde, suç mağdurunun onuru ve beden bütünlüğü, göçmen kaçakçılığı fiilinin mağduruna göre, çok daha ağır ve yoğun bir zarara uğrar.²¹

-Her iki grup fiilin mağdurları genellikle yabancılardır.

-Her iki grup suçta mağdurun bir yerden bir yere nakli, sevki vb. ortak unsurlar vardır.

¹⁷ “*Göçmen kaçakçılığı suçu*” hakkında geniş bilgi için bkz: Arslan, Çetin, Göçmen Kaçakçılığı Suçları (TCK md.201/a), YD, Sa.3, Ankara 2003, s.278-310.

¹⁸ Gerçekten, “*göçmen kaçakçılığı*” “*Sınır aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi*”ne “*ek*” “*Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı Protokol*”ün 3/a. maddesinde “*Göçmen kaçakçılığı, doğrudan veya dolaylı olarak, mali veya diğer bir maddi çıkar elde etmek için, bir kişinin vatandaşlığını taşımadığı veya daimi ikametgah sahibi olmadığı bir Taraf Devlete yasadışı girişinin temini anlamına gelir.*” şeklinde tanımlanırken; bu filleri suç olarak iç hukukumuzla aktaran TCK’ nin 201/a maddesi, eylemi daha kapsamlı olarak ve Türk vatandaşlığını esas alarak, “*Doğrudan doğruya veya dolaylı olarak maddi menfaat elde etmek amacıyla, yabancı bir devlet tâbiyetinde bulunan veya vatansız olan veya Türkiye’de sürekli olarak oturmasına yetkili mercilerce izin verilmemiş bulunan kimselerin Türkiye’ye yasal olmayan yollardan girmelerini veya ülkede kalmalarını, bu kişilerin veya Türk vatandaşlarının yasal olmayan yollardan ülke dışına çıkmalarını sağlamaya göçmen kaçakçılığı denilir.*” şeklinde ifade etmiştir. Bu tanımlar ile yukarıda verilen “*insan ticareti*” tanımlarının ise doğrudan bir benzerliği olmadığı izahtan varestedir.

¹⁹ Aynı yöndeki tespit için bkz: ICMPD, *Draft Training Manual*, s.22.

²⁰ Arslan, Göçmen Kaçakçılığı, s.285-286.

²¹ İnsan ticareti suçunda korunan hukuki yarar açısından, aksi düşünce için bkz: ICMPD, *Draft Training Manual*, s.21-22.

-Her iki grup fiil, genellikle sınıraşan bir karaktere sahiptir²² ve genellikle organize suç örgütleri aracılığı ile işlenirler.²³

-Her iki grup fiilin faillerinin temel amacı, mağdur üzerinden yasal olmayan maddi çıkar veya fayda elde etmek yani mağduru bir şekilde sömürmektir. Bu sömürü göçmen kaçakçılığında, mağdurun mal varlığının fail tarafından verilen/verileceği vaat edilen hizmet karşılığı elinden alınması şekline gerçekleştiği halde, insan ticaretinde, zorla çalıştırılmak, esarete veya benzer uygulamalara tabi kılınmak veya beden organlarının verilmesi temin edilmek suretiyle, istismar edilmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır.

3-Farklı Yönleri

“*Göçmen kaçakçılığı*”nda kaçırılan kişilere karşı maddi veya manevi bir zor kullanılması söz konusu değildir. Zira “*göçmen kaçakçılığı*”nda potansiyel yasadışı göçmen, kaçakçıyla kendisi temasa geçer ve kaçakçı da ödemeyi aldıktan sonra, göçmenin dilediği bir ülkeye yasadışı yollarla girmesini veya bir ülkeden çıkmasını sağlar. “*İnsan ticareti*”nde ise, mağdur zor kullanılarak veya hile ile veya benzeri yollarla iradesi bir şekilde fesada uğratarak ele geçirilir ve bu nedenle maruz kaldığı fiilleri kabul ederken serbest iradesini kullanamaz, yani bu konuda bilinçli olarak rıza gösteremez.²⁴

- “*İnsan ticareti*”nde tacir, başlangıçtan itibaren sömürdüğü kurbanla arasındaki ilişkinin sürekli olmasını ister ve mağdurla ilişkilerini bu şekilde geliştirir. Bu ilişki çeşitli biçimlerde ortaya çıkar ki, bunlar; zor kullanma, cinsel kölelik ya da işgücü köleliği, haysiyetin çiğnenmesi ve insanın elinden özgürlüğünün alınması gibi unsurları içerir. Oysa “*göçmen kaçakçılığı*”nda, tacirlerle kurban arasındaki sömürü ilişkisi, kişinin göçmenin girmek istediği ülkeye yasadışı yolla girdiği veya çıkmak istediği ülkeden çıktığı anda sona erer.²⁵

²² Her iki fiilin yapısında doğal olarak mevcut olan bu husus, insan ticareti suçunda unsur olarak mevcut olmamakla birlikte, göçmen kaçakçılığı suçunda açıkça yer almıştır.

²³ Bu realite nedeniyle, gerek “*Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi*”, gerekse bu sözleşmelere ek olan “*Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı Protokol*” ile “*Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol*”lerde, suçun örgütlü şeklinin “*ağırlaştırıcı neden*” olması öngörülmüştür.; Aynı yönde ayrıca bkz: ICMCPD, *Draft Training Manual*, s.42-43.

²⁴ Aynı yönde: ICMCPD, *Draft Training Manual*, s.22, 87.

²⁵ Aynı yönde: ICMCPD, *Draft Training Manual*, s.22.

D-İNSAN TİCARETİNİN BOYUTU VE OLUŞUM NEDENLERİ²⁶

21. Yüzyılda yaşanan küreselleşme olgusunun en iyi örneklerinden biri olarak, Dünyanın her kıtasında ve bölgesinde yoğunlaşan “*insan ticareti suçu*”, giderek artan bir hızla kendisini daha çok hissettirmektedir. Gerçekten, “*insan ticaretiyle*” ilgili sayılar son derece çarpıcı boyutlarda olup; yapılan araştırma ve tahminlerin farklı sonuçlar vermesine karşın, dünyada her yıl 500.000 ile 2.000.000 arası kişi “*insan ticareti*”ne kurban gitmektedir. Bu suç, son on yılda, Güneydoğu Avrupa’da yüz binlere varan sayılarla ifade edilmektedir.

Başlangıçta bölgede yaşayan insan ticareti mağdurları, daha çok seks endüstrisinde kullanılmak üzere Avrupa Birliği devletlerine satılmaktayken, bugün Balkanlar’daki insan ticareti kurbanları, bütün dünyaya, Kuzey, Orta ve Güney Amerika’ya, Orta Doğu ve Güney Afrika’ya gönderilmektedir. Cinsel sömürü başlıca amaç olarak varlığını sürdürse de,²⁷ köle işgücü sağlamak (evlerde hizmetçilik vs.), dilencilik yaptırmak, suç aracı olarak kullanılmak, zorla askerlik ya da evlendirilme veya organ kaçakçılığında/ ticaretinde kullanılmak, insan tacirlerinin başlıca amaçları arasına girmiştir.

“*Birleşmiş Milletler Uluslararası Suçu Önleme Merkezi*”nin tahminlerine göre, insan ticaretinin dünyadaki yıllık cirosu 7 ila 8 milyar ABD Dolarına ulaşmakta ve bu rakam da, dünyadaki uyuşturucu ticaretinden kaynaklanan ciroya yakın bir miktara tekabül etmektedir. Söz

²⁶ Bu başlık altındaki açıklamalar ICMPD, *Draft Training Manual*, s.12-13, 16-18’de özetlenmiştir; Bu konuda ayrıca bkz: **Türk, Hikmet Sami**, “*AB ve Aday Ülkeler Adalet ve İçişleri Bakanları Toplantısı İçin Brüksel’e Hareket Etmeden Önce Atatürk Havalimanında Yapıldığı Basın Açıklaması*”, www.adalet.gov.tr/basin/b51.htm, 08.01.2004, s.1-2.

²⁷ Cinsel sömürü amaçlı insan ticareti, her zaman en önemli suç kategorisi olarak varlığını sürdürmektedir. Zira insan tacirleri için en fazla kar sağlayan faaliyet budur. İşçi olarak çalıştırılma, suça alet edilme ve organ kaçakçılığı amaçlı insan ticaretindeki artış devam ederken, zengin ülkelerin seks endüstrilerinde çalıştırılmak üzere genç kadın ve çocukların ticaretinin yapılmasının, insanların köle işgücü olarak çalıştırılmasından ya da böbrek satışından kaynaklanan tek bir kerelik bir ödmeden çok daha fazla para kazandırdığı da bir gerçektir (ICMPD, *Draft Training Manual*, s.12-13, 16-18). Belirtelim ki, cinsel sömürü amaçlı insan ticareti suçunun demografik yapısında, etnik köken gittikçe artan bir rol oynamakta olup, müşteriler, kendilerinkinden farklı etnik gruplara ait kadınlara daha fazla talep göstermektedir. Gerçekten Güneydoğu Avrupalı mağdurlar, Güneydoğu Asya seks endüstrisinde çalışmakta, Afrikalılar Avrupa seks endüstrisinde kullanılmakta, Doğu Avrupalılar ise Orta Amerika’daki seks sektöründe yoğun olarak talep görmekte ve kullanılmaktadırlar. Bütün bunlar arasında en fazla kaygı veren eğilim ise, müşterilerin algılama ve taleplerini yansıtan gelişmenin bir sonucu olarak, bir çok yerde, insan ticareti kurbanlarının yaş ortalamasının azalmasıdır. Örneğin dünyanın belirli bölgelerinde müşteriler, çocuklarla cinsel ilişkiye girmenin cinsel yolla bulaşan hastalıklara yakalanma riskini azalttığını düşündüğü için, fuhşa zorlanan çocukların sayısında yoğun bir artış görülmektedir (ICMPD, *Draft Training Manual*, s.12-13, 16-18).

konusu suçun zikredilen parasal getirisi düşünüldüğünde, insan ticaretinin, uluslararası örgütlü suç çeteleri tarafından, gittikçe artan bir ölçekte kontrol edildiğine ve yönetildiğine şaşırılmamak gerekir.

İstismara son derece açık ekonomik bir suç biçimi olarak insan ticaretinin temel özellikleri, son yıllarda fazla değişmemiş olup; kurbanlar ekonomik sıkıntı içinde bulunan ülkelerde ele geçirilmekte ve sonra da daha zengin ülkelere ya da bu ülkelerin varlıklı vatandaşlarının bulunduğu yerlere gönderilmektedir. Bu olgunun ilk halkasını ise, cehalet, bilinçsizlik, özentî gibi psikolojik, ailevi (ör.aile içi şiddet), toplumsal (ör.cinsiyet ayrımcılığı, /kadının ikinci sınıf insan muamelesi görmesi, ataerkil yapı) ve ekonomik faktörlerin bileşimi sonucu, daha iyi ekonomik koşullara ulaşma (buradaki çekici faktörler, hedef ülkedeki varlığı düşünülen yüksek ve gösterişli hayat standardı olabileceği gibi, söz konusu ülkelerdeki demokratik ve insan haklarına saygı esasına dayalı uygulamalar vs. olabilmektedir) amacıyla göç etmeye gönüllü olan kurbanların tedarik edilmesi oluşturmaktadır. Gerçekten insan ticaretinin temel oluşum nedeni, ülkeler veya bir ülke içindeki bölgeler arasındaki ekonomik uçurumların getirdiği ekonomik sıkıntılar başta olmak üzere, toplumsal, ailevi vb. zorluklardan kurtularak, daha iyi bir yaşam sürme beklentisi içine giren mağdurların, çalışacaklarını sandıkları iş konusunda veya işin geliri ya da çalışma koşullarında veya içinde bulunacakları ortam konusunda kandırılmasıdır.

Çoğunlukla yukarıda kısaca zikredilen zafiyetleri kullanılarak “*tedarik edilen*” insan ticareti mağdurları, ekonomik, sosyal, kültürel vb. yönleriyle gelişmiş ülkelerin uyguladıkları sıkı göçmen politikalarını/yasalarını dolanarak, hedef ülkeye girmek ve orada kalabilmek için “*insan tacirlerinin*” ağlarına kolayca düşmektedirler. Bu aşamada ise mağdurun çeşitli şekillerde istismar edilmesi/sömürülmesi için mevcut koşullar fazlasıyla oluşmaktadır.

E-ULUSLARARASI BAZI BELGELERDE, ANAYASAMIZDA VE DİĞER MEVZUATIMIZDA İNSAN TİCARETİNE İLİŞKİN DÜZENLEMELER

1- Uluslararası Bazı Belgelerdeki Düzenlemeler

İnsan ticaretine konu olan fiillerin yasaklanması ve önlenilmeye çalışılması, insan hakları konusunda kaydedilen tarihi gelişmeye paraleldir. Gerçekten, hemen hemen her insan hakları belgesinde, bugün insan ticareti olarak nitelenen bir çok fiilin önlenmesi için yasaklamalar vazedildiğinin görmekteyiz.

Aşağıda, konumuzla doğrudan ilgili olarak görülen bu belgelerdeki hükümler hakkında özet bir açıklama verilecektir:²⁸

İnsan ticaretine ilişkin doğrudan düzenleme ihtiva eden ilk belge 1904 tarihli “*Beyaz Kadın Ticaretinin Yasaklanmasına Dair Uluslararası Sözleşme*”dir. Bu belgenin asıl hedefi, insan ticareti fiillerinin cezalandırılmasından çok, insan ticareti fiillerine maruz kalan mağdurların korunması olduğundan, atıl bir belge olarak kalmış ve bunun neticesinde, insan tacirlerinin cezalandırılması yükümlülüğünü ihtiva eden ve 13 ülke tarafından imzalanan 1910 tarihli, “*Beyaz Kadın Ticaretinin Yasaklanmasına Dair Uluslararası Sözleşme*” kabul edilmiştir. Bu sözleşmeyi takiben Milletler Cemiyeti himayesinde, 1921 tarihli “*Kadın ve Çocuk Ticaretinin Yasaklanmasına Dair Sözleşme*” ve 1933 tarihli “*Tüm Yaşlarda Kadın Ticaretinin Yasaklanmasına Dair Uluslararası Sözleşme*” imzalanmış ve nihayet “*insan ticaretine*” ilişkin bu dört sözleşme, BM tarafından, 1949 yılında “*İnsan Ticaretinin ve İnsanların Fuhuş Yoluyla Sömürülmesinin Yasaklanmasına Dair Sözleşme*” adı altında birleştirilmiştir.

Konuyla ilgili olan ve taraf devletlere, “*insan ticareti*” kurbanlarının “*insan olarak*” sahip olduğu hakları koruma ödevi getiren belgeleri aşağıdaki şekilde bir sıralamaya tabi tutabiliriz:

-İnsan Hakları Evrensel Beyanname,²⁹

-Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi,³⁰

-Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Tüm Biçimleriyle Yok Edilmesine Dair Uluslararası Sözleşme,³¹

-İşkence ve Diğer Acımasız, İnsanlık Dışı ya da Aşağılayıcı Muamele veya Cezalara Karşı Sözleşme,

-Çocuk Hakları Sözleşmesi,

-Göçmen İşçiler ve Aile Üyelerinin Haklarının Korunmasına Dair Sözleşme,

-Köleliğe Dair Sözleşme,

²⁸ Buradaki bilgiler ICMPD, *Draft Training Manual*, s.69-73'ten alınmıştır; Ayrıca bkz. Ünal, s.37-84; Tosun, Leman, İnsan Ticareti, özellikle Kadın ve Çocuk Ticareti Konusunda Uluslararası Düzenlemeler ve İç Hukuk Kuralları, AD, Yıl 94, Sa.16, Temmuz 2003, s.119-126.

²⁹ BM Genel Kurulunun 10.12.1948 tarihli ve 217 A (III) sayılı Kararıyla kabul ve ilan edilmiştir.

³⁰ BM Genel Kurulunun 16 Aralık 1966 tarihli ve 2200 A (XXI) sayılı Kararıyla kabul edilmiş ve imzaya, onaya ve katılmaya açılmış ve 3 Ocak 1976'da yürürlüğe girmiştir.

³¹ Genel Kurulunun 18 Aralık 1979 tarihli ve 34/180 sayılı Kararıyla kabul edilmiş ve imzaya, onaya ve katılmaya açılmış ve 3 Eylül 1981'de yürürlüğe girmiştir.

-Kölelik, Köle Ticareti ve Köleliğe Benzer Kurum ve Uygulamaların Lağvına Dair Ek Sözleşme,

-Cebri Çalıştırmaya Dair Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Sözleşmesi No. 29,

-Cebri Çalıştırmanın Kaldırılmasına Dair ILO Sözleşmesi No. 105,

-Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AIHS) ve

-AB Temel Haklar Sözleşmesi

4 Kasım 1950 tarihinde Roma'da imzalanan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin³² 4. aşağıdaki ifadelerle, kölelik, kulluk ve zorla çalıştırmayı yasaklamakta ve nelerin cebri çalışma ya da angarya sayılmayacağını³³ belirtmektedir. Buna göre:

1. Hiç kimse, köle ya da kul olarak tutulmayacaktır.
2. Hiç kimseden, zorla ya da zorunlu olarak çalışması istenmeyecektir.
3. Bu Maddenin amaçları bakımından, "zorla ya da zorunlu olarak çalışma" terimleri aşağıdaki halleri kapsamayacaktır:

(a) Sözleşme Madde 5 hükümlerine uygun olarak³⁴ uygulanan gözaltında tutulma sırasında ya da böyle bir özgürlükten yoksun bırakılma

³² Roma'da imzalanması nedeniyle "*Roma Sözleşmesi*" şeklinde de anılan bu sözleşmenin asıl adı, "*İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması Sözleşmesi*"dir. Sözleşme 3 Eylül 1952 tarihinde yürürlüğe girmiş olup, ülkemiz tarafından 18.5.1954 tarihinde onaylanmıştır (RG, 19.03.1954/8662) (bkz. **Gölcüklü, Feyyaz/Gözübüyük, Şeref**, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İnceleme ve Yargılama Yetkisi, 3. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2002, s.9-10, 18).

³³ Bu hususta bkz: **Arik, Kemal Fikret**, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Üzerine Bir İnceleme, AÜSBF Yayınları, No:187-190, Ankara 1965, s.102-103; **Gölcüklü/Gözübüyük**, s.s.215-219); **Ünal, Şeref**, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, İnsan Haklarının Uluslararası İlkeleri, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No.89, Ankara 2001, s.131-134

³⁴ **Madde 5- Özgürlük ve güvenlik hakkı** :1. Herkes kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına sahiptir. Hiç kimse, aşağıdaki haller dışında ve yasayla öngörülen bir usule uygun olması durumu hariç özgürlüğünden yoksun bırakılmayacaktır.

(a) bir kimsenin, yetkili bir mahkeme tarafından verilen bir mahkumiyet kararından sonra, hukuka uygun olarak alıkonması/tutulması;

(b) bir kimsenin, bir mahkemenin hukuka uyum olarak verdiği bir karara uyulmamasından ötürü ya da yasa tarafından öngörülen herhangi bir yükümlülüğün yerine getirilmesini sağlamak üzere, hukuka uygun olarak yakalanması/(gözaltına alınması) ya da gözaltında/(tutuklu olarak) tutulması;

(c) bir kimsenin, bir suç işlediği hususunda makul bir kuşku bulunması üzerine ya da bir suç işlenmesini yahut suç işledikten sonra kaçmasını önlemek için makul olarak gerekli bulunduğu düşünülen hallerde, o kişiyi yetkili yasal makam önüne çıkartmak amacıyla, hukuka uygun olarak gözaltına alınması/(yakalanması) ya da gözaltında/(tutuklu olarak) tutulması;

halinden koşullu olarak salıverilmiş olduğu sürede kendisinden yerine getirilmesi istenecek olağan nitelikteki çalışma;

(b) askeri nitelikteki herhangi bir hizmet ya da, askeri hizmetleri vicdani ret temelinde yerine getirmemenin tanınmış bulunduğu ülkelerde zorunlu askerlik hizmeti yerine öngörülen bir başka hizmet;

(c) topluluğun yaşamını ya da refahını tehdit eden olağanüstü bir durum ya da doğal afet hallerinde istenecek olan herhangi bir hizmet;

(d) olağan medeni/yurттаşlık yükümlülüklerinin bir parçasını oluşturan nitelikteki herhangi bir çalışma ya da hizmet.

AİHS, cebri çalıştırma ya da angaryanın bir tanımını vermediği halde, bu konudaki bir tarifi 29 Haziran 1930 tarihinde kabul edilen ILO Sözleşmesi (No. 29)'nin 2. maddesinde görmekteyiz. Maddeye göre;

“Cebri çalıştırma” ya da **“angarya”**, **“bir kişinin kendi rızasıyla yapmak istemediği halde, herhangi bir ceza tehdidiyle icbar edildiği her türlü iş ya da hizmeti”** ifade eder. Bununla birlikte aynı sözleşme, **“cebri çalıştırma”** ya da **“angarya”** kapsamına girmeyen hususları şu şekilde açıklamaktadır:

“-Askeri hizmetler;

-
- (d) bir küçüğün eğitiminin izlenmesi/gözetimi amacıyla verilen hukuka uygun bir emirle/kararla gözetim altında tutulması ya da yetkili yasal merci önüne çıkarılması amacıyla hukuka uygun olarak alınması;
- (e) bulaşıcı hastalıkların yayılmasının önlenmesi amacıyla bu tür hastalık taşıyan kişilerin, akıl hastası olanların, alkoliklerin ya da uyuşturucu bağımlısı olanların yahut serserilerin hukuka uygun olarak alınması;
- (f) bir kişi hakkında bir ülkeye izinsiz şekilde girmesini önlemek üzere ya da sınırdışı etmek yahut geri vermek amacıyla bir işlem yapılması halinde, bu kişinin hukuka uygun olarak gözaltına alınması/(yakalanması) ya da alınması;
2. Gözaltına alınan bir kişi, derhal, gözaltına alınmasının nedenleri ve kendisine isnat edilen suçlar hakkında, anladığı dilde olacak şekilde bilgilendirilecektir.
3. Bu Madde paragraf 1/c hükümleri uyarınca gözaltına alınan ya da gözaltında/(tutuklu olarak) alıkonan herkes, derhal, bir yargıcın ya da yasa tarafından kendisine yargısal yetkiler kullanma erki verilen bir başka görevlinin önüne çıkartılacaktır ve bu kişi makul süre içinde yargılanma ya da yargılaması sürerken salıverilme hakkına sahip olacaktır. Salıverme, bu kişinin duruşmada hazır bulunmasını güvence altına alan koşullara bağlanabilir.
4. Gözaltına alınma ya da gözaltında/(tutuklu olarak) alıkonma yoluyla özgürlüğünden yoksun bırakılan herkes, alıkonmasının hukuka uygunluğu hakkında ve bu alıkoyma hukuka aykırı ise salıverilmesi hususunda hızla karar verebilecek bir mahkemede dava açmak hakkına sahip olacaktır.
5. Bu Maddenin hükümlerine aykırı olarak gözaltına alınmanın ya da gözaltında/(tutuklu olarak) alıkonmanın mağduru olan her kişi, icra edilebilir bir tazminat alma hakkına sahip olacaktır.

- Vatandaşların hukuken bağlayıcı mükellefiyetleri;
- Bir mahkumiyetin sonucu olarak icbar edilen iş ya da hizmetler;
- Acil durumlarda icbar edilen iş ya da hizmetler;
- Topluluğun üyeleri tarafından yerine getirilen toplulukla ilgili küçük hizmetler.”

AİHS, insan hakları, beşeri hukuk ve uluslararası ceza hukuku çerçevesinde kabul edilen evrensel bir ilke öngörmekte olup, örf ve adetlere ilişkin bir kuralı benimsememektedir.

Sözleşme kölelik, hizmetkarlık, cebri çalıştırma ya da angaryaya ilişkin bir tanım getirmediğinden, bu kavramların içeriklerinin teşhis ve tespitinde, örf ve adet hukukunun modern kölelik biçimlerini de hesaba katan, ilerici bir yoruma gidilmelidir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, cebri çalıştırma kavramının istisnalarına ilişkin az sayıda karar vermiş, fakat şimdiye kadar, “*modern kölelik biçimleri*”yle ilgili bir dava gelmemiştir. Bununla birlikte, 5 Şubat 1970 tarihli “*Barselona Traction Davası*”nda Mahkeme, köleliği, ihlal edilen hakların önemine binaen, Devletler açısından “*erga omnes (herkes için eş)*” bir yükümlülük teşkil eden ihlaller arasına sokmuştur. Bu nitelime ışığında, her Devlet bu hakları korumakla yükümlüdür ve o nedenle de bu ihlali önlemeye yönelik uygun tedbirleri alma hakkına sahiptir.

“*Avrupa Birliği Temel Haklar Sözleşmesi*” ise, “*Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi*” ile aynı ifadelerle kölelik ve cebri çalıştırmanın yasaklanmasını öngörmekte olup, söz konusu sözleşmenin 5. maddesi şöyledir.

“1. Hiç kimse köle ya da hizmetkar olarak tutulamaz.

2. Hiç kimse cebri çalışma ya da angaryaya zorlanamaz”.

Belirtelim ki, aynı maddenin 3. bendi, modern kölelik biçimlerini dikkate alan önemli bir yenilik getirmektedir. O da;

“3. İnsan ticareti yasaktır”.

şeklindeki hüküm olup, sözleşme bu yenilikle, “*kölelik, hizmetkarlık, cebri çalıştırma*” ya da “*angarya*” terimlerinin ilerici yorumuna önemli bir katkı yaparak, “*insan ticaretini*”, “*insanın, kölelik, hizmetkarlık, cebri çalıştırma ya da angarya ile aynı yapı ve kıyaslanabilir ağırlıkta bir baskı altına sokulması*” anlamına gelebileceğine işaret etmiştir.

Bunların yanında BM düzeyinde, farklı uluslararası belgelerde insan ticaretiyle ilgili hükümlere yer verildiğini görüyoruz.

Bunlardan ilki 25 Eylül 1926 tarihinde Cenevre’de imzalanan “*Köleliğe Dair Sözleşme*”dir. Bu sözleşme, kölelik ve köle ticaretine ilişkin şu tanımları yapmaktadır:

“Kölelik, üzerinde mülkiyet hakkına bağlı erk ve yetkilerin kısmen ya da toplu halde kullanıldığı bir kişinin statüsü ya da durumunu ifade eder.

Köle ticareti, bir kişinin köle yapılma niyetiyle yakalanması, elde edilmesi ya da elden çıkarılmasıyla ilgili tüm fiilleri; satma ya da takas etme düşüncesiyle bir kölenin elde edilmesiyle ilgili tüm fiilleri; satma ya da takas etme düşüncesiyle elde edilmiş bir kölenin satış ya da takas yoluyla elden çıkarılmasıyla ilgili tüm fiilleri ve genel olarak her türlü köle nakil ve ticaretini kapsar”.

7 Eylül 1956 tarihinde yine Cenevre’de imzalanan “*Kölelik, Köle Ticareti ve Köleliğe Benzer Kurum ve Uygulamaların Lağvına Dair Ek Sözleşme*”, köleliğe benzer uygulamaları da kapsam içine alarak kölelik/köle ticareti yasağını daha da genişletmiştir. Zikrettiğimiz sözleşme aşağıda işaret edilen kurum ve uygulamaların, 1. maddede verilen kölelik tanımı kapsamına girsin ya da girmesin, görüldüğü her yerde tümüyle lağvedilmesini ya da ortadan kaldırılmasını öngörmektedir:

-borç nedeniyle kölelik ve

-serflik(kölelik) ile;

-bir kadının, reddetme hakkı bulunmaksızın, bir borcun ödenmesi amacıyla evlendirilmesi veya bir kadını koca ya da ailesi veya kabilesinin başka bir kişiye devretme hakkına sahip olması veya kocasının ölümü üzerine, bir kadının miras olarak başka bir kişiye intikal ettirilebilmesi veya bir çocuk ya da gencin, kendisinden ya da emeğinden yararlanma düşüncesiyle kendi ebeveyni tarafından bir yere teslim edilmesi şeklinde oluşabilecek durumlara araçlık eden her türlü kurum ve uygulama.

“*Uluslararası Ceza Mahkemesi Yasası*”nın 7. maddesi ise , “*bir kişi üzerinde mülkiyet hakkına bağlı erk ve yetkilerin kısmen ya da toplu halde kullanılması*” şeklinde tanımladığı köleleştirme suçunu insanlık suçları kapsamına sokmaktadır. Aynı Yasa “*bu tür erk ve yetkilerin insan ticaretinin seyri içinde özellikle kadınlar ve çocuklar üzerinde kullanılması*”nı da aynı tanıma dahil ederek, “*ırza tecavüz, cinsel kölelik, cebri fahişelik, cebri hamilelik, cebri kısırlaştırma ve bunlarla kıyaslanabilir ağırlıkta tüm diğer cinsel şiddet biçimleri*”ni de, aynı suç kalıbı içine almaktadır. Ancak bu fiillerin “*insanlık suçu*” olarak vasıflandırılabilmesi için, köle ve dolayısıyla insan ticareti de dahil olmak üzere 7. maddede zikredilen fiillerin/suçların, faillerin bilgisi dahilinde belli bir sivil nüfusa yöneltilmiş yaygın ve sistematik bir saldırının parçası olarak işlenmiş olması gerekmektedir.³⁵ Belirtmek gerekir ki aynı suçlar, 8. maddede, gerek ulusal gerekse uluslararası çatışmalar bağlamında, “*savaş suçları*” olarak vasıflandırılmaktadır [md.8 (d)].

³⁵ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Tezcan, Uluslararası, s.278-279, 283-286.

AB Sözleşmesi gibi, Uluslararası Ceza Mahkemesi Yasası da, insan ticaretini açıkça kölelik ve cebri çalıştırmayla aynı hüküm altında zikrederek, kölelik/köle ticareti kavramını günümüz şartlarına uyarlamaktadır.

2-Sınır aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi

Ülkemizin de taraf olduğu, sınır aşan ve örgütlü suçların önlenmesi ve daha etkili bir şekilde mücadele edilmesi için, işbirliğini geliştirmek amacıyla hazırlanan sözleşme, 147 ülke tarafından imzalanıp, 56 ülke tarafından onaylanarak 29 Eylül 2003'te yürürlüğe girmiştir.³⁶ TBMM ise 30.01.2003 tarihli ve 4800 SK ile sözleşmenin onaylanmasını uygun bulmuş ve bu şekilde Türk Hukukuna dahil olmuştur.³⁷

3-Sınır aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol

Ülkemiz yukarıda kısaca zikredilen amaçla, "*Sınır aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol*"ü³⁸ imzalamış ve bu anlaşma 4804³⁹ sayılı Kanunla TBMM tarafından uygun bulunarak, Anayasamızın 90/5. maddesi gereğince, kanun gücünde olmak üzere iç hukuk normu haline gelmiştir.

3- 1982 Tarihli T.C Anayasası

Anayasamızın aşağıya alınan hükümleri, insan ticaretine ilişkin doğrudan veya dolaylı olarak uygulanması kabiliyeti olan hükümleridir.

I. Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı

Madde 17.- Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

Tıbbî zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbî deneylere tabi tutulamaz.

³⁶ Metin için bkz. www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k_4800.html, 20.01.2004.

³⁷ RG, 04.02.2003/25014.

³⁸ Protokol 25 Aralık 2003'te yürürlüğe girmiştir

³⁹ RG, 04.02.2003/25015

Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz.

Mahkemelerce verilen ölüm cezalarının yerine getirilmesi hali ile meşrû müdafaa hali, yakalama ve tutuklama kararlarının yerine getirilmesi, bir tutuklu veya hükümlünün kaçmasının önlenmesi, bir ayaklanma veya isyanın bastırılması, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde yetkili merciin verdiği emirlerin uygulanması sırasında silah kullanılmasına kanunun cevaz verdiği zorunlu durumlarda meydana gelen öldürme fiilleri, birinci fıkra hükmü dışındadır.

II. Zorla çalıştırma yasağı

Madde 18.- Hiç kimse zorla çalıştırılmaz. Angarya yasaktır.

Şekil ve şartları kanunda düzenlenmek üzere hükümlülük veya tutukluluk süreleri içindeki çalıştırmalar; olağanüstü hallerde vatandaşlardan istenecek hizmetler; ülke ihtiyaçlarının zorunlu kıldığı alanlarda öngörülen vatandaşlık ödevi niteliğindeki beden ve fikir çalışmaları, zorla çalıştırma sayılmaz.

III. Kişi hürriyeti ve güvenliği

Madde 19.- Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

Şekil ve şartları kanunda gösterilen :

Mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi; bir mahkeme kararının veya kanunda öngörülen bir yükümlülüğün gereği olarak ilgilinin yakalanması veya tutuklanması; bir küçüğün gözetim altında ıslahı veya yetkili merci önüne çıkarılması için verilen bir kararın yerine getirilmesi; toplum için tehlike teşkil eden bir akıl hastası, uyuşturucu madde veya alkol tutkunu, bir serseri veya hastalık yayabilecek bir kişinin bir müessesede tedavi, eğitim veya ıslahı için kanunda belirtilen esaslara uygun olarak alınan tedbirin yerine getirilmesi; usulüne aykırı şekilde ülkeye girmek isteyen veya giren, ya da hakkında sınır dışı etme yahut geri verme kararı verilen bir kişinin yakalanması veya tutuklanması; halleri dışında kimse hürriyetinden yoksun bırakılamaz.

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir. Hâkim kararı olmadan yakalama, ancak suçüstü halinde veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde yapılabilir; bunun şartlarını kanun gösterir.

Yakalanan veya tutuklanan kişilere, yakalama veya tutuklama sebepleri ve haklarındaki iddialar herhalde yazılı ve bunun hemen mümkün olmaması halinde sözlü olarak derhal, toplu suçlarda en geç hâkim huzuruna çıkarılıncaya kadar bildirilir.

(Değişik : 03/10/2001 – 4709/4 md.) Yakalanan veya tutuklanan kişi, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç en geç kırksekiz saat ve toplu olarak işlenen suçlarda en çok dört gün içinde hâkim önüne çıkarılır. Kimse, bu süreler geçtikten sonra hâkim kararı olmaksızın hürriyetinden yoksun bırakılamaz. Bu süreler olağanüstü hal, sıkıyönetim ve savaş hallerinde uzatılabilir.

Kişinin yakalandığı veya tutuklandığı, yakınlarına derhal bildirilir.

Tutuklanan kişilerin, makul süre içinde yargılanmayı ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme hakları vardır. Serbest bırakılma ilgilinin yargılama süresince duruşmada hazır bulunmasını veya hükmün yerine getirilmesini sağlamak için bir güvenceye bağlanabilir.

Her ne sebeple olursa olsun, hürriyeti kısıtlanan kişi, kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı halinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahiptir.

(Değişik : 03/10/2001 – 4709/4 md.) Bu esaslar dışında bir işleme tâbi tutulan kişilerin uğradıkları zarar, tazminat hukukunun genel prensiplerine göre, Devletçe ödenir.

B. Çalışma şartları ve dinlenme hakkı

Madde 50.- Kimse, yaşına, cinsiyetine ve gücüne uymayan işlerde çalıştırılmaz.

Küçükler ve kadınlar ile bedenî ve ruhî yetersizliği olanlar çalışma şartları bakımından özel olarak korunurlar.

Dinlenmek, çalışanların hakkıdır.

Ücretli hafta ve bayram tatili ile ücretli yıllık izin hakları ve şartları kanunla düzenlenir.

3. Olağanüstü hallerle ilgili düzenleme

Madde 121.- Anayasanın 119 ve 120 nci maddeleri uyarınca olağanüstü hal ilânına karar verilmesi durumunda, bu karar Resmî Gazetede yayımlanır ve hemen Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur. Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde ise derhal toplantıya çağırılır. Meclis, olağanüstü hal süresini değiştirebilir, Bakanlar Kurulunun istemi üzerine, her

defasında dört ayı geçmemek üzere, süreyi uzatabilir veya olağanüstü hali kaldırabilir.

119 uncu madde uyarınca ilân edilen olağanüstü hallerde vatandaşlar için getirilecek para, mal ve çalışma yükümlülükleri ile olağanüstü hallerin her türü için ayrı ayrı geçerli olmak üzere, Anayasanın 15 inci maddesindeki ilkeler doğrultusunda temel hak ve hürriyetlerin nasıl sınırlandıracağı veya nasıl durdurulacağı, halin gerektirdiği tedbirlerin nasıl ve ne suretle alınacağı, kamu hizmeti görevlilerine ne gibi yetkiler verileceği, görevlilerin durumlarında ne gibi değişiklikler yapılacağı ve olağanüstü yönetim usulleri, Olağanüstü Hal Kanununda düzenlenir.

Olağanüstü hal süresince, Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, olağanüstü halin gerekli kıldığı konularda, kanun hükmünde kararname çıkarabilir. Bu kararname, Resmî Gazetede yayımlanır ve aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur; bunların Meclisçe onaylanmasına ilişkin süre ve usul, İçtüzükte belirlenir.

4-Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun⁴⁰

Yasa ile Ülkemizde çalışmak isteyen yabancılara verilecek çalışma izinlerinin şartları, süresi vs. ayrıntılı (ör. yabancılara süreli veya süresiz veya bağımsız çalışma olanakları tanınmış) olarak düzenlenmiş (md.5-11), bu konuda mevzuatımızda olması muhtemel çelişkilerin giderilmesine yönelik hükümler vazedilmiş ve çalışma izinlerinin verilmesine ilişkin yetki Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının tekeline alınarak (md.1-4), bu konudaki dağınıklık giderilmiş ve bu şekilde insan ticaretine konu olabilecek faaliyetlerin daha etkin bir şekilde denetlenmesi amaçlanmıştır.⁴¹

5- Vatandaşlık Kanunu⁴²

İnsan ticaretine konu fillerin legalize edilmesinin önlenmesi amacıyla, Kanunda değişiklikler (4866 sayılı ve 4.6.2003 tarihli Kanun md.1) yapılmış ve bu başlıktan olmak üzere, bir Türk ile evlenen yabancınn otomatik olarak

⁴⁰ 27.2.2003 tarih ve 4817 sayılı (RG, 06.03.2003/25040).

⁴¹ Bu kanunun uygulanmasına ilişkin 4817 SK dayanılarak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından çıkarılan “*Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliği*”nin (RG; 29.08.2003/ 25214) 7. maddesi, “*Türkiye’de öğrenim amacıyla verilen ikamet izinleri hariç, herhangi bir sebebe istinaden en az altı ay süreli ikamet izni almış olup da bu izin süresi içerisinde çalışma izni verilmiş yabancılardan, Türkiye’nin dış temsilcilikleri kanalı ile çalışma vizesi alması şartı*” aranmayacağını, ancak “*insan ticaretine konu olan veya olabilecek alanlarda çalışacak yabancılar için altı ay süreyle ikamet etmiş olması konusu dikkate alınmayarak, her defasında dış temsilciliklerimizden çalışma vizesi almaları koşulu aranacağını*” düzenleyerek, insan ticareti eylemlerinin önüne geçilmesini amaçlamaktadır.

⁴² RG, 22.02.1964/11638

Türk vatandaşlığını kazanabilmesi kuralına son verilmiş (md.5),⁴³ bunun yerine tarafların en az üç yıl evli kalması ve evliliğin devam etmesi şartı getirilmiştir. Öte yandan vatandaşlık kazanımı yoluyla yabancıların çalışma izni alabilmesinin önüne geçilmesi amacıyla, eş ve çocukların çalışabilmeleri için ülkemizde kesintisiz beş yıl ikamet etme koşulu getirilmiştir (YCIHK md.5).

6-Pasaport Kanunu⁴⁴

Kanunun 8/6. maddesiyle “*Fahişeler ve kadınları fuhşa sevk ederek geçinmeyi meslek edinenlerle, beyaz kadın ticareti yapanlar ve her nevi kaçakçılar*”ın Türkiye’ye girişinin yasaklanmış olması, “*insan ticareti*” fiillerinin önlenmesine hizmet edecek diğer bir normdur.

7-İnsan Ticareti Mağdurlarına Ücretsiz Tedavi ve Kısa Süreli Vize ile İkamet Uygulaması

İnsan Ticareti mağdurlarının ücretsiz tedavilerinin sağlanması amacıyla Sağlık Bakanlığı tarafından hazırlanarak Başbakanlığa sevk edilen bakanlar kurulu karar tasarısı yasal prosedürün tamamlanmasını müteakip, 05.12.2003 tarihinde yürürlüğe konmuştur.

İnsan ticareti mağdurlarına, tedavi, bakım ve hukuki prosedür sürecinde, Türkiye’de belli bir süre ikamet izni verilmesini teminen, “*insani vize ve kısa süreli ikamet uygulaması*” (bir ay süreli) başlatılmış ve

⁴³ MADDE 5.- (Değişik: 4866 - 4.6.2003 / m.1) Bir Türk vatandaşı ile evlenme, kendiliğinden Türk vatandaşlığını bahşetmez. Ancak, bir Türk vatandaşı ile evlenme nedeniyle Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancılar, en az üç yıldan beri evli olmaları, fiilen birlikte yaşamaları ve evliliğin devamı kaydıyla, yurt içinde en büyük mülki idare amirliklerine, yurt dışında ise Türk konsolosluklarına yazılı olarak başvuruda bulunabilirler. Başvuru üzerine İçişleri Bakanlığınca yapılacak inceleme ve soruşturma sonucunda, aranan şartları taşıdıkları anlaşılan kişiler, bu durumun tespitine ilişkin karar tarihinden itibaren Türk vatandaşlığını kazanırlar.

Ancak, bir Türk vatandaşı ile evlenen yabancı, evlenmekle eski vatandaşlığını kaybediyorsa Türk vatandaşlığını kendiliğinden kazanır.

Evlilik yoluyla Türk vatandaşlığını kazananlar, evlenmenin butlanına karar verilmesi halinde, akitte hüsnüniyetli iseler Türk vatandaşlığını muhafaza ederler.

Butlanına karar verilmiş evlenmeden olan çocuklar ana veya babaları hüsnüniyetli olmasalar dahi Türk vatandaşlığını muhafaza ederler.

Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar Bakanlar kurulunca çıkartılacak yönetmelikle belirlenir.

⁴⁴ 15.7.1950 t. ve 5682 sayılı Kanun 24.7.1950 t. Ve 7564 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

uygulanmasına geçilmiştir.⁴⁵ Bu düzenleme ve uygulamalarla 4804 SK ile onaylanan protokolün 6/3-5. maddesinde;

“3. Her Taraf Devlet, uygun durumlarda, sivil toplum örgütleriyle, diğer ilgili kuruluşlarla ve sivil toplumun diğer unsurlarıyla işbirliği içinde özellikle aşağıdaki hususlara ilişkin hükümler dahil, insan ticareti mağdurlarının fiziksel, psikolojik ve sosyal yönden iyileşmelerini sağlamak için önlemler alınıp uygulanmasını değerlendirecektir.

(a) Uygun barınma olanağı,

(b) İnsan ticareti mağdurlarının anlayabilecekleri bir dilde özellikle yasal haklarına ilişkin danışmanlık hizmeti ve bilgi verilmesi,

(c) Tıbbî, psikolojik ve maddî yardım,

(d) Çalışma, öğrenim ve eğitim olanakları.

4. Her Taraf Devlet, bu madde hükümlerini uygularken, insan ticareti mağdurlarının yaşını, cinsiyetini ve uygun barınma, eğitim ve bakım dahil, özel ihtiyaçlarını ve özellikle çocukların özel ihtiyaçlarını dikkate alacaktır.

5. Her Taraf Devlet, kendi ülkesi içinde bulunduğu sürece, insan ticareti mağdurlarının fiziksel güvenliğini sağlamak için çaba gösterecektir.”

şeklindeki hüküm ile, aynı sözleşmenin 7. maddesinde “*insan ticareti mağdurlarının giriş yapılan devletlerdeki statüleri*”ni belirleyen;

“1. Her Taraf Devlet, bu Protokol’un 6. maddesi uyarınca alınacak önlemlere ek olarak, uygun hallerde, insan ticareti mağdurlarının kendi ülkesinde geçici veya daimi olarak kalmalarına izin veren yasal veya diğer uygun önlemleri almayı düşünecektir.

2. Her Taraf Devlet, bu maddenin 1. fıkrasının hükmünün yerine getirilmesinde, insancıl ve merhametli yaklaşımlara gereken değeri verecektir.”

şeklindeki hükmün gereği yerine getirilmiştir.

II-İNSAN TİCARETİ SUÇU

A-GENEL OLARAK

“*Ticaret*”, en yalın anlamıyla, “*maddi kazanç amacıyla her türlü malın alım satımıdır*”. Dolayısıyla bir ticari etkinliğin söz konusu olabilmesi için bulunması gereken temel unsur, ekonomik değeri olan (alınıp satılabilen) bir malın, yani mülkiyete konu olabilen bir taşınır veya taşınmaz varlığın söz konusu olmasıdır.

⁴⁵ İçişleri Bakanlığının 09.01.2003 tarihli ve B.05.1.EGM.0.13.05.05.İllegal 13.05.05.-9-42-866/14581 sayılı Genelgesi ile bu husus ilgili kurum ve kuruluşlara duyurulmuştur.

Aklı, zekası, düşünme ve algılama yeteneği olması ve konuşarak anlaşabilmesi gibi özellikleri nedeniyle, diğer canlılardan farklı ve üstün olduğu kabul edilen “*insan*”, ekonomik değeri olan/alınıp satılabilen, mülkiyete konu olabilecek bir “*mal*” mıdır? Bu soruya ilk anda verilecek cevap “*elbette hayır!*” olacaktır. Ancak bu cevap, içinde bulunduğumuz mevcut gerçekler karşısında doğru değildir. Zira düşünme ve benzeri üstün yetenekleri olan insan, diğer tüm canlıları olduğu gibi, kendisini de, kendi çıkarları için acımasızca kullanarak, çok değerli bir mal haline getirmiştir. Gerçekten, bu yönden bakıldığında insan, paha biçilmez ticari bir varlıktır: Onun fiziki güç ve maharetleri, cinsel sömürü aracı olarak bedenleri, teknolojinin ve tıbbın gelişmesi ile birlikte organ ve dokuları ve hatta tüm bunların ötesinde, entelektüel birikim ve üretimleri, getirisi çok yüksek olan bir mal olarak talep edilmesine neden olmuştur.

Ama insan, kendi kendine yaptığı bu kötülüğün ve aşağılamanın panzehirini de kendisi üretmiş ve insanın ticari bir varlık/mal olarak kullanılmasının “*insanın temel ve vazgeçilmez haklarının ihlali*” olduğunu kabul etmiştir. Söz konusu kabulün doğal sonucu olarak da, bu içerikteki/nitelikteki sömürülerin, uluslararası ve bölgesel insan hakları belgeleriyle yasaklanması yanında, ulusal bazda, ceza hukuku müeyyideleri ile cezalandırılması yönünde büyük gayretler gösterilmiş ve gelişmeler sağlanmıştır.

Ülkemizde, insanın ticari bir mal olarak kullanılması sonucunu doğuracak, yukarıda kısaca zikredilen nitelikteki fiillere, aşağıda değinileceği üzere değişik kanunlarda çeşitli cezai müeyyideler öngörülmüş olmakla birlikte, derli toplu bir suç olarak düzenlenmemiştir. Ancak TBMM tarafından 3.8.2002 tarihinde kabul edilerek Cumhurbaşkanı'nın onayını takiben Resmi Gazete'de⁴⁶ yayınlanan 4771 sayılı “*Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun*” ile TCK'ye 201/b maddesi eklenmiştir.

“*İnsan ticareti suçu*” olarak isimlendirilen bu suçla ilgili 2003 yılının ilk dokuz ayında Cumhuriyet başsavcılıklarına, 2002 yılından devir etmiş 3 dosya ile birlikte toplam 49 dosya gelmiştir. Bu dosyalardan biri takipsizlik, biri görevsizlik, 13'ü yetkisizlik ve 23'ü ise kamu davasının açılmasıyla sonuçlandırılmış olup, 11 dosya hakkındaki hazırlık soruşturması devam etmektedir. Bu dosyalarda toplam 144 sanık, 191 mağdur mevcut olup, mağdurlarından 137'si erkek, 54'ü kadındır. Gerek kadın, gerekse erkek mağdurların 4'er adedi 18 yaşından küçüktür.⁴⁷

⁴⁶ Bkz.RG, 9.8.2002/ 24841.

⁴⁷ Adalet Bakanlığı İstatistik Genel Müdürlüğü İstatistikleri, 01.01.2004 (yayınlanmamıştır).

B- İNSAN TİCARETİ SUÇU VE DÜZENLENDİĞİ FASIL HAKKINDA GENEL AÇIKLAMA

“İnsan ticareti suçu” 4771 sayılı Kanunun 2. maddesiyle, Türk Ceza Kanununun 201/a maddesinden sonra gelmek üzere 201/b maddesi eklenmek suretiyle düzenlenmiştir. Bu düzenlemeyle, Türkiye tarafından da imzalanmış bulunan *“Sınır aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol”*ün gereğinin yerine getirilmesi amaçlanmıştır.⁴⁸

Söz konusu düzenleme şöyledir:

MADDE 201/b. – Zorla çalıştırmak veya hizmet ettirmek, esarete veya benzeri uygulamalara tâbi kılmak, vücut organlarının verilmesini sağlamak amacıyla, tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulamak, nüfuzu kötüye kullanmak, kandırmak veya kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanarak rızalarını elde etmek suretiyle kişileri tedarik eden, kaçırarak, bir yerden başka bir yere götüren veya sevk eden, barındıran kimseye beş yıldan on yıla kadar ağır hapis ve bir milyar liradan az olmamak üzere ağır para cezası verilir.

Birinci fıkrada belirtilen amaçlarla girilen ve suçu oluşturan eylemler var olduğu takdirde, mağdurun rızası yok sayılır.

Onsekiz yaşını doldurmamış çocukların birinci fıkrada belirtilen maksatlarla tedarik edilmeleri, kaçırılmaları, bir yerden diğer bir yere götürülmeleri veya sevk edilmeleri veya barındırılmaları hâllerinde suça ait araç fiillerden hiçbirisine başvurulmuş olmasa da faile birinci fıkrada belirtilen cezalar verilir.

Yukarıdaki fıkralarda yazılı suçlar örgütlü olarak işlendiği takdirde failere verilecek cezalar bir kat artırılarak hükmolunur.

Bu madde bazı yazarların belirttiği gibi 201. maddeye ek bir düzenleme olmayıp,⁴⁹ tamamen bağımsız bir hükümdür.

Bilindiği gibi TCK, üç kitaptan oluşmaktadır. Birinci kitapta (md.1-124) genel hükümler, ikinci (md.125-525 d) ve üçüncü (md.526-592)

⁴⁸ Bkz. **İkinci madde gerekçesi**, T.B.M.M., Dönem : 2 Yasama Yılı : 4, Sıra Sayısı : 890; TCK Öntasarısı (2001) 132. Madde Gerekçesi, s.63-64(yayınlanmamıştır); Söz konusu sözleşme 4800 (Bkz. RG, 4.2.2003/ 25014) , keza bu sözleşmeye ek protokol ise 4804 sayılı Kanun ile TBMM tarafından uygun bulunmuştur (Bkz. RG, 4.2.2003/ 25015).

⁴⁹ **İlkiz**'in *“İnsan ticareti ve göçmen kaçakçılığı yasal düzenlemeye kavuşturulmuştur. Türk Ceza Kanunu'nda yer alan ‘İş ve çalışma hürriyeti aleyhine cürümler’ başlığı altındaki 201. maddeye ekleme yapılmıştır”* şeklindeki düşüncesi bu yanlış saptamaya örnektir (bkz. **İlkiz, Fikret**, *“Gerekçeli Durum Saptaması”*, http://eu.ibsresearch.com/news_display.asp?upsale_id=2069, 29.09.2002.

kitaplarda ise özel hükümler düzenlenmiştir. Özel hükümlere ayrılan ikinci kitapta “*cürümler*”, üçüncü kitapta ise “*kabahatler*” düzenlenmiştir.

Kanun Koyucu, düzenlediği “*İnsan ticareti suçu*”nu Kanun’un 2. kitabının “*Hürriyet Aleyhinde İşlenen Cürümler*” başlıklı 2.babının “*İş ve Çalışma Hürriyeti Aleyhindeki Cürümler*” ismini taşıyan 6. faslına “201/b” maddesi olarak dahil etmeyi uygun görmüştür. Söz konusu “*bap*” altı fasıldan meydana gelmekte olup, birinci fasılda “*Siyasi Hürriyet Aleyhinde Cürümler*” (md.174), ikinci fasılda “*Din Hürriyeti Aleyhinde Cürümler*” (md.175-178), üçüncü fasılda “*Şahıs Hürriyeti Aleyhinde Cürümler*” (md.179-192), dördüncü fasılda “*Mesken Masuniyeti Aleyhinde Cürümler*” (md.193-194), beşinci fasılda “*Sırrın Masuniyeti Aleyhinde Cürümler*” (md.195-200) ve nihayet altıncı fasılda “*İş ve Çalışma Hürriyeti Aleyhindeki Cürümler*” (md.201) (Değişik: 28/9/1971-1490/2 md.) düzenlenmiştir. 4771 sayılı Kanunla bu son fasla, 201/a maddesiyle, “*göçmen kaçakçılığı suçları*”, 201/b maddesiyle ise inceleme konumuz olan “*insan ticareti suçu*” derç edilmiştir.

Hukuki menfaatleri korumanın bir aracı olan Ceza Hukuku, genel esasları düzenledikten sonra, bu menfaatlerin özel olarak korunmasını sağlayan suç tiplerini de kapsamına almak ve böylece suç ve cezada kanunilik ilkesinin gereklerine uymak zorundadır.⁵⁰ Söz konusu korumanın somut bir şekilde organize edilmesi, ceza kanunlarında suç tiplerinin gösterilmesiyle sağlanabilmektedir.⁵¹ Gerçekten ceza kanunlarının özel kısmı, suç denilen hukuka aykırı fiillerin bir tablosu görünümünde olmakta, genel kısmında ise, söz konusu fiillere uygulanacak ortak kurallar yer almaktadır. Çok eskilere uzanmayan bu sistemleştirme yapılmadan önce, her suça uygulanacak genel prensipler birbiri içinde/yanında düzenlenmekteydi. 17. Yüzyılda başlatılan doktrin çalışmaları sonucunda suçların gelişigüzel değil, belirli bir model içinde sistemleştirilmesi hususu baskın görüş olarak benimsenmeye başlandı. Ancak bu sistemleştirmenin hangi esasa göre yapılması gerektiği hususunda uzlaşmaya varılamamakla birlikte, “*suçun hukuki konusu*” kıstası büyük bir oranda kabul görerek, bu usul izlenmeye başlandı. Buna göre suçlar üst kavramdan alt kavrama doğru bir “*retire (oluşum, süreç)*” izlemektedir. Bu amaçla kanunlar genellikle *bap* ve *fasıl* sistemini takip etmektedirler. TCK da bu planı benimsemiş ve suçun hukuki konusuna bir *bap* ayrılarak, *baplar* daha alt kavramlar olarak *fasıllara*

⁵⁰ **Manzini**, Istituzioni di Dritto Penale Italiano, C.1, 9. Bası, Padova 1958, s.4 (zkr.**Tümerkan**, Dolandırıcılık Suçu (Karşılıksız Çek Keşide etme Fiilleri) Kazancı Yayınları, İstanbul 1987, s.15) ; **Tümerkan**, Dolandırıcılık, s.15; **Dönmezer, Sulhi**, Kişilere ve Mala Karşı Cürümler, Gözden Geçirilmiş 16.Bası, İstanbul 2001, s.3; **Soyaslan, Doğan**, Ceza Hukuku Özel Hükümler, 3. Baskı, Ankara 1999, s.17 vd.

⁵¹ **Erem, Faruk/Toroslu, Nevzat, Türk Ceza Hukuku**, Özel Hükümler, Gözden Geçirilmiş 4.Basım. Ankara 1983, s. 2 vd.; **Tümerkan**, Dolandırıcılık, s.15.

bölünmüştür.⁵² Bununla birlikte TCK hareketin niteliği (2. Kitap, X.Bap), failin sıfatı (2. Kitap, III.Bap) ve suçun maddi konusu (2. Kitap, VI.Bap) kriterlerine de gruplandırmalarında yer vermiştir.⁵³

Cürümlerin konusunu teşkil eden hukuki varlıklar genel olarak, kişiye ait hukuki varlıklar, aileye ait hukuki varlıklar, topluma ait hukuki varlıklar, devlete ait hukuki varlıklar ve devlet topluluklarına ait hukuki varlıklar olarak sınıflandırılmaktadır.⁵⁴

Aşağıda açıklanacağı üzere “*insan ticareti suçu*”nun hukuki konusu, topluma ait “*kamu düzeni*” ile, özgür iradeleri çeşitli şekildeki eylemlerle ortadan kaldırılarak, zorla çalıştırılmak veya hizmet ettirilmek, esarete veya benzeri uygulamalara tâbi kılınmak veya vücut organlarının verilmesi sağlanmak suretiyle, vücut bütünlükleri ile şerefleri zedelenen ve şahsi hürriyetleri ihlal edilen insanların, “*maddi ve manevi bütünlükleri*”nin korunmasıdır. Oysa “*insan ticareti suçu*”nun düzenlendiği Kanun’un 2. kitabının “*Hürriyet Aleyhinde İşlenen Cürümler*” başlıklı 2.babının “*İş ve Çalışma Hürriyeti Aleyhindeki Cürümler*” ismini taşıyan 6. faslında bulunan md. 201’deki “*Çalışma Özgürlüğüne Karşı Suçlar*” da [(*çalışma özgürlüğünün tahdit veya men’i(f.1), iktisadi amaçla işi bırakmaya zorlama (f.2) işyeri işgali(f.3)*)].⁵⁵ korunan hukuki yarar, “*bireyin her türlü cebir ve şiddetten bağımsız olarak çalışabilmesini iş ve sanatını icra edebilmelerini sağlamak*” tan ibarettir. Burada genel anlamda çalışma özgürlüğü değil, sanayi ve ticaret faaliyetinde çalışma özgürlüğü korunmaktadır. Başka bir anlatımla hükümde söz konusu olan, bir sanayi ve ticaret faaliyetinde işveren durumundaki sanayici veya tüccar ile, bu faaliyetlerde çalışan işçilerin sübjektif çalışma özgürlüğüdür. Bununla birlikte Kanunumuzda çalışma özgürlüğü aktif yönü itibariyle koruma konusu oluşturmaktadır.⁵⁶

Zorla çalıştırılmak veya hizmet ettirilmek, esarete veya benzeri uygulamalara tâbi kılınmak veya vücut organlarının verilmesini temin için, kendilerine tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulanarak veya onlar üzerindeki nüfuz veya denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden

⁵² Bkz.Önder, Ayhan, Türk Ceza Hukuku Özel hükümler, Yenilenmiş ve Güncellenmiş 4. Bası, Filiz Kitabevi, Ankara 1994, s.XXI-XXIV; Dönmezer, Kişilere, s.3; Tümerkan, Dolandırıcılık, s.15; Soyaslan, s.19-23; Benzer içerikte: Tezcan, Durmuş/Erdem, Mustafa Ruhan, Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, 2. Baskı, İzmir 2002, s.1.

⁵³ Bkz. Artuk, Mehmet Emin/Gökçen, Ahmet/Yenidünya, Cener, Ceza Hukuku Özel Hükümler, 3. Baskı, Ankara 2002, s.43.

⁵⁴ Bkz. Toroslu, Nevzat, Cürümlerin Tasnifi Bakımında Suçun Hukuki Konusu, AÜHF Yayınları, No:273, Ankara 1980, s.307-369.

⁵⁵ Bkz. Ersoy, Yüksel, Çalışma Hürriyetine Karşı Suçlar (TCK .m. 201 ve 275 sayılı kanunun ilgili hükümleri) Ankara 1973, s.82-86; Son fıkra ise her üç suç için bazı ağırlatıcı nedenlere yer vermiştir; Bkz. Tezcan/Erdem, s.117-120.

⁵⁶ Ersoy, Çalışma ,s.82-86;Tezcan/Erdem, s. 117-120.

yararlanılarak veya kandırılarak rızaları ifsat edilen ve bu şekillerde tedarik edilen, kaçırılan, bir yerden başka bir yere götürülen veya sevk edilen veya barındırılan insanların şahsi hürriyet hakları ile vücut bütünlükleri ve şerefleri zedelenmekte olup, ellerinden alınan hakları, ticaret veya sanayi faaliyetinde bulunma hakkı değildir. Gerçekten faillerin fiilleri sonucunda mağdurların “ *maddi ve manevi varlığı (vücut bütünlüğü)*” zarara uğramakta ve şahsi hürriyet hakları ellerinden alınmaktadır. Bu nedenle söz konusu suçun burada değil, ya şu an düzenlendiği “*Hürriyet Aleyhinde İşlenen Cürümler*” başlıklı 2. Babın “*Şahıs Hürriyeti Aleyhinde Cürümler*” (md.179-192) alt başlıklı Üçüncü Faslında ya da “*Şahıslara Karşı Cürümler*” başlıklı Dokuzuncu Bap Yedinci Fasıldan sonra gelmek üzere sekizinci fasıl olarak düzenlenmeliydi.

Nitekim bu hüküm, 2001 TCK Öntasarısında, “*Özel Hükümler*” in düzenlendiği İkinci Kitabın “*Kişilere Karşı Suçlar*” başlıklı Birinci Kısımın İkinci Bölümünde “*Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti*” alt başlığı ile düzenlenmiş ve bunun gerekçesi olarak ihlal edilen/korunan hukuki yararın niteliğinin göz önüne alınması gösterilmiştir. Tasarı bu gerekçeyle, söz konusu suçun topluma ve toplumun en büyük örgütlenmesi olan Devlete karşı değil, kişiye yönelik olduğunu kabul etmiştir.

C- İNSAN TİCARETİ SUÇUNUN KONUSU

1- Hukuki Konu (Korunan Hukuki Menfaat)

Suçun hukuki konusu, fiille ihlal edilen hak ve menfaat olarak tanımlanabilir.⁵⁷ Gerçekten, Ceza Hukuku, ceza tehdidiyle, belirli bir hak ve menfaatin, muhtemel saldırılara karşı korunmasını hedef tutmaktadır.⁵⁸ Ancak, bu hak ve menfaatin ne olduğunu saptamak oldukça tartışmalı bir sorun olup, öğretide de çok çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.⁵⁹ Genel olarak hak ve menfaat “*bize hizmet edebilen her türlü yarar*” olarak tanımlanmış,⁶⁰ “*bir insan gereksinimini tatmin eden herhangi bir şey*” olarak açıklanmıştır.⁶¹

Gerçekte, herhangi bir suçun tek bir hukuki değeri ihlal ettiğini söylemek mümkün değildir. Çünkü her suç, asli ve tali nitelikteki çok çeşitli hukuki yararları ihlal edebilir. Bu açıdan, bir suçun koruduğu özel hukuki

⁵⁷ Erem, Faruk/Danışman, Ahmet/Artuk, Mehmet Emin, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 1997, s.234.

⁵⁸ Antolisei, Manuale di Diritto Panale, Parte Generale, 7.Bası, Milano 1975, s.136 (zkr.Tümerkan, Dolandırıcılık, s.15.)

⁵⁹ Dönmezer, Sulhi/Erman, Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, Genel Kısım, C. 1, 9.Bası, İstanbul 1985, s.379; Tümerkan, Dolandırıcılık, s.15.

⁶⁰ Jhering (zkr. Antolisei, s.135 ve Tümerkan, Dolandırıcılık, s.15.)

⁶¹ Antolisei, s.137 (zkr.Tümerkan, Dolandırıcılık, s.15).

yarar tespit edilirken, kuşkusuz ki o fiil bakımından ön planda bulunan yararın ne olduğu araştırılmaktadır

Devlet, ekonomik, sosyal, kültürel veya siyasi nedenlerle ülkesinde meydana gelen hukuka aykırı olayları denetiminde tutmak/engellemek durumunda olup, bu husus onun temel varlık sebeplerinin başında gelir. Devlet, insan ticareti mağdurlarının yasadışı yollarla kullanıldığı piyasalarda (ör.seks, iş, sağlık vb.), bu eylemlerden kaynaklanan nedenlerle, sağlamkla yükümlü olduğu kamu düzeni ve istikrarının bozulması nedeniyle, bir yığın sorunlarla uğraşmak zorunda kalmakta, bu kişilerin işledikleri veya işleyecekleri suçları kovuşturmaya veya önlemeye çalışmakta ve bunların ötesinde, zikredilen kişilerin sebep olduğu ucuz ve/veya karşılıksız iş gücü nedeniyle vatandaşlarının iş kayıplarını telafi etmek için halka veya kamu finansmanına yük getiren önlemler almakta, keza aynı kişilerin eylemleri sonucunda oluşan veya tetiklenen bulaşıcı vs. hastalıkların tedavisini sağlamak ve yayılmasını önlemek için, vatandaşlarından onların ihtiyaçlarının görülmesi amacıyla aldığı vergi ve diğer kamu gelirlerini harcamak zorunda kalmaktadır. Görüldüğü gibi, insan ticaretine konu eylemler sonucu kamu düzeni doğrudan veya dolaylı olarak bozulmakta veya bozulma tehlikesiyle karşı karşıya gelmektedir. Bu durumda **“insan ticareti suçu”**nun ihdas edilmesiyle korunan hukuki menfaatin ilkinin, **“kamu düzeninin korunması”** olduğunu söyleyebiliriz.

Bu suçla korunan ve ön planda olan ikinci hukuki menfaat ise, zorla çalıştırılmak veya hizmet ettirilmek, esarete veya benzeri uygulamalara tâbi kılınmak veya vücut organlarının verilmesini temin için, kendilerine tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulanarak veya onlar üzerindeki nüfuz veya denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanarak veya kandırılarak rızaları ifsat edilen ve bu şekillerde tedarik edilen, kaçırılan, bir yerden başka bir yere götürülen veya sevk edilen veya barındırılan insanların **“şahsi hürriyet hakları”** ile **“vücut bütünlükleri”** ve **“şerefleri”**dir. Gerçekten, failerin fiilleri sonucunda mağdurların **“maddi ve manevi varlığı (vücut bütünlüğü)”** ile **“şahsi hürriyet hakları”** ağır şekilde bozulmakta ve/veya ihlal edilmekte ve bu nedenlerle genellikle fiziksel ve manevi (ruhsal) acılar çekmekte ve hatta bazen beden vücut bütünlükleri bakımından (ruhsal veya fiziksel) onarılamayan zararlara uğramaktadırlar. Bu nedenle suç, **“birden çok hukuki menfaati koruyan/çok konulu”** bir suç olarak karşımıza çıkmaktadır.

2- Maddi Konu

Suçların hukuki konusu, onların maddi konularından kaynaklanmakla beraber, farklılık arz etmektedir. Gerçekten suçun maddi konusu, **“suçun**

*cismini oluşturan insan veya şey*⁶² olduğuna göre, “*insan ticareti suçu*”nun maddi konusu, suç mağduru kişinin bizzat kendisi/bedenidir.

D-FAİL

Bu suçun “*faili*” herhangi bir kimse olabilir. Bu nedenle söz konusu suç, sadece belirli sıfat ve niteliklere sahip kişiler tarafından işlenebilen mahsus (özel) bir suç olmayıp, herkes tarafından işlenebilecek genel bir suçtur. Bunun yanında fiilin işlenebilmesi için tek bir fail yeterli olduğundan, yani birden fazla kimselerin fail olarak bulunması zorunlu olmadığından suç tek failli bir suçtur.

Fail kamu idaresiyle arasında bir istihdam bağı bulunan bir memursa verilecek ceza diğer şartlarının da varlığı halinde TCK'nin 251 ve/veya 281. maddeleri gereğince arttırılır. Örneğin bir tapu memurunun görevi esnasında “*insan ticareti suçu*” işlemesi halinde TCK'nin 201/b maddesiyle tayin edilecek ceza TCK'nin 251. maddesiyle arttırılmalıdır. Bununla birlikte, örneğin ülkeye giriş ve çıkışların yapıldığı gümrük kapılarındaki bir denetim görevlisinin, insan ticareti failleriyle iştirak halinde ve görevindeki yetkileri de kötüye kullanarak mağdurların sınırdan geçişini sağlarsa, failin memur olması “*insan ticareti suçu*”nun unsuru veya ağırlatıcı sebebi olarak öngörülmemiş olduğundan, hem TCK'nin 201/b maddesiyle, hem de memuriyet görevinin kötüye kullanma eyleminin şekline göre oluşan suç gereğince (ör. TCK md.240) cezalandırılacaktır (TCK md.78). Doğaldır ki bu ihtimalde TCK'nin 251 ve/veya 281. maddeleri uygulanmayacaktır.

Temyiz kudretinden yoksunluk ve diğer isnadiyet halleri ile ilgili sorunlar genel ilkeler çerçevesinde çözümlenmelidir.

Tüzel kişi suçun faili olamaz. Zira tüzel kişiler suç işleyebilecek maddi bünyeye ve hareket yeteneğine sahip değildir. Bununla birlikte, tüzel kişilerin yetkili organlarını oluşturan şahısların, yönetici veya temsilcilerinin söz konusu suçu işlemeleri halinde, kendi fiillerinden suç faili olarak sorumlu tutulacakları izahtan varestedir.

E- MAĞDUR

Her suçta “*zarar gören bir tarafın (parte lase)/mağdurun*” olması zorunludur. Suç hem toplumu, yani teşkilatlanmış bir toplum olarak “*devleti*”, hem de “*fertleri*” zarara sokar. Bu zararların derecesi suça göre değişmekle birlikte, her suçta az veya çok her ikisi de bulunur. Belli bir şahsa karşı gözükmeyen suçlarda fertler, toplumun bir üyesi olarak, zarar

⁶² Dönmezer /Erman, C.I, s.379; Gianniti, L'oggetto Materiale del Reato, Milano 1966, s.170 vd (zkr.Tümerkan, Dolandırıcılık, s.15); Demirbaş, Timur, Ceza Hukuku Temel Hükümler, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2002, s.459.

gördükleri gibi; sadece fertlere karşı işlenmiş gibi gözükten suçlarda da, Devletin hukuk düzeni bozulduğu için toplumun zararı da mevcuttur.⁶³ Bu nedenle bütün suçlarda olduğu gibi “*insan ticareti suçu*”nun da tabii ve zorunlu mağduru “*Devlet*”tir. Bununla birlikte bu suçun asıl mağduru, zorla çalıştırılmak veya hizmet ettirilmek, esarete veya benzeri uygulamalara tâbi kılınmak veya vücut organlarının verilmesini temin için, kendilerine, tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulanarak veya üzerlerindeki nüfuz veya denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanılarak veya kandırılarak rızaları ifsat edilen ve bu şekillerde tedarik edilen, kaçırılan, bir yerden başka bir yere götürülen veya sevk edilen veya barındırılan kimselerdir⁶⁴. Burada mağdur her hangi bir kimse olabileceğinden, yani nitelikleri tanımlama suretiyle belirlenen ve belli hukuki sıfatlara sahip kişiler olması zorunlu olmadığından, bu suç “*mağdur bakımından özel/mahsus suç*” değildir. Ancak hemen belirtmek gerekir ki, mağdur 18 yaşını doldurmamış bir çocuk ise, maddenin birinci fıkrasında belirtilen maksatlarla tedarik edilmeleri, kaçırılmaları, bir yerden diğer bir yere götürülmeleri veya sevk edilmeleri yahut barındırılmaları halinde, suçu oluşturan ve “*tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulamak, nüfuzu kötüye kullanmak, kandırmak veya kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanmak*” şeklinde sayılan araç eylemlerden herhangi birisine başvurulmasa bile, faile birinci fıkrada belirtilen cezalar verilecektir. Kanunkoyucu burada bir “*mefruz cebir*” hali öngörerek, onsekiz yaşını doldurmamış çocukların birinci fıkrada belirtilen maksatlarla maddenin öngördüğü hareketlere konu kılınmalarını, araç eylemlere başvurulmaması halinde dahi, suç saymıştır. Bu hükümle Kanunkoyucu, maddede öngörülecek araç eylemlere başvurulmasa bile, fiziksel ve ruhsal gelişimleri itibariyle daha korumasız olan ve iradeleri daha kolay etki altına alınabilecek olan çocukların üst düzeyde korunmasını amaçlamıştır ki, doğru bir yaklaşımdır.

İlerde manevi unsur kısmında da değineceğimiz üzere, 18 yaşını doldurmuş kişilerin suç mağduru olabilmesi için, zorla çalıştırılmak veya hizmet ettirilmek, esarete veya benzeri uygulamalara tâbi kılınmak veya vücut organlarının verilmesini temin için, tedarik edilmeleri, kaçırılmaları, bir yerden başka bir yere götürülmeleri veya sevk edilmeleri veya barındırılmaları esnasında, kendilerine, tehdit, baskı, cebir veya şiddet

⁶³ **Kunter, Nurullah**, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, Yenileştirilmiş ve Geliştirilmiş 8. Bası, İstanbul 1986, s.s.298 vd.

⁶⁴ “*Suçun mağdurunu*”, “*suçun konusu*” ile karıştırmamak gerekir. Gerçekten suç teşkil eden harekete ilişkin hak ve yarardan zarar gören ile bu hak ve yararın sahibi aynı kişi ise, suçun konusu ile mağdurun birleştiği görülür. Örneğin müessir fiil suçlarında durum böyledir. Ancak bazı hallerde, suçun konusunu oluşturan kişi ile, ihlal edilen hak ve menfaatin sahibi farklı olabilir; örneğin küçüğün rızaen alıkonulmasında veya kaçırılmasında suçun konusu alıkonulan veya kaçırılan küçük olduğu halde, mağdur velayet hakları ihlal edilen ana ve babadır (**Dönmezer, Sulhi/Erman, Sahir**, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, Genel Kısım, C. 2, 8. Bası, İstanbul 1983, s.453-454).

uygulanmalı veya üzerlerindeki nüfuz veya denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanılmalı veya kandırılarak rızaları ifsat edilmelidir. Aksi halde, fail zikredilen fiillere başvurmaksızın mağdurun rızasını elde etmişse, söz konusu rıza geçerli olduğundan suç oluşmayacaktır.

F- MADDİ UNSUR

Bu suçun maddi unsuru, bir kişinin;

-zorla çalıştırılmak veya hizmet ettirilmek veya

-esarete veya benzeri uygulamalara tabi kılınmak yahut

-beden organlarının bazılarının verilmesine razı kılınmak maksatlarıyla;

-TEDARİK EDİLMELERİ VEYA

- KAÇIRILMALARI VEYA

-BİR YERDEN DİĞER BİR YERE GÖTÜRÜLMELERİ VEYA

- SEVK EDİLMELERİ VEYA

-BARINDIRILMALARIDIR.

Tedarik etmek, maddede sayılan amaçlarla suç konusu mağdurun araştırılıp bulunması, sağlanması veya elde edilmesidir.

Kaçırmak, maddede sayılan amaçlarla, suç konusu mağdurun, fail veya failin görevlendirdiği kimse tarafından, kendi hukuki alanından çıkarılarak, failin hukuki alanına sokulması ve bu şekilde mağdurun kendi cismi üzerindeki egemenliğinin fail lehine yok edilmesidir. Görüldüğü gibi, kaçırma failinin içinde, mağdurun mutlaka bir yer değiştirmesi zorunlu olarak mevcuttur.

Bir yerden diğer bir yere götürmek, maddede sayılan amaçlarla mağdurun faille veya failin görevlendirdiği kişiyle birlikte götürülmesini ifade ettiği halde; *sevk etmek*, zikredilen amaçlarla mağdurun yalnız olarak bir yerden başka bir yere gönderilmesi anlamını taşır.

Barındırmak, failin egemenlik alanına girmiş olan mağdurun, maddede sayılan amaçlarla, bir yere yerleşmesini ve yaşamasını sağlamaktır. Kuşkusuz burada failin amacı, elde etmeyi tasarladığı yararları sağlamak için, mağdura uygun koşullar sağlamak olup, yoksa mağdur yararına bir iş yapmak değildir. Barındırılan yerin açık veya kapalı olması önemli değildir.

“İnsan ticareti suçu” mağdurunun *“tedarik edilmesi, kaçırılması, bir yerden diğer bir yere götürülmesi, sevk edilmesi veya barındırılmasında”* suçun sonucunun zaman içinde devam etmesi söz konusu olduğundan *“mütemadi”* bir suç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Önemle belirtelim ki, maddede öngörülen ve “*tedarik edilme*”, “*kaçırılma*”, “*bir yerden diğer bir yere götürülme*”, “*sevk edilme*” veya “*barındırılma*” şeklinde sayılan maddi unsurların, “*belirli araç eylemlere*” başvurulması suretiyle gerçekleştirilmesini, suçun oluşması bakımından gerekli koşullar olarak saptamıştır: Bu araç filler ise;

-*tehdit veya*

-*baskı veya*

-*cebir*⁶⁵- *şiddet uygulamak veya*

-*nüfuzu kötüye kullanmak veya*

-*kandırmak veya*

- *mağdurların çaresizliklerinden yararlanma yahut*

- *mağdurlar üzerinde sahip olunan denetim olanaklarından yararlanmaktır.*

Failin zikredilen araç fillerini kullanarak mağdurun rızasını elde etmesi suçun oluşumu için zorunlu olduğundan, “*insan ticareti suçu*” “*bağlı hareketli*” bir suçtur.

Cebir-şiddet ve tehdit: “*Cebir*”, “*şiddet*” ve “*tehdit*” kavramları TCK’nin birçok maddesinde çoğu zaman aynı olmakla beraber kısmen farklı sözcüklerle, birlikte veya tek olarak⁶⁶, ancak aynı anlamı ifade etmek için, kimi zaman suçun kurucu unsuru⁶⁷ kimi zaman suçu etkileyen (ağırlaştırıcı) neden⁶⁸ kimi zaman cezasızlık (cezayı kaldıran) nedeni,⁶⁹ kimi zaman ise bulunmaması koşuluna bağlı menfi bir düzenlemeyle hafifletici neden⁷⁰ olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sözlük anlamıyla “*cebiri (ikrah, zecir)*”, “*(ar.cebri, zecri, lat. vis compulsiva, vis compulsiva, ing.violence, force, constraint, compulsion, it.violenza, fr.violence, contrainte)*” “zor, zorlama, zorlayış, zorla yaptırma, zor kullanma, zorlayıcı kuvvet, kompulsiv kuvvet, icbar etme, baskı yapma,

⁶⁵ Buradaki “*cebiri*” tabiriyle kastedilen “*maddi cebiri*”, yani “*şiddet*”tir.

⁶⁶ Örneğin, “*cebiri, ikrah, şiddet, şiddet ve tehdit, şiddet veya tehdit, cebiri ve şiddet veya tehdit, tehdit, icbar, cebren, zor, haksız taarruz, tehdit veya kötü muamele, zor veya tehdit, cebiri ve taziyik, kuvvet sarfi*”; 1997 t.TCK Tasarısında 25.maddesinin başlığında “*cebiri, ikrah ve tehdit*” ibaresine, madde metninde ise “*...maddi cebiri veya muhakkak ve ağır bir ikrah veya tehdit...*” ibarelerine yer verilmiştir.

⁶⁷ Bkz.TCK md.174/1, 188/1,6, 191/1, son, 192/1, 201/1,2, 201/b, 209/1, 246, 254/1, 255, 256, 258/1, 260, 269, 304/2, 308/1, 312/a, 384/II,IV, 390,429/1,430/1 416/1,2, 429, 430,431, 436/1,495,496, 515/1.

⁶⁸ Bkz. TCK md.175/2, 179/2, 188/son, 191/2, 193/2, 254/3, 277, 291/1, 298/2,3, 299/2,3, 301/5, 302/son, 308/2, 3, 310, 384/III, 414/2, 436/2, 439, 499/2, 501, 514, 516/f.2,b.2, 517.

⁶⁹ Bkz. TCK md. 485/son.

⁷⁰ Bkz. TCK md.201/3,300, 430/2.

bir kimsenin isteğinin aksine bir hareketi yapmaya veya yapmamaya zorlama, birine zorla bir iş yaptırma, bir şeyi yaptırmak için maddi ve manevi kuvvet kullanma, tabii iradeyi istenilen hareketi yapmaya fizik kuvvetle zorlama”;⁷¹ “*şiddet*” (*ar. şidded, ing.force, violence, physical violence, it. violenza, fr. violence, force*), “kaba güç, sertlik (katılık) gösterme, peklik, sıkılık, zarar verme, hasara uğratmak için fizik güç kullanımı, beden gücünün kötüye kullanılması, fiziki ve ruhsal baskı ile kişinin iradi hareketlerinin engellenmesi, aşırı derecedeki güç davranışları, ortalığa korku ve yıldı salmak, tedhiş”;⁷² “*tehdit*” ise, “(*ar. tehdid, ing. menace, threat, duress, intimidation, it. minaccia, fr. menace*)” “zor, zorlama, zorlayış, icbar etme, baskı yapma, bir kimsenin isteğinin aksine bir hareketi yapmaya veya yapmamaya zorlama, bir şeyi yaptırmak için maddi ve manevi kuvvet kullanma, tabii iradeyi istenilen hareketi yapmaya fizik kuvvetle zorlama, verilecek bir cezayla korkutma, birinin gözünü korkutma, gözdağı, korku verme, korkutma, bir kimsenin yasada yazılı durumlar dışında, başkasını ağır ve haksız bir zarara uğratacağını bildirmesi, bir

⁷¹ Bkz. **Develioğlu, Ferit**, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, Ankara 1970, s.158; **Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi**, C. 5, s.2238-2239; **Türk Hukuk Lügati**, Türk Hukuk Kurumu Yayını, Ankara 1998, s.46-47; **Türk Dil Kurumu**, Türkçe Sözlük (2 Cilt), 9. Baskı, Ankara 1998, s.390; **Doğan**, s.158,1188; **Ağakay, Mehmet Ali**, Türkçe’de Yakın Anımlı Kelimeler Sözlüğü, Ankara 1956, s.115; **Yılmaz, Ejder**, Hukuk Sözlüğü, Genişletilmiş 5. Baskı, Ankara 1996, s.144-145; **Özön**, s.154,1109; **Hırş**, Hukuku Felsefesi ve Hukuk Sosyolojisi Dersleri, Ankara 1949, s.216; **Dayınlarlı**, s.148,553; **Saraç**, s. 315, 1469-147; **Tuğlacı**, s.137; **Erem, Faruk**, Ceza Hukukunda Cebir Kavramı, YD, C. 16, Sa.1-2, Ocak-Nisan 1990, s. 94-97; **Dönmezer/Erman**, Genel Kısım, s.332-333; **Toroslu, Nevzat**, Anayasayı ihlal Suçu, ABD, Yıl 42, Sa.1985/4, s.599; **Yarsuvat, Duygun**, Çalışma Ceza Hukuku, İstanbul 1978, s.314-316, 467-469 ; **Yarsuvat**, Toplantı s. 197, 241; **Artuk, Mehmet Emin/Gökçen, Ahmet/Yenidünya, Cener**, Ceza Hukuku Genel Hükümler I, Ankara 2002, s.694; **Özgenç, İzzet**, Suça İştirakin Hukuki Esası ve Faillik, İstanbul 1996, s.225-228 ve dn 122; **Özgenç, İzzet**, Türk Ceza Kanunu Tasarısındaki Suça İştirake İlişkin Hükümlerin Değerlendirilmesi, YD, C. 25, Ocak-Nisan 1999, Sa.1-2, s.74-75; **Özgenç, İzzet/Şahin, Cumhur**, Uygulamalı Ceza Hukuku, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 3.Baskı, Ankara 2001, s.406; **Sözüer, Adem**, Tehdit Suçu, İÜHFM, C.54, Sa.1-4, Yıl 1991-1994, İstanbul 1994, s.128-129; **Ovacık, Mustafa**, İngilizce-Türkçe Hukuk Sözlüğü, 2. Baskı, Ankara 1986, s. 148, 319; **Ovacık, Mustafa**, Türkçe – İngilizce Hukuk Sözlüğü, 3. Baskı, Ankara 1995, s. 40, 78,166; **Oxford Advenced Learner’s Dictionary of Current English**, s.1503; **Redhouse, İngilizce-Türkçe Sözlük**, s.656,879.

⁷² Bkz. **Develioğlu**, s.1193; **Türk Hukuk Lügati**, s.155; **Türk Dil Kurumu**, **Türkçe Sözlük**, s.390; **Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi**, C. 21, s.11073; **Doğan**, s.1038; **Özön**, s.958; **Saraç**, s.618-619, 1469; **Tuğlacı**, s.669; **Ovacık**, İngilizce-Türkçe Hukuk Sözlüğü, s. 148, 319; **Ovacık**, Türkçe – İngilizce Hukuk Sözlüğü, s. 253; **Redhouse, İngilizce-Türkçe Sözlük**, s.879; **Yarsuvat**, Toplantı s. 197, 241; **Bayraktar, Köksal**, Siyasal Suç, İstanbul 1982, s.159; **Alpaslan, M. Şükrü**, Kriminoloji ve Hukuk Açısından Tedhişçilik, İstanbul (Tarihsiz), s. 41-43; “*Tedhiş*” kavramının şiddetle olan benzer ve farklı yönleri için bkz.**Bayraktar**, Siyasal Suç, s.157vd; **Alpaslan**, s.41-43.

kimseye kendisine zarar vermek kötülük yapmak niyetinde olduğunu söz ve davranışlarla belirtmek⁷³ anlamlarına gelmektedir.

“*Cebir*”, “*şiddet*” ve “*tehdit*” kavramlarının TCK’ de ki anlamlarını tespit etmek için sözlük anlamlarından yararlanmak zorunlu ise de, yeterli değildir. Bunun için her şeyden önce bu terimler arasındaki ilişkiyi tespit etmek gerekir. TCK’de “*cebir, şiddet ve tehdit*” terimlerinin kullanıldığı hallerde Mehaz Kanunda⁷⁴ “*violenza e minaccia*” terimleri yer almaktadır. Bu nedenle Kanunumuzdaki “*cebir kavramının maddi ve manevi cebiri kapsayan genel bir terim olarak kullanıldığı*”;⁷⁵ “*şiddet*” teriminin “*maddi cebir*” karşılığı olan İtalyanca’daki “*violenza*” terimini, “*tehdit*” teriminin “*manevi cebir*” karşılığı olan “*minaccia*” terimini karşıladığı anlaşılmaktadır.⁷⁶ Bu nedenle “*cebir*” kavramı kullanıldığı zaman gerek “*şiddet*”in gerekse “*tehdit*”in kastedildiği, buna karşılık sadece şiddet teriminin kullanıldığı hallerde bunun tehdidi kapsamadığı sonucuna varmak gerekir.⁷⁷

“*İnsan ticareti suçu*”nda söz konusu terimler “*tehdit...cebir ve şiddet ...*” şeklinde kullanıldığından “*cebir ve şiddet*” “*maddi cebir*”⁷⁸ anlamında

⁷³ Bkz. Develioğlu, s.11272; Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük, s.2167; Toroslu, s.599; Yarsuvat, s.315, 467-469; Yarsuvat, Toplantı, s. 197, 241; Sözüer, s.129-133; Doğan, s.1072; Yılmaz, s.759; Özön, s.1013; Saraç, s.887; Tuğlacı, s.702; Dayınlarlı, s. 350; Ovacık, İngilizce-Türkçe Hukuk Sözlüğü, s. 213; Ovacık, Türkçe – İngilizce Hukuk Sözlüğü, s. 253; Redhouse, İngilizce-Türkçe Sözlük, s.656; Erem, Cebir, s.94-97; Artuk /Gökçen /Yeni Dünya, Ceza Hukuku Genel Hükümler I, s.696; Yazıcıoğlu, R.Yılmaz, Tehdit Suçu Üzerine, YD, C.19, Temmuz 1993, s.236 vd.

⁷⁴ Belirtelim ki, “*insan ticareti suçu*”nun mehaz kanundan alınmamış olması nedeniyle, söz konusu terimlerin orada nasıl kullanılmış olduğunun bir önemi olmadığı söylenebilir. Ancak yasa tasarisını hazırlayan Cumhuriyet Dönemi hukukçularının, mevcut Ceza Kanunumuzda, zikredilen terimlerin kullanılış şekliinden etkilenmiş olmalarının doğallığı karşısında, ilişkinin mevcudiyeti kendiliğinden ortaya çıkar.

⁷⁵ Bkz. Dönmezer, Sulhi, Kişilere ve Mala Karşı Cürümler, Gözden Geçirilmiş 16.Bası, İstanbul 2001, s.552-553; Cihan, Erol, Cebir Kullanma Cürmü (TCK. m. 188), İstanbul 1978, s.8, 58, 63-65; Bayraktar, s.31; Polatcan, s.178; Ayrıca bkz. dn 41’de belirtilen yerlere.

⁷⁶ Bkz. Ersoy, Çalışma Hürriyetine Karşı Suçlar, s.114 vd.; Hafizoğulları, “*şiddet*” ve “*tehdit*” terimlerini açıkça zikretmese de, kişiyi iradesinden değişik biçimde davranışa zorlayan nedenler olarak “*fiziki cebir*” ve “*manevi cebir*” şeklindeki ayrım ve tanımlamaya dayanarak aynı sonuca ulaşmaktadır (Hafizoğulları, Zeki, Türk Ceza Hukuku Sisteminde Zaruret Hali, AÜHF, C.28, 1971, Sa.1-4, s.93-95).

⁷⁷ Antonio Pecoraro-Albani, Il Concetto di Violenza nel Dritto Penale, Milano, 1962, s.38, zkr.Ersoy, Çalışma Hürriyetine Karşı Suçlar, s.114; Belirtelim ki, İtalyan doktrininde bu husus tartışmalı olup, ayrı bir araştırma konusu olabilecek kadar geniş bir alanı kapsamaktadır (Ersoy, Çalışma Hürriyetine Karşı Suçlar, s.114 vd) . Bu nedenle biz burada inceleme konumuzla sınırlı olarak açıklamada bulunacağız.

⁷⁸ Bkz. Levi, N., Delitti contro, la Pubblica Amministrazione, t.,II, Milano 1935, s.431.zkr. Polatcan, İsmet, Memur ve Resmî Heyetlere Karşı Hakaret ve Sövme Cürümleri, Üçdal

kullanılmaktadır. Cebir ve şiddete maruz kalan mağdurun şahsı, fizik bütünlüğü üzerinde yapılan hareketler neticesi, kişi halen hissedebileceği kötülük ve tecavüz icrası suretiyle, başka şekilde davranma imkanından yoksun bırakılmakta ve bu şekilde bir işi yapmaya veya yapmamaya zorlanmaktadır.⁷⁹ Keza insan hareketlerini sınırlayan bir kavram olarak “*tehdit*” ise, maddi cebirin aksine mağdurun vücut bütünlüğü aleyhine doğrudan ve o an gerçekleşen fiziki bir hareket değil, daha ziyade, failin isteğinin yerine getirilmemesi halinde, ileride mağdura bir zarar verileceğinin bir kötülük yapılacağıının bildirilmesi ve bu şekilde onun güvenlik duygusunun, iç huzurunun bozulması, endişeye sevk edilmesidir. Bu itibarla “*tehdit*” kavramını “*manevi cebir*” olarak zikredebiliriz.⁸⁰

“*Cebir (şiddet=zor, maddi cebir ve/veya tehdit=manevi cebir)*”in doğrudan veya dolaylı olmakla beraber, mağduru etkileyecek ciddiyette olması gerekir.

“*Şiddet (maddi cebir)*” insan ticareti suçunu gerçekleştirmek için gereken boyutu aşmışsa, bu suçun yanında başka suçlara da vücut verebilecektir. Örneğin, fail TCK'nin 456/4. maddesi kapsamında kalan bir

Neçriyat, İstanbul 1983, s.178; **Majno**, s.206; **Erem, Faruk**, Tehdit ve Cebir Kullanma Suçu, AD, 1952. Sa. 7. s.874; **Erem, Cebir**, s.94-97; **Erem, /Toroslu**, s.87; **Erman/Özek**, s.295; **Gözübüyük**, s.483-484, 1101-1102; **Artuk/Gökçen/Yenidünya**, s.557; **Polatcan**, s.178; **Tezcan/Erdem**, s.46-48; 1997 t.TCK Tasarısında 25.maddesinin başlığında “*cebiri, ikrah ve tehdit*” ibaresine, madde metninde ise “*...maddi cebir veya muhakkak ve ağır bir ikrah veya tehdit...*” ibarelerine yer verilmiştir. **Özgenç** (s.74-75) bu durumu “*Maddede ‘maddi cebir’, ‘ikrah’ ve ‘tehdit’ kavramına ayrı ayrı yer verilmiştir. ‘Vis compulsiva (zorlayıcı kuvvet)’ karşılığı olarak cebir kavramıyla eş anlamlı olarak Türk hukukunda ‘ikrah’ kavramı da kullanılmaktadır. Bu itibarla, cebir kavramına madde metninde yer verildikten sonra ayrıca ikrah kavramının kullanılmasına gerek olmadığı düşüncesindeyiz.*” şeklinde eleştirmiştir.

⁷⁹ Bkz. **Yarsuvat**, s.467-468; **Yarsuvat**, Toplantı s. 197; **Bayraktar, Köksal**, Suç İşlemeye Tahrik Cürmü, İstanbul 1977, s.31; **Jescheck, Hans-Heinrich**, Alman Federal Cumhuriyeti Ceza Hukukuna Giriş (Çev.Feridun Yenisey), İstanbul 1989, s.68-69; **Özgenç/Şahin**, s.267-271; Ayrıca bkz. dn 25’de belirtilen yerlere; (CGK, 19.6.2001, 2001/4-128/130) (Bkz.**Kaban, Mater/ Aşaner, Halim/ Güven, Özcan/ Yalvaç, Gürsel**, Ceza Genel Kurulu Kararları, Ankara 2001, s.362 vd. Ayrıca bkz.YKD, C. 27, Aralık 2001, Sa.12, s.1870-1872).

⁸⁰ Bkz. **Erem**, Tehdit ve Cebir Kullanma Suçu, s.874; **Erem, Cebir**, s.94-97; **Yarsuvat**, s.315, 467-468; **Polatcan**, s.178; **Özgenç (1996)**, s.226-227; **Özgenç/Şahin**, s. 267-271, 405-416; **Tezcan/Erdem**, s.46-48; Ayrıca bkz. dn.41’de belirtilen yerlere); TCK’de çok önemli bir yer işgal eden “*cebiri, şiddet ve tehdit*” kavramlarının tekrar mahiyetinde ve oldukça itinasız şekilde kullanılmasının nedenininin “*terim birliğinin bulunmaması*” ve Yasanın yürürlüğe girdiği 1926 yılında etkinliğini koruyan “*Osmanlı Türkçesi*”nde “*aynı anlama gelen kelimelerin beraber/yan yana bulunmasının anlamı pekiştiren bir üslup özelliği olarak yaygın olarak kullanılması*” olduğu tamamen haklı bir gerekçeyle zikredilmektedir. (Bkz.**Gökçen, Ahmet**, Halkı Kin ve Düşmanlığa Açıkça Tahrik Cürmü (TCK m. 312/2), Ankara 2001, s.14-15).

şiddet uygulayarak mağduru “*insan ticareti fiiline razı ettiği halde*”, bununla yetinmeyerek, mağdurun kendisine bağımlılığını arttırmak için ayrıca aynı yasanın 456/2. maddesinde belirtilen şekilde devam eden bir şiddet daha uygularsa, faile gerçek içtima kuralları gereğince bu hüküm gereğince de ceza tayin edilmelidir.

Nüfuzu kötüye kullanmak: Mağdurun gerek ailevi, gerek mukavelevi ve gerekse başka türlü bağlarla ilişki içinde bulunduğu kimselerce (fail tarafından) ve bu kimselerin mağdur üzerinde sahip oldukları etkiyle/manevi kuvvetle, failin fiiline rıza göstermesini sağlamaktır.⁸¹

Baskı (tazyik): Mağdurun sahip olduğu hak ve özgürlüklerin kısıtlanarak, zor altında bulundurulması durumudur.⁸² Bu durumda mağdur, kendisine uygulanan yıldırma, sindirme veya şiddet eylemleri sonucunda, bağımsız hareket etme ve karar verme yeteneğini kaybetmektedir.

Kandırma: Failin çeşitli hile, entrika ve desiselerle, mağduru suç konusu fiil konusunda aldatarak ikna etmesidir.

Mağdurların çaresizliklerinden yararlanmak: İçinde bulunduğu maddi veya manevi olumsuz durumu ortadan kaldırmak veya çözmek olanağı bulunmayan mağdurun, umarsız durumundan istifade edilerek maddede yazılı fiillere razı edilmesidir.

Mağdurlar üzerinde sahip olunan denetim olanaklarından yararlanmak: Mağdurun bulunduğu konum veya şartlar itibariyle, doğrudan fail veya kendisi üzerinde kontrol hak ve yetkisi olan kişiler tarafından, söz konusu hak ve yetkinin sağladığı fırsatların kullanılması suretiyle, maddede yazılı fiillere razı edilmesidir.

Suç, maddi unsur olarak zikredilen fiillerin birinin yapılmasıyla oluşacağından, seçimlik hareketli bir suçtur. Ayrıca söz konusu suç yukarıda da değinildiği üzere mütemadi bir suç olduğundan, temadinin kesildiği yer ve zamanda tamamlanmış olur.

G-MANEVİ UNSUR

“*İnsan ticareti suçu*” kasıtlı suçlardandır. Ancak fail, maddede söz edilen “*kişileri tedarik etmek, kaçırmak, bir yerden başka bir yere götürmek veya sevk etmek veya barındırmak*” fiillerini;

-*zorla çalıştırmak veya hizmet ettirmek veya*

-*esarete veya benzeri uygulamalara tâbi kılmak veya*

⁸¹ Benzer tanım için bkz: **Dönmezer**, Ceza Hukuku Özel Kısım Genel Adap ve aile Düzenine Karşı Cürümler, 5. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul 1983, s.380.

⁸² **Türk Dil Kurumu**, Türkçe Sözlük, s.225.

- *vücut organlarının verilmesini sağlamak* maksadıyla gerçekleştirilmelidir. Bu durumda suç, genel kastın yanında “*özel kastın da bulunmasıyla işlenebilen*” bir suç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu unsur, çalışmamızın “*içtima*” kısmında görüleceği üzere, bu suçu diğer bir çok suçtan ayırmak olanağını vermektedir.

Hükümde açıkça belirtilmemiş ise de, “*zorla çalıştırmak veya hizmet ettirmek, esarete veya benzeri uygulamalara tâbi kılmak, vücut organlarının verilmesini sağlamak*” isteyen failin, bu fiilleri işlemesindeki amacının, “*kendisine veya başkalarına, maddi veya manevi kazanç veya çıkar sağlamak*” olması gerektiğini söylemek, yanlış bir yargı olmasa gerek. Gerçekten, “*zorla çalıştırmak veya hizmet ettirmek, esarete veya benzeri uygulamalara tâbi kılmak, vücut organlarının verilmesini sağlamak*” fiillerinin içeriğinde bir “*istismar/sömürü*” arzusu, tabii olarak mevcuttur.⁸³

“*Zorla çalıştırmak*” veya “*hizmet ettirmek*”, mağdurun isteği dışında, ona karşı maddi veya manevi cebir veya baskı zor kullanılarak, yani zecren, metazori olarak belli bir süre bir iş yaptırmak/gördürmektir.⁸⁴

“*Zorla çalıştırma yasağı*” başlıklı Anayasamızın 18/1. maddesi “*Hiç kimse zorla çalıştırılmaz. Angarya yasaktır.*” hükmünü vazettikten sonra, aynı maddenin 2. fıkrasında, “*şekil ve şartları kanunda düzenlenmek üzere hükümlülük veya tutukluluk süreleri içindeki çalıştırmalar;⁸⁵ olağanüstü hallerde vatandaşlardan istenecek hizmetler;⁸⁶ ülke ihtiyaçlarının zorunlu kıldığı alanlarda öngörülen vatandaşlık ödevi niteliğindeki beden ve fikir çalışmaları*”nın,⁸⁷ zorla çalıştırma sayılamayacağını açıklamıştır.

⁸³ “Sınırtaşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol” 3. maddesinde, “*insan ticareti*” “*..kişilerin istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması anlamına...*” geleceği belirtmiş; “*istismar*” teriminin ise asgari olarak, “*..başkalarının fuşunun istismar edilmesini veya cinsel istismarın başka biçimlerini, zorla çalıştırmayı veya hizmet ettirmeyi, esareti veya esaret benzeri uygulamaları, kulluğu veya organların alınmasını...*” içereceği, ayrıca tasrih edilmiştir.

⁸⁴ Avrupa İnsan Hakları Divanının bu yöndeki bir kararı için bkz:Kom.K.X/Hollanda, 13.12.1976, 7602/DR 7, s.161(*Gölcüklü/Gözübüyük*, s. 217);*Alpkaya*, s.131.

⁸⁵ AİHM’ye göre, bu durumdaki kişilerin olağan biçimde çalıştırılmaları, sözleşmeye aykırılık teşkil etmemektedir. Zira amaç, onların topluma yeniden kazandırılmaları/rehabilitasyonlarıdır (bkz. DE VILDE, OOMS ve VERSYP-BELÇİKA, 18.06. 1971, 2832/66; VAN DROOGENBROECK-BELÇİKA, 24.06.1982, 7906/77) (*Doğru, Osman*, İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi İçtihatları I, Adalet Bakanlığı Yayınları, 2. Bası, Ankara 2003, s.81, 471; *Gölcüklü/Gözübüyük*, s.216-217.

⁸⁶ Burada istenecek hizmetler, kişisel yetenek ve olanak sınırları içinde olmalı ve normal ölçüler dışına çıkmamalıdır (*Gölcüklü/Gözübüyük*, s.219).

⁸⁷ Örneğin bazı memurların zorunlu olarak yurdun çeşitli bölgelerinde görev yapmak üzere tayin edilmeleri veya zorunlu hallerde (ör.büyük orman yangınlarında) itfaiye eri olarak

Esarete veya benzeri uygulamalara tâbi kılmak, mağdurları kölelik,⁸⁸ esirlik, tutsaklık durumunda tutularak, onları söz konusu durumlarda uygulanabilen uygulamalara muhatap etmektir. Esaret veya benzeri uygulamalara tabi kılınan kişinin herhangi bir özgürlüğü ve serbest seçim hakkı ve karar verme yeteneği olmayıp, tamamen esareti altında bulunduğu gücün emir ve istekleri doğrultusunda hareket etme mecburiyeti söz konusudur. Örneğin mağdurun ödemesi mümkün olmayacak şekilde borçlandırılması, toplumdan veya yakınlarından tecrit edilmesi, pasaport veya kimlik belgesi vs. el konulması mağdurun fiziksel veya psikolojik bir tutsaklık haline tabi tutulması şekillerindedir.

Vücut organlarının⁸⁹ verilmesini sağlamak, insan bedeninde bulunan, orada belirli görevler yapan ve sınırları kesin olarak belirlenmiş bölümünün, mağdur tarafından, faile veya failin istediği birine iletilmesini, bırakılmasını veya bağışlanmasını temin etmektir. Belirtelim ki, failin buradaki amacı, mağdurun organlarının verilmesini sağlayarak ona her hangi bir şekilde zarar vermek değil, onun organının başka birine naklini (transplantasyon) sağlamaktır. Kuskusuz buradaki amaç, insani, ahlaki veya yasal bir amaç değil, çoğunlukla maddi veya manevi bir çıkar veya kazanç sağlamak gayesidir.

Bu suçun taksirle işlenmesi mümkün değildir. Örneğin bir fabrika gece bekçisinin, fabrika binasında olduğunu bilmediği bir işçinin üzerine kapıyı kilitleyerek, orada uzun bir süre kalmasına neden olması durumunda, bu suçtan sorumlu tutulamaz.

Ğ- HUKUKA AYKIRILIK UNSURU

“Hukuka aykırılık”, maddi ve manevi unsurları tamam ve yasadaki tanıma uygun olan eylem ile hukuk düzeni arasındaki aykırılıktır. Ancak burada dikkat edilmesi gereken ayrıntı, eylemin yalnız ceza hukuku ile değil, bütün hukuk düzeni ile çatışma halinde bulunmasıdır. Kural olarak tipe uygun bir fiilin gerçekleştirilmesi ile birlikte hukuka aykırılık da gerçekleşir. Bu nedenle fiilin tipe uygunluğu, aynı zamanda hukuka aykırılığının da bir belirtisidir. Bununla birlikte bazı nedenler, tipe uygun olan fiilin

çalıştırılmaları, “vatandaşlık görevlerinden” olup, zorla çalıştırma kapsamında değerlendirilemez (Ünal, s.134).

⁸⁸ Kölelik, bireyin her türlü haktan yoksun biçimde, “mal” veya “meta” muamelesi görmesi, bir eşya gibi mülkiyete konu edilmesidir. Kulluk ise, bireyin borç karşılığı ya da toprak mülkiyetine bağlı olarak, kendisinin son veremeyeceği bir bağ altında hizmet vermesidir. Bu niteliği itibarıyla kulluk, köleliğin daha az yoğunundan başka bir şey değildir (Gölcüklü/Gözübüyük, s.215; aynı yönde Ünal, s.131)

⁸⁹ “Doku”, organ kavramına dahil değildir (Bu konuda bkz. Akıncı, Şahin, Türk Özel Hukukunda İnsan Kökenli Biyolojik Madde (Organ-Doku) Nakli Kavramı ve Bundan Doğan Hukuki Sonuçlar, Yetkin Yayınları, Ankara 1996, s.10-13).

cezalandırılmasını olanağını ortadan kaldırır ki, bu nedenlere *“hukuka uygunluk nedenleri”* denir. İşlenen fiilleri hukuka uygun hale getiren bu nedenler ceza kanunundan ileri gelebileceği gibi, başka kanunlardan da kaynaklanabilir.

Doktrinde hukuka aykırılık unsurunun bağımsız bir unsur olmadığını ve diğer unsurlardan birinin veya diğerinin kapsamında olduğunu, yani onun özünü oluşturduğunu ve farklı bir kimliği olmadığını kabul edenler olduğu gibi, onu ayrı ve diğer unsurlardan bağımsız bir unsur olarak kabul edenler de vardır. Bununla birlikte her iki görüş sahiplerinin de üzerinde uzlaştığı konu, suçun oluşması için fiilin hukuka aykırı olmasının zorunlu olduğu hususudur.⁹⁰ Bu nedenle suçun diğer tüm unsurlarının tamam olması halinde dahi, eylem herhangi bir yasa normuyla hukuka uygun hale gelmiş veya getirilmişse artık söz konusu eylemin suç olduğunu kabul edemeyiz. Önemle belirtmek gerekir ki, hukuka aykırılığı ortadan kaldıran sebepleri, başka bir ifadeyle hukuka uygunluk sebeplerini yalnızca ceza hukukunda değil, diğer tüm hukuk dallarında da aramak zorunludur (ör. 4721 sayılı MK. md. 981; 743 sayılı Eski MK md.894). Zira hukuka aykırılık bütün hukuk düzenine aykırılık olup, bu nedenle bölünmez bir bütün teşkil eder. Gerçekten, aksi durumun kabulü çeşitli hukuk dallarının birbiri ile çatışma halinde olmasının kabulü anlamına gelir ki, bu da doğrudan doğruya hukuk düzenine karşı olmak demektir.

“Mazeret nedenleri”, ya da *“suçu ortadan kaldıran objektif nedenler”* olarak da adlandırılan *“hukuka uygunluk nedenleri”*⁹¹ fiilin hukuka aykırılığı (ya da hukuka aykırılık unsurunu) ortadan kaldırıp, onu hukukun meşru saydığı bir hareket haline getirirler. Başka bir ifadeyle adı geçen nedenler eylemin suç olarak vücut bulmasını engelleyici bir etkiye sahiptirler. Bir olayda hukuka uygunluk nedenlerinden birinin varlığı halinde, failin hareketleri, insanlığın ve toplumun çıkarlarıyla çatışma halinde olmadığından, ortada bir zarar da olmamaktadır. Zararın olmadığı bir yerde ise, hukuka aykırılık unsurunun varlığından söz edilemez.

⁹⁰ Bu konuda bkz. **Yüce, Turhan Tufan**, Ceza Hukuku Dersleri, C.1, Manisa 1982, s. 249 vd.; **Yüce, Turhan Tufan**, Ceza Hukukunun Temel Kavramları, Ankara 1985, s.35 vd.; **Erem/ Danışman / Artuk**, s. 51 vd.; **Dönmezer, Sulhi/Erman, Sahir**, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, Genel Kısım, C. 2, 8. Bası, İstanbul 1983, s.1 vd.; **Alacakaptan, Uğur**, Suçun Unsurları, Ankara 1970, .81.vd.; **Önder, Ayhan**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, C. 2-3, İstanbul 1992, s.132 vd.; **İçel, Kayıhan/Sokulu-Akıncı, Fusun/ Özgenç, İzzet/ Sözüer, Adem/Mahmutoğlu, Selami F/Ünver, Yener**, İçel Yaptırım Teorisi, 3.Kitap, Beta Yayınevi, İstanbul 2000, s.92-190; **Artuk, Mehmet Emin/Gökçen, Ahmet/Yenidünya, Cener**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2002, s.467-532; **Öztürk, Bahri/ Erdem, Mustafa, R/ Özbek, Veli Ö.**, Ceza Hukuku Genel Hükümler ve Özel Hükümler (Kişilere ve Mala Karşı Suçlar) Temel Bilgiler, Ankara 2001, s.57 vd.; **Ersoy, Yüksel**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, İmaj Yayıncılık, Ankara 2002, s.89-99.

⁹¹ Bu konuda bkz. 2 nolu dipnotta belirtilen yerlere.

“*Hukuka uygunluk nedenleri*” genel olarak iki gruba ayrılmaktadır: Ceza Kanununda (49. maddede) gösterilenler ve Ceza Kanununda (49. maddede) gösterilmeyenler. Bunlardan birincisi TCK’nin 49. maddesinde düzenlenen “*kanun hükmünü icra*”, “*yetkili merciin emrini ifa*” “*meşru müdafaa*”⁹² ve “*ıztırar (zaruret/çaresizlik) hali*”dir. İkincisi yani Ceza Kanununda (49. maddede) gösterilmeyenler ise “*mağdurun rızası*” ve “*hakkın veya yetkinin icrası*”dır.

Ceza Kanununda (49. maddede) yer almayan hukuka uygunluk nedenlerinden “*mağdurun rızası*” ancak, mağdurun “*mutlak surette üzerinde tasarruf etme hakkına sahip olduğu bir hakka*” yönelik saldırı olduğunda hukuka uygunluk nedeni teşkil edebilir. Hukuk düzeni (zikredilen kayıtla) mağdurun kendisine karşı işlenen fiili onaylamasına bazı hukuki sonuçlar bağlamış olup, buna “*mağdurun rızası*” denmektedir. Açıklanan bu beyan, hukuki bir işlemde başka bir şey değildir. Belirtmek gerekir ki, söz konusu beyanın hukuki sonuç doğurabilmesi için bulunması gereken iki şart daha vardır ki, onlar da mağdurun “*fiil ehliyetine sahip olması*” ve rıza beyanının “*rızayı ifsat eden sebeplerle sakatlanmamış bulunması ile suçun işlenmesi anında veya işlenmesinden önce var olmasıdır*”.

Ceza Kanununda (49. maddede) yer almayan hukuka uygunluk nedenlerinden ikincisi ise, “*hakkın veya yetkinin icrasıdır*”. Bu hususun bir hukuka uygunluk nedeni sayılabilmesi için, söz konusu hak veya yetkinin fail tarafından doğrudan doğruya kullanılabilen, yani kullanılabilmesi için yargılama makamından veya başka bir yetkili makamdaki karar alınmasına gerek bulunmayan ve hukuk düzenince kabul edilmiş olan sübjektif bir hakkın bulunması, hakkın icrası ile işlenen suç arasında illiyet bağının bulunması ve bu hakkın kötüye kullanılmamış olması gerekir. Bu duruma “*mal için meşru müdafaa ve zilyetliğin korunması (TCK md. 461, BK md. 52/1, 3, 267, 4721 sayılı MK. md. 981; 743 sayılı Eski MK md. 894)*”, “*bir iş, sanat, meslek, bilim veya spor faaliyetlerinin icrası (TCK md. 198, 288, 477, 480/son, 486, CMUK md. 48, HUMK md. 245, AY md. 27, 59, 64)*” örnek gösterilmektedir.

Belirtmek gerekir ki, hukuka uygunluk nedenleri konusunda doktrinde genel olarak yukarıdaki ayırım yapılarak, keza oradaki örnekler verilmekle birlikte mahiyeti itibarıyla Ceza Kanununun 49. maddesi dışındaki sebepleri sınırlandırmak mümkün değildir. Esasen yukarıda da değinildiği gibi, failin hareketleri, insanlığın ve toplumun çıkarlarıyla çatışma halinde olmadığı bir durumda, ortada bir zarar ve dolayısıyla suç da olmayacaktır. Keza, bir hakka dayanarak kurulan bir bağın veya hukuki işlemin herhangi bir nedenle ortadan kalkmasından sonra, bu bağı koruyan normun da işlerliğini yitireceği

⁹² Bu konuda geniş ve bilgi için bkz. **Özen, Muharrem**, Türk Ceza Hukukunda Meşru Müdafaa, Seçkin Yayınevi, Ankara, 1995.

doğaldır.⁹³ Böyle bir durumun varlığı halinde ise hukuka aykırılık unsurunun oluştuğu söylenemeyeceğinden suç da oluşmayacaktır.

Her suçta olduğu gibi, “*insan ticareti suçu*”nun da oluşabilmesi için, hukuka aykırı olması gerekir. Aksi halde, “*hukuka aykırılık unsuru*” mevcut olmadığından suç oluşmayacaktır.

Yukarıda genel hatlarıyla değinilmeye çalışılan “*hukuka aykırılık unsuru/hukuka uygunluk sebepleri*”, “*insan ticareti suçu*” açısından her hangi bir fonksiyona sahip midir? Kanımızca söz konusu edilen nedenlerin her biri mahiyeti elverdiği ölçüde bu suç açısından da uygulanabilecektir. Örneğin “*insan ticareti suçu*”nun mağduru, bir mahkeme kararı ile tutuklanmış veya mahkumiyetin sonucunda bir işi yapması ya da yapmamasına veya bir yere gitmemesine hükmedilip bu hüküm zorla icra edilmişse, yahut vatan hizmeti için zorla da olsa askere alınmışsa, ya da 2238 sayılı Kanunun hükümlerine uygun olarak bir organı nakledilmişse, bu kararları veren veya işlemleri icra eden kişiler, TCK’nin 49. maddesinde düzenlenen “*kanun hükmünü icra*”, “*yetkili merciin emrini ifa*” ile bu maddede düzenlenmeyen “*hakkın veya yetkinin icrası*”⁹⁴ şeklindeki hukuka uygunluk nedenlerinin mevcudiyeti nedeniyle, fiillerinden sorumlu tutulamayacaklardır.

Bir geminin batmasıyla sonuçlanan deniz kazasında, filikaya binerek kurtulan birkaç kişinin, yaptıkları iş bölümünün uygulanmaması durumunda, muhakkak ölüm tehlikesi içinde olacakları bir ortamda, orada bulunan bir kişiye zorla bir iş yaptırmaları örneğinde olduğu gibi, failler, TCK’nin 49. maddesinde vazedilen “*ıztırar (zaruret/çaresizlik) hali*” hükümleri çerçevesinde eylemlerinden sorumlu tutulamayacaklardır.

Kendisinin veya başkasının nefesine veya ırzına yönelik bir saldırının filhal defî için, örneğin bir kişiyi herhangi bir yere zorla kapatıp tehlikenin define kadar tutan kişi de, “*meşru müdafaa*” hakkını kullanması nedeniyle, eyleminden sorumlu tutulamayacaktır (TCK md. 49).

Konumuzla ilgili olarak, “*insan ticareti suçu*”nda özellik arz eden husus “*mağdurun rızası*”dır. Yukarıda da belirtildiği üzere bu hususun suçun oluşmasını engellemesi için öncelikle mevcut olması gereken şart, “*mağdurun rıza*” gösterdiği hususta mutlak olarak tasarruf yetkisinin olması gerekliliğidir. Kanunkoyucu bu suçta, mağdurların, zorla çalıştırılmak veya hizmet ettirilmek, esarete veya benzeri uygulamalara tâbi kılınmak veya vücut organlarının verilmesini temin için, kendilerine, tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulanarak veya üzerlerindeki nüfuz veya denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanılarak veya kandırılarak elde

⁹³ Benzer mahiyette: Erman/Özek, s. 466.

⁹⁴ Örneğin bir futbol takımının oyuncularını belirli bir süre kampa alıp, onları amaçları doğrultusunda çalıştıran teknik direktörün eylemi bir hakkın ve yetkinin kullanılmasıdır.

edilen rızalarını geçerli saymayarak failin fiilinin cezalandırılmasını öngörmüştür. Bu öngörünün ardında kuşkusuz, mağdurun rızasının fail tarafından kullanılan araç fiillerle ifsat edilmesinin yanında, zikredilen fiillerin sadece mağdura yönelik zararlar doğuran fiiller olmadığı, bunun ötesinde, insanlığın ortak değerlerine, insanlık onuruna yapılan bir saldırının varlığını kabul etmesi yatmaktadır.

Kanunkoyucu mağdurun 18 yaşını doldurmamış bir çocuk olması durumunda **“araç eylemlere başvurulmadan elde edilmiş olsa dahi”**, maddedeki eylemlere gösterdikleri rızaya değer tanımayarak, eylemi hukuka aykırı kabul etmiştir.

Bu açıklamalardan sonra şu yargıya varabiliriz: TCK’ nin 201/b maddesinde sayılan **“zorla çalıştırılmak veya hizmet ettirilmek, esarete veya benzeri uygulamalara tâbi kılınmak veya vücut organlarının verilmesini temin için, kendilerine, tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulanarak veya üzerlerindeki nüfuz veya denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanılarak veya kandırılarak”** elde edilen rıza, **“hukuki sonuç doğuracak”** geçerli bir **“hukuki işlem”** olarak kabul edilmemiştir.

H-SUÇUN ÖZEL GÖRÜNÜŞ ŞEKİLLERİ

1-Teşebbüs

Failin kastettiği eylemi gerçekleştirmek üzere icra hareketlerine başladığı halde, elinde olmayan nedenlerle neticeye ulaşamaması haline teşebbüs denmektedir (TCK md.61, 62).⁹⁵

İnsan ticareti suçu bir zarar suçudur. Zira mağdur, zorla çalıştırılmak veya hizmet ettirilmek, esarete veya benzeri uygulamalara tâbi kılınmak veya vücut organlarını vermesinin sağlanması maksadıyla, tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulanmak, nüfuzu kötüye kullanılmak, kandırılmak veya kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanılarak rızalarının elde edilmesi suretiyle, tedarik edildiği, kaçırıldığı, bir yerden başka bir yere götürüldüğü veya sevk edildiği, barındırıldığı veya vücut organlarının verilmesi sağlandığı anda, vücut bütünlüğünden veya özgür hareket edebilme imkanından mahrum bırakılmakta ve bu şekilde bir zarara uğratılmaktadır.

Mağdurun **“tedarik edilmesi, kaçırılması, bir yerden diğer bir yere götürülmesi, sevk edilmesi veya barındırılmasında”**, sonucun meydana gelmesi için belli bir sürecin geçmesi söz konusu olabileceğinden, bu süreç içinde failin (kastettiği eylemi gerçekleştirmek üzere icra hareketlerine başladığı halde), elinde olmayan nedenlerle neticeye ulaşamaması ihtimali

⁹⁵ Suça teşebbüs konusunda geniş bilgi için bkz: **Soyaslan, Doğan**, Teşebbüs Suçu, Kazancı Yayınları, Ankara 1994; **Sözüer, Adem**, Suça Teşebbüs, İstanbul 1994.

mevcuttur ki, böyle bir halde suça, hem “*tam teşebbüs*” hem de “*eksik teşebbüs*” mümkündür (TCK md.61, 62).

2- İştirak

Suçta iştirakin her türü, bu suç yönünden de mümkün olup, genel kurallar uygulanır (TCK md.64-65).⁹⁶

3-İçtima

a) Genel Olarak

Bilindiği gibi bir kişinin birden fazla suç kalıbına uyan fiili mevcut olduğunda, ya aynı hükümle ya da ayrı ayrı hükümlerle mahkum olma ihtimali vardır. Ancak kanun bazı istisnai durumlarda, failin söz konusu fiillerini tek suç olarak nitelemiştir.⁹⁷

İnsan ticareti suçu, birlikte işlenen başka suçların unsuru ya da ağırlatıcı sebebi olmadığı takdirde, bağımsız bir suçtur ve her iki suç gerçek içtima kurallarına göre birleşir (TCK md. 78). Örneğin insan ticareti yapan failin, 6136 sayılı Kanun kapsamında yasak olarak kabul edilen bir silah taşınması durumunda, hem yasak silah taşımak, hem de insan ticareti suçlarından cezalandırılması gerekir.

TCK'nin 201/b maddesinde tanımlanan insan ticareti suçunda, içtima açısından özel bir düzenleme yapılmamıştır. Bu nedenle buradaki değerlendirmelerimizi genel hükümleri göz önünde tutarak yapacağız.

b) Müteselsil Suç

Öncelikle belirtelim ki, maddede tanımlanan suç seçimlik hareketli bir suç olduğundan, suç, söz konusu eylemlerin birinin icrasıyla tamamlanacaktır. Ayrıca kesinti olmaksızın zikredilen fiillerin birinin veya birkaçının icrası suçun tekliğini etkilemeyecektir. Örneğin fail, mağduru önce evinde esarete tabi tutması, bilahare zorla fahişelik yaptırması ve nihayet vücut organlarının birinin verilmesini sağlaması durumunda, failin mağdura karşı eylemi birden fazla ise de, tek bir suç vardır ve bu nedenle bir kez cezalandırılır.

Fail tek bir suç işleme kararına bağlı olarak, muhtelif zamanlarda olsa dahi, kanunun aynı hükmünü birden fazla ihlal etmesi durumunda, ortada

⁹⁶ Suça iştirak konusunda geniş bilgi için bkz: **Özgenç, İzzet**, Suça İştirakin Hukuki Esası ve Faillik, İstanbul 1996.

⁹⁷ Suçların içtima konusunda geniş bilgi için bkz: **İçel, Kayıhan**, Suçların İçtimaı, İÜHF yayınları, İstanbul 1972.

birden fazla suç olmakla birlikte tek bir suçun varlığı kabul edilir ki, buna müteselsil suç hali denmektedir (TCK md.80).⁹⁸ Fail tek bir suç işleme kararına bağlı olarak aynı kişiye (bir suç tamamlandıktan sonra) veya birden çok kişiye karşı “*insan ticareti suçu*”nu işlerse, kanımca TCK’nin 80. maddesinde tanımlanan müteselsil suç oluşur. Yargıtay’ın konumuzla doğrudan ilgili bir kararı olmamakla birlikte, “*insan ticareti suçu*”nda olduğu gibi, kişiye karşı işlenen suçlardaki genel eğilimi, TCK’nin 80. maddesinin uygulanmaması yönündedir.⁹⁹

c) Bazı Suçlarla İctima Halleri

Zorla çalıştırmak veya hizmet ettirmek, esarete veya benzeri uygulamalara tâbi kılmak, vücut organlarının verilmesini sağlamak maksadıyla, “*tehdit, baskı, cebir veya şiddet*” uygulamak, nüfuzu kötüye kullanmak, kandırmak veya kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanarak rızalarını elde etmek suretiyle, *kişilerin tedarik edilmesi, kaçırılması, bir yerden başka bir yere götürülmesi veya sevk edilmesi, barındırılması* fiillerinde, kişinin özgürlüğünden yoksun bırakılması söz konusu olmaktadır. Bu özellikteki bir çok fiil ise, gerek TCK’de, gerekse ceza normu ihtiva eden değişik kanunlarda mevcuttur. Bu durum söz konusu suçlarla insan ticareti suçunun içtimasını gündeme getirebilir. Tespit edebildiğimiz kadarıyla, zikredilen niteliklere sahip ve önemli gördüğümüz bazı suçlar konusunda aşağıda şekilde bir özet yapabiliriz:

aa) Hürriyeti tahdit suçu:¹⁰⁰ Hürriyeti tahdit suçunun basit şeklinde (TCK md.179/1) genel kasıt arandığı halde, insan ticareti suçunda “*zorla çalıştırılmak veya hizmet ettirilmek, esarete veya benzeri uygulamalara tâbi kılınmak veya vücut organlarının verilmesini temin*” özel kasıtı aranır ki, bu durumda sanığın kasıtı ile özel hükmün¹⁰¹ önceliği kuralı gereğince, TCK’nin 201/b maddesi uygulanmalıdır. Buna karşılık aynı suçun ağırlaştırılmış halindeki unsurlar (ör. askerlikte kullanılmak üzere yabancı bir ülkeye teslim), insan ticaretinde olduğu gibi özel kasıt gerektirdiğinden, bu husus göz önünde tutularak sonuca gitmek uygun olacaktır. Örneğin mağdur, organlarından birinin verilmesini temin için kaçırılmışsa TCK md.201/b; askerlikte kullanılmak üzere yabancı bir ülkeye teslim için kaçırılmışsa ise TCK’ nin 179/2. maddesi gereğince cezalandırılmalıdır.

⁹⁸ Müteselsil suç konusunda geniş bilgi için bkz: **Sancar, Türkan Yağın**, Müteselsil Suç, Seçkin Yayınevi, Ankara 1995.

⁹⁹ Bkz. İBK, Haziran 1929, 26/10; CGK, 27.3.1995, 8-58/86.

¹⁰⁰ Bu suç konusunda geniş bilgi için bkz: **Gülşen, Recep**, Hürriyeti Tahdit Suçları (TCK m.179-187), Adalet Yayınevi, Ankara 2002.

¹⁰¹ Belirtelim ki, bir suç diğerine nazaran ayırıcı/ilave bir unsur daha ihtiva ediyorsa, özel niteliktedir.

bb)Çalışma hürriyetini bozma suçu: Mağdurun ticari rakibi tarafından çalışma hürriyetinden mahrum edilmek üzere kaçırılması örneğinde olduğu gibi, failin özel kastı *“zorla çalıştırılmak veya hizmet ettirilmek, esarete veya benzeri uygulamalara tâbi kılınmak veya vücut organlarının verilmesini temin”* etmek olmadığından, bu durumda hakkında TCK'nin 201. maddesi uygulama alanı bulur.

cc) İhkak-ı hak suçunda: Failin iddia ettiği bir hakkı almak için kaçırmayı, bir yerden başka bir yere götürmesi veya sevk etmesi durumunda, *“iddia ettiği bir hakkı almak”* özel kastı mevcut olduğundan, TCK md.308. maddesi gereğince sorumlu olur. Ancak amaç hakkını almanın ötesinde, mağdurun hürriyetinin tahdit amacına da yönelikse duruma göre başka suçların oluşması da muhtemeldir.¹⁰²

dd)Adam kaldırma suçu: Bu suçtaki özel kast *“para, eşya yahut hukukça hükmü haiz bir senet almak olduğundan”*, bu amaçlarla yapılan hürriyeti tahdit fiilinde TCK'nin 499. maddesiyle uygulama yapmak gereklidir.

ee)Irza geçme (TCK md. 414, 416), ırza tasaddi (TCK md.415): Bu fiillerde hürriyetten mahrumiyet, suçun işlenmesi için zorunlu olarak ortaya çıkan bir durum olduğundan, fail sadece TCK2 nin 414, 416 veya 415. maddeler gereğince cezalandırılır. Ancak fiillerin işlenmesi için gereken nitelikteki eylemlerin ötesinde bir fiil/ hürriyeti tahdit söz konusu ise, diğer unsurlarında oluşması koşuluyla eylem TCK' nin 201/b maddesindeki suç oluşturabilir.

¹⁰² “...Olay: sanığın 510 bin lira alacağını tahsil ve güvene bağlamak ve kendine göre mağdur Zeki yönetimindeki araç üzerinde hukuki bir işleme veya zorlamaya gidememek için mağdur Zeki'ye karşı silah kullanarak onu aracı ile birlikte Bozkır İlçesi'nden İstanbul'a götürmeyi sağlamaktır.

Savunmaya, mağdur Zeki ve olay içerisinde bulunan Ali'nin özellikle C. Savcılığındaki ayrıntılı ve diğer aşamalarda çelişmeyen anlatımlarına göre;

Sanıkla mağdur arasında ödenmesi gecikmiş veya savsatılmış bir alacak ilişkisinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

Böyle bir alacağı sağlamak için sanığın seçtiği zorlama yolu ve yöntemi TCK.nun 308/2. maddesinde yazılı suç oluşturur.

Olayda TCK.nun 179. maddesinde yazılı suçun varlığı için sanığın özgürlüğü daraltmaya yönelik planlı ve yoğunlaşmış özel bir kastının bulunması gerekir. Yani sanık alacağını tahsil için mağdurun doğrudan özgürlüğünü daraltmaya yönelik ve bu suç türünden yararlanma amacını gösteren düşünülmüş kasıt'ın varlığını açıklayan bir kanıtın bulunması gerekir. Dosyadaki bilgilere göre böyle bir kanıtlama yoktur.

İstanbul'dan Bozkır'a gelen alacaklı sanık, buradaki beklentisinden ve başvurularından bir sonuç alamayınca, değiştirdiği bir davranış türü ile yarattığı eylem yukarıda da değinildiği gibi TCK.nun 308/2. maddesinde yazılı suçta uygundur...” (8.CD, 29.01.1982, 1981/6026, 1982/300).

ff)Kaçırma ve alıkoyma suçları: Kaçırma ve alıkoyma suçlarında özel kast “*şehvet veya evlenme maksadı*” olduğundan, bu yönüyle “*insan ticareti suçu*”na göre özel hükümdür; dolayısıyla böyle bir durumda fail, fiilin niteliğine göre, TCK’nin 429-434. maddelerine göre cezalandırılır.

gg)Fuhuş için aracılık ve kadın ticareti suçları: Fuhuş için aracılık etmek ve kadın ticareti suçlarını düzenleyen TCK’nin 436. maddesi;

“Her kim fuhuş zımınında rızasile olsa bile henüz yirmi bir yaşını bitirmeden bir bakiri veya bir kadını yahut cebir ve şiddet veya tehdit veya nüfuz icrası yahut hile ile yirmi bir yaşını bitiren bir bakir veya kadını başkası için iğfal veya tedarik veyahut sevk veya bir yerden diğer yere naklederse bir seneden üç seneye kadar hapis ve elli liradan beş yüz liraya kadar ağır para cezasile cezalandırılır.

Bu fiil yirmi bir yaşını doldurmıyan bakir veya kadın hakkında iğfal veya cebir ve şiddet veya tehdit veya nüfuz icrasile yahut kardeş veya usul veya sıhri usulden yahut koca veya veli veya vasi veya muallim veya mürebbi veya hizmetkârları yahut nezaretleri altına verilen sair kimseler tarafından yapılırsa iki seneden beş seneye kadar hapsolunur.

Bu fasla giren suçların ihzari hareketlerini işleyenler asıl suç için yazılı cezanın altında biri ile cezalandırılır.”

şeklindedir.

Görüldüğü üzere maddede, başkalarının “*şehvi arzularını tatmin etmek amacıyla*” kadın veya kızı veya kız çocuklarını iğfal veya tedarik veyahut sevk veya bir yerden diğer yere nakledenler cezalandırılacaktır. İnsan ticareti suçunda zikredilen “*zorla çalıştırmak veya hizmet ettirmek, esarete veya benzeri uygulamalara tâbi kılmak*” fiilleri, mağduru başkalarının şehvi arzularına sunmak şeklinde gerçekleşebilir. Bu durumda fail işlediği fiille kanununun 201/b ve 436. maddelerini ihlal ettiğinden TCK’nin 79. maddesi gereğince daha ağır cezaya sahip 201/b maddesi gereğince cezalandırılmalıdır.¹⁰³

ğğ)Çıkar amaçlı örgütlenme suçu:¹⁰⁴ 4422 SK md.1’e göre;

“Doğrudan veya dolaylı biçimde bir kurumun, kuruluşun veya teşebbüsün yönetim ve denetimini ele geçirmek, kamu hizmetlerinde, basın ve yayın kuruluşları üzerinde, ihale, imtiyaz ve ruhsat işlemlerinde nüfuz ve denetim elde etmek, ekonomik faaliyetlerde kartel ve tröst yaratmak, madde

¹⁰³ Belirtelim ki, maddenin 1. fıkrasında, 21 yaşını doldurmıyan kız veya kadın, araç eylemlere başvurulmadan fuhşa razı edilmişse fail yine de cezalandırılacaktır. Bu durumda 18 yaşını doldurmuş, 21 yaşını doldurmamış bir mağdur varsa, TCK’ nin 201/b maddesindeki suç değil, 436/1. maddesindeki suç oluşur.

¹⁰⁴ Bu suç hakkında bkz.Ceylan, Ümit, Organize Suçluluk ve Çıkar Amaçlı Örgüt Suçu, Turhan Kitabevi, Ankara 2003.

ve eşyanın azalmasını ve darlığını, fiyatların düşmesini veya artmasını temin etmek, kendilerine veya başkalarına haksız çıkar sağlamak, seçimlerde oy elde etmek veya seçimleri engellemek maksadıyla "tehdit, baskı, cebir veya şiddet"¹⁰⁵ uygulamak¹⁰⁶ suretiyle yıldırma veya korkutma veya sindirme gücünü kullanarak suç işlemek için örgüt kuranlara veya örgütü yönetenlere veya örgüt adına faaliyette bulunanlara veya bilerek hizmet yüklenenlere sadece bu nedenle üç yıldan altı yıla kadar; örgüte üye olanlara iki yıldan dört yıla kadar ağır hapis cezası verilir...."

Maddede "...suç işlemek için örgüt kuranlara veya örgütü yönetenlere veya örgüt adına faaliyette bulunanlara veya bilerek hizmet yüklenenlere sadece bu nedenle ..." ceza verileceği öngörülmüş olması nedeniyle, hem maddede tanımlanan fiilden, hem de "*insan ticareti suçu*"ndan cezalandırılması gerektiği söylenebilir. Ancak "*insan ticareti suçu*"nun düzenlendiği TCK' nin 201/b-son maddesinde suçun örgütlü olarak işlenmesi ağırlaştırıcı sebep olarak öngörüldüğünden, TCK' nin 78. maddesi gereği fail, sadece TCK'nin 201/b maddesinde suçun ağırlaştırılmış şekliyle cezalandırılacaktır.¹⁰⁷ Zira bu durumda ağırlaştırıcı neden durumunda olan suç bağımsızlığını kaybeder.

Önemle belirtmek gerekir ki, söz konusu örgüt sadece insan ticareti amacıyla örgütlenmiş, ancak bu suçu işlememişse, failere, 4422 SK md.1 gereğince ceza verilecektir.¹⁰⁸

hh) 2238 sayılı "*Organ ve Doku Alınması, Saklanması ve Nakli Hakkında Kanun*"un 15. Maddesinde düzenlenen suç: İnsan ticareti suçu, mağdurun vücut organlarını vermesini teminen işlenmesi durumunda, 2238 sayılı "*Organ ve Doku Alınması, Saklanması ve Nakli Hakkında Kanun*"un 15. Maddesinde düzenlenen suç ile içtimaı sorunu akla gelebilir. Ancak bu konuda doğru bir sonuca ulaşabilmek için öncelikle söz konusu suçun ana hatlarıyla/kısaca incelenmesinde yarar vardır.

Tedavi, teşhis ve bilimsel amaçlarla organ ve doku alınması, saklanması, aşılması ve nakli 2238 sayılı "*Organ ve Doku Alınması, Saklanması ve Nakli Hakkında Kanun*"¹⁰⁹ hükümlerine tabi olup (2238 SK md.1), buna göre "*bir bedel veya başkaca çıkar karşılığı, organ ve doku*"¹¹⁰

¹⁰⁵ "zor veya tehdit" (değişen ibare)

¹⁰⁶ "veya kişileri kendilerine tabi kılmaya zorlamak veya mensupları arasında her ne suretle olursa olsun açık veya gizli işbirliği yapmak" ibaresi 6.12.2001 tarih ve 4723 sayılı kanunun 3. maddesi hükmü gereğince yürürlükten kaldırılmıştır.

¹⁰⁷ Sancar, Türkan Yalçın, Çok Failli Suçlar, Seçkin Yayınevi, Ankara 1998; s.161; Evik, Vesile Sonay, Çıkar Amaçlı Örgütlenme Suçu, Beta Yayınevi, İstanbul 2004, s. 329-334.

¹⁰⁸ Evik, s.130.

¹⁰⁹ Bkz.RG, 3.6.1979/16655

¹¹⁰ Kanunda zikredilen "*organ*" ve "*doku*" deyiimi, insan organizmasını oluşturan her türlü organ ve dokuyu kapsamakta olup; oto-greffer (kişinin kendisinden alınan ve nakledilen

alınması ve satılması yasaktır” (2238 SK md.3)¹¹¹. Bunun yanında “Onsekiz yaşını doldurmamış ve mümeyyiz olmayan kişilerden” (2238 SK md.5), organ ve doku alınmayacağı gibi, “vericinin yaşamını mutlak surette sona erdirecek veya tehlikeye sokacak olan organ ve dokuların” alınması da yasaktır (2238 SK md.8). Onsekiz yaşını doldurmuş ve mümeyyiz olan bir kişiden organ ve doku alınabilmesi için ise “vericinin en az iki tanık huzurunda açık, bilinçli ve tesirden uzak olarak önceden verilmiş yazılı ve imzalı veya en az iki tanık önünde sözlü olarak beyan edip imzaladığı tutanağın bir hekim tarafından onaylanması” (2238 SK md.6)¹¹² zorunlu olduğu gibi, “organ ve dokunun alınması, aşılması ve naklinden önce verici ve alıcının yaşamı ve sağlığı için söz konusu olabilecek tehlikeleri azaltmak amacıyla, gerekli tıbbi inceleme ve tahlillerin yapılması ve sonucunun bir olurluluk raporu ile saptanması da zorunludur” (2238 SK md.9).¹¹³

Organ ve dokunun alınması sırasında, söz konusu organ ve dokuyu alacak hekim veya hekimler;

- Vericiye, uygun bir biçimde ve ayrıntıda organ ve doku alınmasının yaratabileceği tehlikeler ile, bunun tıbbi, psikolojik, ailevi ve sosyal sonuçları hakkında bilgi vermek,

- Organ ve doku verenin, alıcıya sağlayacağı yararlar hakkında vericiyi aydınlatmak,

- Akli ve ruhi durumu itibariyle kendiliğinden karar verebilecek durumda olmayan kişilerin vermek istedikleri organ ve dokuları almayı reddetmek,

organ veya doku) , saç ve deri alınması, aşılması ve nakli ile kan transfüzyonu 2238 SK hükümlerine değil, yürürlükte bulunan sağlık yasaları, tüzükleri, yönetmelikleri ve tıbbi deontoloji kurallarına tabidir (2238 SK md.2). Bununla birlikte, “...insan vücudundaki bir parçanın uzuv (organ) sayılıp sayılmaması, salt tıbbi ve dolayısıyla bilirkişi tarafından çözülecek bilimsel uzmanlık bir sorundur...”(4.CD, 20.4.1992, 2772/2857).

¹¹¹ Belirtelim ki “bilimsel, istatistiki ve haber niteliğindeki bilgi dağıtımı halleri ayrık olmak üzere, organ ve doku alınması ve verilmesine ilişkin her türlü reklam” da aynı yasayla yasaklanmıştır (2238 SK md.4). Ayrıca organ ve doku alacak hekimler, “bedel veya başkaca çıkar karşılığı veya insancıl amaca uymayan bir düşünce ile verilmek istenen organ ve dokuların alınmasını reddetmek” zorundadır (2238 SK md.7/e).

¹¹² Belirtelim ki, organ ve doku almaya, saklamaya, aşlamaya ve nakline her türlü sağlık kurumu veya herhangi bir hekim değil “bu işler için gerekli uzman personele, araç ve gerece sahip sağlık kurumlarıdır”(2238 SK md.10).

¹¹³ Organ ve doku nakli ve tıbbi müdahalen ceza hukuku açısından gösterdiği özellikler için bkz: Taşkın, Ahmet, Organ ve Doku Nakillerinde Hekimim Cezai Sorumluluğu, Adil Yayınevi, Ankara 1997; Çakmut (Yenerer), Özlem, Tıbbi Müdahaleye Rızanın Ceza Hukuku Açısından İncelenmesi, Legal Yayınları, İstanbul 2003.

-Vericinin evli olması halinde birlikte yaşadığı eşinin, vericinin organ ve doku verme kararından haberi olup olmadığını araştırıp öğrenmek ve öğrendiğini bir tutanakla tespit etmek,

-Bedel veya başkaca çıkar karşılığı veya insancıl amaca uymayan bir düşünce ile verilmek istenen organ ve dokuların alınmasını reddetmek,

-Kan veya sıhri hısımlık veya yakın kişisel ilişkilerin mevcut olduğu durumlar ayırık olmak üzere, alıcının ve vericinin isimlerini açıklamamak, yükümlülüklerine tabidir (2238 SK md.7).¹¹⁴

Kanuna aykırı olarak organ ve doku alınması, saklanması, aşılması, nakledilmesi, bunların alınıp satılması ile alım ve satım fiillerine aracılık edilmesi veya bunun komisyonculuğunun yapılması 15. maddede suç sayılmış olup, söz konusu hüküm şöyledir:

Madde 15 - Bu Kanuna aykırı şekilde organ ve doku alan, saklayan, aşıl原因 ve nakledenlerle bunların alım ve satımını yapanlar, alım ve satımına aracılık edenler veya bunun komisyonculuğunu yapanlar hakkında, fiil daha ağır bir cezayı gerektirmediği takdirde iki yıldan dört yıla kadar hapis ve 50.000 liradan 100.000 liraya kadar ağır para cezasına hükmolunur.

Görüldüğü üzere maddede;

Bir kişinin organ veya dokusunu yukarıda kısaca açıklanan kurallara aykırı şekilde;

-alan veya

-saklayan veya

-aşıl原因 veya

-nakleden veya

-bunları satın alan veya satan veya

-alım ve satımına aracılık eden veya

-bunun komisyonculuğunu yapanlar hakkında;

¹¹⁴ Önemle belirteli ki, konuyla ilgili buraya kadar yaptığımız açıklama, ölü olmayan kişilerden organ ve doku alınmasına ilişkin olup, ölülerden organ ve doku alınması daha esnek olmak üzere farklı bir prosedüre tabidir (bkz.2238 SK md.4). Kanuna göre ölüm hali “bilimin ülkede ulaştığı düzeydeki kuralları ve yöntemleri uygulanmak suretiyle, biri kardiyolog, biri nörolog, biri nöroşirürjiyen ve biri de anestezioloji ve reanimasyon uzmanından oluşan 4 kişilik hekimler kurulunca oy birliği ile saptanır” (2238 SK md.11). Ancak söz konusu hekimler kurulunda “alıcının müdavi hekimi ile organ ve doku alınması, saklanması, aşılması ve naklini gerçekleştirecek olan hekimlerin, ölüm halini saptayacak olan hekimler kurulunda yer almaları yasaktır” (2238 SK md.11).

fiil daha ağır bir cezayı gerektirmediği takdirde iki yıldan dört yıla kadar hapis ve 50.000 liradan 100.000 liraya kadar ağır para cezasına¹¹⁵ hükmolunur.

Burada dikkat edilmesi gereken ve konumuzu ilgilendiren husus, zikredilen ve suç sayılan hususların “*daha ağır bir cezayı gerektirmemesi*” koşuludur. Bu koşul nedeniyle sanığın eylemleri TCK’ de veya başka bir yasada suç sayılmış ve söz konusu suç 15.maddede belirtilen cezadan daha fazla ceza öngörmüş ise, fail 2238 SK’ nin 15. maddesine göre değil, söz konusu norma göre cezalandırılacaktır. İnsan ticareti suçunu düzenleyen TCK’ nin 201/b maddesi zikrettiğimiz maddede öngörülen suçtan daha ağır ceza öngördüğünden, faillerin eylemi TCK md.201/b maddesiyle cezalandırılmalıdır. Ancak hemen ilave edelim ki, failin/faillerin eylemi herhangi bir sebeple TCK md.201/b’deki suçu oluşturmadığı takdirde, koşullarının oluşması durumunda 2238 SK md.15’e göre ceza tayin edilebilecektir.

I-SUÇA ETKİ EDEN SEBEPLER

1-Ağırlatıcı Sebepler

“*İnsan ticareti suçu*”, genellikle örgütlü gruplar tarafından ve organize yöntemlerle işlenmekte ve çoğunlukla tek bir ülkenin sınırları içinde kalmamakta, çeşitli ülkeleri kapsamına alarak sınıraşan boyutlar kazanabilmektedir. Bu realiteyi gören kanun koyucu suçla mücadeleyi etkinleştirmek vs. nedenlerle maddenin son fıkrasında, “*Yukarıdaki fıkralarda yazılı suçlar örgütlü olarak işlendiği takdirde faillere verilecek cezalar bir kat artırılarak hükmolunur.*” şeklindeki düzenlemeyle, suçun örgütlü olarak işlenmesini ağırlatıcı sebep olarak öngörmüştür.

Örgütlü suçlarla ilgili TCK’ deki en genel düzenleme 313. maddedir. Diğer örgütlü suçların ayırıcı özelliklerini taşımayan filler, yani özel hüküm ile düzenlenmemiş olan ve suç işlemeyi amaçlayan teşekküller, TCK’ nin 313.¹¹⁶ maddesi kapsamındadır. Eğer örgüt uyuşturucu madde ticareti için

¹¹⁵ Para cezalarındaki artışa dikkat edilmelidir.

¹¹⁶ MADDE 313 - (Değişik: 3756 - 6.6.1991) Her ne suretle olursa olsun cürüm işlemek için teşekkül oluşturanlara veya bu teşekkülere katılanlara bir yıldan iki yıla kadar ağır hapis cezası verilir.

Bu teşekkül halk arasında korku, endişe veya panik yaratmak veya siyasî veya sosyal bir görüşten kaynaklanan amaçla veya âmmenin selameti aleyhine cürümlerle kasden adam öldürmek veya yağma ve yol kesmek ve adam kaldırmak cürümlerini işlemek için meydana getirilmişse, verilecek ceza bir yıldan üç yıla kadar ağır hapidir.

Teşekkül mensupları dağlarda ve kırlarda veya genel yollarda veya meskûn yerlerde içlerinden iki veya daha fazlası silahlı olarak dolaşır veya buluşma yerlerinde veya emin bir yerde silah saklarsa; birinci fıkradaki halde bir yıldan üç yıla, ikinci fıkradaki halde iki yıldan dört yıla kadar ağır hapis cezası verilir.

örgütlenmişse uygulanacak hüküm TCK md. 403/10,11¹¹⁷, kaçakçılık amaçlı örgütlenmişse 4926 SK md.2/c¹¹⁸, ülke bütünlüğüne, ulusal birliğe ve anayasal düzene karşı silâhlı çete oluşturmak veya gizli ittifak şeklinde oluşturulmuşsa duruma göre TCK' nin 168¹¹⁹ veya 171.¹²⁰ maddesi, terör amaçlı örgütlenme söz konusu ise 3713 SK md.1,¹²¹ çıkar amaçlı suç işlemek için örgütlenmişse ise 4422 SK md. 1¹²² uygulama alanı bulacaktır.¹²³

Teşekkülün yöneticileri hakkında yukarıdaki fıkralar uyarınca hükmedilecek ceza üçte birden yarıya kadar artırılır.

Teşekkül mensuplarının teşekkülün amacına yönelik cürüm işlemleri halinde, verilecek cezaların toplamı en ağır cezayı gerektiren fiilin cezasının azamî haddini geçemez.

Bu maddede yazılı teşekkül, iki veya daha fazla kimsenin birlikte cürüm işlemek amacı etrafında birleşmesi ile oluşur.

Bu Kanun ve diğer kanunlarda yeralan özel hükümler saklıdır.

¹¹⁷ 10. Yukarıdaki fıkralarda yazılı suçları işlemek maksadı ile teşekkül oluşturanlar ile bunları idare edenlere veya bunlara dahil olanlara beş yıldan on yıla kadar ağır hapis cezası verilir.

11. Birden ziyade kimsenin bu suçları işlemek için önceden anlaşmaları teşekkül sayılır.

¹¹⁸ "c)Teşekkül: Kaçakçılık ile iştilal etmek amacıyla iki veya daha fazla kimsenin önceden anlaşarak birleşmelerini..." ifade eder.

¹¹⁹ MADDE 168 - (Değişik: 2787 - 21.1.1983) Her kim, 125, 131, 146, 147, 149 ve 156 ncı maddelerde yazılı cürümleri işlemek için silahlı cemiyet ve çete teşkil eder yahut böyle bir cemiyet ve çetede amirliği ve kumandayı ve hususi bir vazifeyi haiz olursa onbeş seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezasına mahkûm olur.

Cemiyet ve çetenin sair efradı on yıldan onbeş yıla kadar ağır hapisle cezalandırılır.

¹²⁰ MADDE 171 - (Değişik: 3036 - 11.6.1936) 125, 131, 133, 146, 147, 149 ve 156 ncı maddelerde yazılı cürümlerden birini veya bazılarını hususi vasıtalarla işlemek üzere bir kaç kişi aralarında gizlice ittifak ederlerse bunlardan her biri aşağıda yazılı cezaları görür.

1 - Yukarıdaki fıkrada yazılı ittifak 125, 131, 133, ve 156 ncı maddelerde yazılı cürümlerin yapılmasına dair ise sekiz seneden on beş seneye kadar ağır hapis cezasına hükmlenir.

2 - Bu ittifak 146 ve 147 ncı maddelerde gösterilen cürümlerin icrasına müteallik ise dört seneden on iki seneye ve 149 uncu maddede gösterilen cürümlerin icrasına aid ise üç seneden yedi seneye kadar ağır hapis cezası verilir.

Cürümün icrasına ve kanuni takibata başlanmazdan evvel bu ittifaktan çekilenler ceza görmeyizler.

¹²¹ Madde 1/f. 2- 3 - (Değişik:15.07.2003-4928/20)...

İki veya daha fazla kimsenin birinci fıkrada yazılı terör suçunu işlemek amacıyla birleşmesi halinde bu Kanunda yazılı olan örgüt meydana gelmiş sayılır.

Örgüt terimi, Türk Ceza Kanunu ile ceza hükümlerini içeren özel kanunlarda geçen teşekkül, cemiyet, silahlı cemiyet, çete veya silahlı çeteyi de kapsar.

¹²² MADDE 1 (Değişik: 4723 - 6.12.2001 / m.3) - Doğrudan veya dolaylı biçimde bir kurumun, kuruluşun veya teşebbüsün yönetim ve denetimini ele geçirmek, kamu hizmetlerinde, basın ve yayın kuruluşları üzerinde, ihale, imtiyaz ve ruhsat işlemlerinde nüfuz ve denetim elde etmek, ekonomik faaliyetlerde kartel ve tröst yaratmak, madde ve eşyanın azalmasını ve darlığını, fiyatların düşmesini veya artmasını temin etmek, kendilerine veya başkalarına haksız çıkar sağlamak, seçimlerde oy elde etmek veya seçimleri engellemek maksadıyla "tehdit, baskı, cebir veya şiddet"¹²² uygulamak¹²² suretiyle

TCK' nin 201/b maddesinde ağırlatıcı neden olarak örgütün tanımı yapılmadığı gibi, şekli, üyelerin sayısı, kullandıkları yöntem vs. hakkında bir herhangi bir kural da vazedilmemiştir. Bununla birlikte maddenin gerekçesinde de zikredildiği üzere, insan ticareti suçu, bu suçlarla daha etkin mücadele etmek için imzalanan, 4800 sayılı¹²⁴ ***Sınraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi***", ile bu sözleşmeye ek 4804 sayılı¹²⁵ ***"... İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol"***ü n gerekleri yerine getirilmek üzere vazedilmiştir. Söz konusu Sözleşme Anayasanın 90/son maddesi gereğince kanun hükmünde olduğundan, buradaki hükümlerin TCK' nin 201/b maddesinde suç açısından uygulama kabiliyeti olacaktır. Söz konusu sözleşmenin 2/a maddesi ***"örgütü", "örgütlü suç grubu, doğrudan veya dolaylı olarak mali veya diğer bir maddi çıkar elde etmek amacıyla belli bir süreden beri varolan ve bu Sözleşmede belirtilen bir veya daha fazla ağır suç veya yasadışı eylemi gerçekleştirmek amacıyla***

yıldırma veya korkuruma veya sindirme gücünü kullanarak suç işlemek için örgüt kuranlara veya örgütü yönetenlere veya örgüt adına faaliyette bulunanlara veya bilerek hizmet yüklenenlere sadece bu nedenle üç yıldan altı yıla kadar; örgüte üye olanlara iki yıldan dört yıla kadar ağır hapis cezası verilir.

Örgüt silahlı ise, yukarıda yazılı hallerde verilecek ceza üçte birden yarıya kadar artırılır. Henüz hiç bir silahlı eyleme teşebbüs edilmemiş olsa bile, silahlar veya patlayıcı maddeler örgütün amaçları doğrultusunda hazırlanmış veya elde bulundurulmuş ise, örgüt silahlı sayılır.

Suç faili, memur veya kamu hizmetiyle görevli kimse ise yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza, yarıdan bir katına kadar artırılır.

Suçun işlenmesine ayrılan veya suçun işlenmesinde kullanılan veya suçtan doğan değer veya ürünlerin veya bunlar yerine geçen şeylerin ve müsaderesi gereken her türlü eşyanın gelirlerinin veya suçtan doğan her türlü yararın Devlete intikaline hükmolunur.

Bu madde hükümleri, nasıl adlandırılırsa adlandırılısın, amaçları yukarıda tanımlanan örgütle aynı olan ve yıldırma veya korkutma veya sindirme gücünü kullanan açık veya gizli örgütlere de uygulanır.

Örgüt mensuplarınca veya örgüt adına örgüt üyesi olmayanlar tarafından birinci fıkrada gösterilen amaçları gerçekleştirmek üzere işlenen suçların ve 1.3.1926 tarihli ve 765 sayılı Türk Ceza Kanununun 296 ncı maddesinde öngörülen cürmün cezaları üçte birden yarıya kadar artırılır.

Bu Kanunda öngörülen suçları işleyen veya örgütlerin eylemlerini, amaçlarını, hedeflerini, bu kişi veya örgütlere haksız çıkar sağlamak veya örgütün korkutma, sindirme, yıldırma gücünü artırmak amacıyla yazılı, sesli veya görsel yayın araçlarıyla yayımlanan veya her ne suretle olursa olsun propagandasını yapan hakkında iki yıldan dört yıla kadar ağır hapis ve birmilyar liradan beşmilyar liraya kadar ağır para cezasına hükmolunur. Ayrıca yayın organının faaliyetlerinin bir günden üç güne kadar durdurulmasına karar verilir.

¹²³ **Türk, Hikmet Sami**, "Adalet Bakanı Prof. Dr. Hikmet Sami Türk'ün 24 Aralık 2001 Günü 13. Hukuk İhtisas Semineri'nde Yaptığı Açık Konuşması", www.adalet.gov.tr, 12.12.2002.

¹²⁴ RG, 04.02.2003/25014

¹²⁵ RG, 04.02.2003/25015

birlikte hareket eden, üç veya daha fazla kişiden oluşan yapılanmış bir grup...” şeklinde tanımladıktan sonra, “*ağır suçu*”, “*...üst sınırı dört yıl veya daha fazla hürriyetten mahrumiyeti veya daha ağır bir cezayı gerektiren...suç...*”, “*yapılanmış grubu*” ise, “*...belirli bir suçu derhal işlemek için tesadüfi olarak oluşturulmamış ve üyelerinin rollerinin şeklen belirlenmesi şartı olmayan, üyeliğinin devamlılığı veya gelişmiş bir yapısı olması gerekmeyen...grup*” şeklinde tarif etmiştir.

Açıklanan hükümler karşısında TCK’ nin 201/son maddesinde örgüt şu özelliklere sahip olmalıdır:

-Doğrudan veya dolaylı olarak mali veya diğer bir maddi çıkar elde etmek amacıyla oluşturulmuş olmalıdır.

-Belli bir süreden beri var olmalıdır.

-Üyeliğinin devamlılığı, gelişmiş bir yapısı veya üyelerinin rolleri şeklen belirlenmiş olması şart olmayan, ancak, belirli bir suçu derhal işlemek için tesadüfi olarak oluşturulmamış olan ve en az üç kişiden oluşan bir yapılanma söz konusu olmalıdır.

Yargıtay son bir kararının tespitlerimiz doğrultusunda olduğunu görüyoruz:

“...Çıkar amaçlı suç örgütü kurmak, bu örgüte yardım etmek, silahla işyerlerine ateş etmek ve bu suça azmettirmek, 6136 sayılı Kanuna aykırılıktan sanıklar Recep ve İlhami'nin yapılan yargılanmaları sonunda; hükümlülüklerine ve zoralıma dair (**Ankara Bir Nolu Devlet Güvenlik Mahkemesinden** verilen 17.12.2002 gün ve 131 esas, 190 karar sayılı hükmün süresi içinde Yargıtay'ca CMUK.nun 318. maddesi gereğince sanıklar vekili tarafından duruşmalı inceleme isteğinde bulunulan dava evrakı C. Başsavcılığının 12.3.2003 günlü bozma istekli tebliğnamesiyle dairemize gönderilmiş ve duruşma günü tayin edilerek incelenip gereği düşünüldü:

Sanık İlhami'nin, müdahillere ait işyerlerini kurşunlamak suretiyle çıkar amaçlı suç örgütünün amaçları doğrultusunda faaliyette bulunduğu kabul edildiği halde, hakkında 4422 sayılı Yasanın 1/1. madde ve fıkrasının 1. cümlesi yerine 2. cümlesinin uygulanması karşı temyiz bulunmadığından bozma nedeni sayılmamıştır.

Yerinde görülmeyen sair itirazların reddine; ancak,

1- 4800 sayılı Yasayla kabul edilip, Bakanlar Kurulu'nun 2003/5329 sayılı kararıyla da 18.3.2003 tarih ve 25052 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren ve tüm çeteler ve bölgesel örgütler için de uygulanabilirliği olan Sınırötesi Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin 2/a maddesinde örgütlü suç grubu tanımlanırken, **üç veya daha fazla kişiden oluşan yapılanmış bir gruptan söz edilmesi karşısında, iki kişiden ibaret olan sanıkların çıkar amaçlı suç örgütü kapsamında**

değerlendirilemeyeceğinin gözetilmesi zorunluluğu... bozmayı gerektirmiştir..." (8.CD, 02.06.2003, 2495/1779).

Tüm bunların yanında TCK'nin 29. maddesindeki esaslar çerçevesinde, failin niteliğinden kaynaklanan arttırıcı nedenler de (ör.TCK md.251, 281) uygulanacaktır.

2-Hafifletici Sebepler

Yasa özel bir hafifletici sebep öngörmemekle birlikte, genel hafifletici sebeplerin uygulanmasını engelleyen bir hüküm de vazetmemiştir. Bu nedenle ilke olarak genel hafifletici nedenlerin, şartlarının varlığı halinde uygulanabileceğini söyleyebiliriz. Ayrıca kanımca bu suç tipinde mağdurun sanığa karşı ağır ve haksız bir tahrikte bulunarak, onun bu nedenle gazap ve elem duymasına sebep olabilmesi olası görünmediğinden genel haksız tahrik hükümleri uygulanamaz.

İ-MÜEYYİDE VE USUL HÜKÜMLERİ

1-Müeyyide

Maddenin birinci fıkrası insan ticareti suçlarının faillerine verilecek cezayı da tanımlamaktadır: Buna göre suçların faillerine, "*...beş yıldan on yıla kadar ağır hapis ve bir milyar liradan az olmamak üzere ağır para cezası verilir.*"

Maddedeki "*ağır para cezası*"nın üst sınırı gösterilmediği için miktarı, 2002 yılı için 54.526.024.000 TL, 2003 yılı için 86.696.398.000 TL ve 2004 yılı için ise 111.404.845.000 TL'dir. Alt sınır ise 4421 s. Kanun uyarınca yapılan arttırmalar nazara alındığında, 2003 yılı için 1.590.000.000 TL ve 2004 yılı için ise 2.043.150.000 TL'dir.¹²⁶

Sanığın mahkum olması halinde, cürüm veya kabahatte kullanılan veya kullanılmak üzere hazırlanan veya fiilin irtikâbından husule gelen eşya fiilde methali olmayan kimselere ait olmamak şartıyla mahkemece zabıt ve müsadere olunur (TCK md.36/1).¹²⁷

¹²⁶ Zikredilen bu para cezalarının (alt ve üst sınırların) 4421 s. Kanun uyarınca her yıl "*yeniden değerlendirme oranına*" göre atılacağı gözden kaçırılmamalıdır.

¹²⁷ TCK'nin 36/1. maddesindeki fer'i ceza olan müsadereye hükmedebilmek için;

1-Müsadereye konu olacak bir eşya bulunmalı ve bu eşya;

a-Kasten işlenen bir cürüm veya kabahatte kullanılmalı veya

b- Bu cürüm veya kabahatte kullanılmak üzere hazırlanmalı veya

c-Fiilin işlenmesinden meydana gelmeli ve ayrıca,

2-Faile ait olmalı veya

3-Başkasına aitse söz konusu kişinin rızası bulunmalı ve nihayet,

Suçun ağırlaştırılmış halindeki örgüt, 4422 SK' nin 1. maddesinde tanımlanan bir örgüt ise, *“suçun işlenmesine ayrılan veya kullanılan veya suçtan husule gelen değer veya ürünlerin veya bunlar yerine geçen şeylerin ve müsaderesi gereken her türlü eşyanın gelirlerin ve suçtan doğan her türlü yararın devlete intikaline hükmolunur.”* (4422 SK md.1/4).

2-Usul Hükümleri

a) Görevli Mahkeme

Maddede öngörülen hürriyeti bağlayıcı ceza *“ağır hapis”* olduğundan, görevli mahkeme *“ağır ceza mahkemesi”*dir (bkz.CMUK md.421; 469 s.K md.4/I; 825 s.K.md.27/I). Ancak suç görevi nedeniyle bir memur tarafından işlenmişse 4483 s. Kanun md. 12 ve 13 göre belirlenecek mahkemelerdir.

Söz konusu suç çıkar amaçlı suç örgütü tarafından ÇASÖMK'nin 1. maddesinde tanımlanan şekillerle işlenmişse (ör.çıkara amaçlı suç örgütünün kendilerine veya başkalarına haksız menfaat temini için, tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulamak suretiyle yıldırma veya korkutma veya sindirme gücünü kullanarak insan ticareti yapması durumunda) görevli mahkeme DGM' mi yoksa ağır ceza mahkemesi mi olacaktır?

Konu *“insan ticareti suçu”* açısından olmasa da gündeme gelmiş ve Yargıtay 5. CD, 14.06.2001 tarihli ve E. 2001/4093, K.2001/4234 sayılı kararıyla, DGM'lerin yargılama yaparak hüküm vereceği suçların 2845 sayılı DGM Yasası'nın 9. maddesinde sınırlı olarak sayıldığını belirtmiş ve bağlantı veya usul ekonomisi gibi nedenlerle bu görevin genişletilmesinin mümkün olmadığına hükmetmiştir. Ayrıca aynı Daire çıkar amaçlı suç örgütlerinin amaçlarına ulaşmak için insanları yıldırma veya korkutma yahut sindirme gücünü kullanarak işledikleri suçların da, ÇASÖMK'nin gerekçesine göre bu kanun hükümlerine tabi olacağını, dolayısıyla sanıklara yüklenen gasp, tehdit, özgürlüğü kısıtlama, müessir fiil suçlarının da DGM'lerin yetki alanı içinde olduğuna karar vermiştir.¹²⁸

4-Fail asıl suçtan mahkum olmalıdır (bkz. Öztürk/ Erdem/ Özbek, s.136);(Müsadere konusunda geniş bilgi için bkz: Gedik, Doğan, Türk Ceza Hukukunda Müsadere, Adil Yayınevi, Ankara 2001).

¹²⁸ İncelenen dosya içeriğine, sanıkların üzerine atılan suçların niteliğine iddianamede olayın anlatılış biçimine, sevk maddelerine, 4422 Sayılı Kanununun 11. maddesinin *“Bu kanun kapsamına giren suçlardan dolayı yargılama görevi Yetkili Devlet Güvenlik Mahkemesince yerine getirilir”* şeklindeki açık hükmüne, belirtilen kanunun genel gerekçesi ile 1' inci ve 11'inci maddelerinin gerekçesindeki belirlemelere göre çıkar amaçlı suç örgütlerinin hedefine ulaşmak için insanları yıldırma veya korkutma yahut sindirme gücünü kullanarak işledikleri suçların da bu kanun hükümlerine tabi olacağını kabul edilmesine ve 1. Ağır Ceza mahkemesi kararındaki gerekçeye nazaran yerinde görülmemeyen Ankara 1 Nolu Devlet Güvenlik Mahkemesinin... GÖREVSİZLİK kararının

ÇASÖMK'nin çıkar amaçlı suç örgütünü tanımlayan 1. maddesinin gerekçesinde, “...örneğin çek-senet tahsil etmek, şantaj, yağma, yol kesme gibi örgüt tarafından yıldırma veya korkutma yahut sindirme gücünü kullanarak işlendiğinde bu Kanun hükümlerine tabi olacağı gibi, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun öngördüğü şikayete tabi suçlar da bu anlamda bir örgüt tarafından yukarıda belirtilen şekilde işlendiğinde yine bu kanun hükümlerine göre soruşturma ve kovuşturmaya tabi tutulacaktır”¹²⁹ şeklinde açıklandığı üzere, çıkar amaçlı suç örgütlerinin amaçlarına ulaşmak için insanları, yıldırma veya korkutma yahut sindirme gücünü kullanarak işledikleri suçların da, ÇASÖMK hükümlerine tabi olacağı, dolayısıyla açıklanan şekilde işlenen insan ticareti suçu ile ilgili davanın, çıkar amaçlı örgütlenme suçuyla beraber DGM'de görülmesi gerektiğini düşünüyoruz.

b) Yetkili Mahkeme

Suçun işlendiği yer mahkemesidir (CMUK md.8). Suçun işlendiği yerden maksat, hareketin gerçekleştirildiği veya neticenin ortaya çıktığı yerdir.

Suçun işlendiği yer mahkemesi belli değilse sanığın yakalandığı yer, yakalanmamışsa ikametgahı mahkemesi yetkilidir (CMUK md.9/1). Sanık Türkiye’ de ikamet etmiyorsa sanığın Türkiye’deki en son ikametgahı mahkemesi (CMUK md.9/2), bu şekilde dahi görevli mahkeme tayin edilemiyorsa, muhakeme usulüne ait ilk usulü muamelenin yapıldığı yer mahkemesi yetkilidir (CMUK md.9/son).

c) Kovuşturma

Şikayete veya şahsi davaya tabii değildir. Re’sen takip edilir.

Suç görevi nedeniyle bir memur veya soruşturması özel hükümlere tabi olan bir kamu görevlisi tarafından işlenmişse ilgili kanun veya 4483 s. Kanun’un uygulanması söz konusu olabilir. Ancak söz konusu suç çıkar amaçlı suç örgütü tarafından ÇASÖMK'nin 1. maddesinde tanımlanan şekillerle işlenmişse soruşturma 4422 SK ve 2845 SK hükümlerine göre yapılmalıdır.

kaldırılmasına... (5. CD, 22.06.2001, 2000/4251, 2001/4434); Yargıtay’ın bu uygulaması doktrinde taraftar bulmuştur: **Keskin, Serap**, “Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Organize Suçlardaki Yetkilerinin İrdelenmesi ve Değerlendirilmesi”, Avrupa Birliğine Uyum Süreci Bağlamında Organize Suçlulukla Mücadele, İstanbul 2002, s.129-130 (zkr. **Erik**, s.344); **Erik**, s.344-345; **Mihçak**, s.39.

¹²⁹ Bkz. **Erik**, s.344.

d) Tanığın ve Mağdurun Korunması¹³⁰

“İnsan ticareti suçu”nun “çıkar amaçlı suç örgütleri” veya “terör örgütleri” tarafından işlenmesi halinde 4422 SK’ nin 7.maddesi¹³¹ ve bu

¹³⁰ AY’ nın 90/son maddesi gereğince kanun gücüne sahip olan 4804 SK ile onaylanan protokolün 6 maddesi “*insan ticareti mağdurları*”na yönelik aşağıdaki yardım ve koruma olanaklarının temin edilmesini öngörmektedir:

1. Uygun hallerde ve *kendi iç hukukunun elverdiği ölçüde*, her Taraf Devlet, diğer önlemlerin yanı sıra, insan ticaretine ilişkin yargılama işlemlerini gizli yürüterek insan ticareti mağdurlarının özel hayatlarını ve kimliklerini koruyacaktır.

2. Her Taraf Devlet, uygun hallerde, kendi iç hukukî veya idarî sisteminin insan ticareti mağdurları lehine aşağıdaki olanakları içermesini sağlayacaktır:

a) İlgili yargısal ve idarî işlemler hakkında bilgi,

b) Ceza yargılamasının uygun aşamalarında mağdurun görüş ve endişelerinin, sanıkların savunma haklarına engel olmayacak şekilde ileri sürülebilmesine ve bunların göz önüne alınmasına yardım.

3. Her Taraf Devlet, uygun durumlarda, sivil toplum örgütleriyle, diğer ilgili kuruluşlarla ve sivil toplumun diğer unsurlarıyla işbirliği içinde özellikle aşağıdaki hususlara ilişkin hükümler dahil, insan ticareti mağdurlarının fiziksel, psikolojik ve sosyal yönden iyileşmelerini sağlamak için önlemler alınıp uygulanmasını değerlendirecektir.

(a) Uygun barınma olanağı,

(b) İnsan ticareti mağdurlarının anlayabilecekleri bir dilde özellikle yasal haklarına ilişkin danışmanlık hizmeti ve bilgi verilmesi,

(c) Tıbbî, psikolojik ve maddî yardım,

(d) Çalışma, öğrenim ve eğitim olanakları.

4. Her Taraf Devlet, bu madde hükümlerini uygularken, insan ticareti mağdurlarının yaşını, cinsiyetini ve uygun barınma, eğitim ve bakım dahil, özel ihtiyaçlarını ve özellikle çocukların özel ihtiyaçlarını dikkate alacaktır.

5. Her Taraf Devlet, kendi ülkesi içinde bulunduğu sürece, insan ticareti mağdurlarının fiziksel güvenliğini sağlamak için çaba gösterecektir.

6. Her Taraf Devlet, kendi iç hukuk sisteminin insan ticareti mağdurlarına gördükleri zararlar için tazminat alma olanağını veren önlemleri içermesini temin edecektir.

¹³¹ MADDE 7 - Tanığın kimliğinin veya meskeninin veya ikametgahının veya işyerinin bilinmesi, kendisi veya başkaları için ciddi bir tehlike ihtimalini ortaya çıkarırsa;

a) Tanık için her türlü tebligatın yapılacağı ayrı bir adres tespit edilebilir ve tanığın kimliği soruşturmanın her aşamasında gizli tutulabilir.

b) Tanığın verdiği bilgilerden hareketle diğer delillerin tespitinin mümkün olması halinde, kimliği soruşturmanın hiç bir aşamasında açıklanmaz.

Tanığın dinlenmek suretiyle kimliğinin açıklanması gerektiğinde, tanık hakkında 12.4.1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 20 nci maddesindeki hükümlerin uygulanmasına karar verilebilir.

Yukarıdaki fıkralarda yer alan hükümler, muhbirler ve bu Kanunun kapsamına giren suçlara ait istihbaratta veya soruşturulmasında görev alan kolluk amir ve memurları hakkında da uygulanır, kimlik bilgileri ile görevine ve özel hayatına ilişkin bilgiler hiçbir şekilde açıklanamaz.

Kimlik, görev ve özel hayata ilişkin bilgileri açıklayanlara veya açıklanmasına yardımcı olanlara bir yıldan iki yıla kadar hapis cezası verilir.

maddenin atıf yaptığı 3713 SK' nin 20.¹³² maddesindeki koruma önlemleri alınabilecektir. Tanık için uygulanabilecek bu koruma önlemleri, 4800 SK ile onaylanan sözleşmenin 24/4. maddesi gereğince,¹³³ tanık olarak dinlenmiş olmaları koşuluyla, suç mağdurlarına da uygulanabilecektir (bkz.4800 SK ile onaylanan sözleşme md.24/d; AY md.90/son).

¹³² Madde 20 - Terör ve anarşi ile mücadelede görev veren veya bu görevi ifa eden adli, istihbari, idari ve askeri görevliler, zabıta amir ve memurları,Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürü ve Genel Müdür Yardımcıları, terör suçlarının muhafaza edildiği ceza ve tutukevlerinin savcılar ve müdürleri, Devlet Güvenlik

Mahkemeleri hakim ve savcılar ile bu görevlerinden ayrılmış olanlar ve terör örgütlerinin açık hedefi haline gelen veya getirilenler ile suçların aydınlatılmasında yardımcı olan tanık ve ihbarcılar hakkında gerekli koruma tedbirleri Devlet tarafından alınır.

(Değişik: 10/3/1993-3871/1 md.) Bu koruma tedbirleri; talep halinde estetik cerrahi yoluyla fizyolojik görünümün değiştirilmesi dahil, nüfus kaydı, ehliyet, evlenme cüzdanı, diploma ve benzeri belgelerin değiştirilmesi, askerlik işleminin düzenlenmesi, menkul ve gayrimenkul mal varlıklarıyla ilgili hakları, sosyal güvenlik ve diğer hakların korunması gibi hususlarda düzenleme yapılır.Korumaya alınmış emekli personelden, meskende korunmaları mutlak surette zorunlu bulunanlar; görev yaptıkları Bakanlık veya Kamu Kurum ve Kuruluşlarına ait konutlardan Maliye ve Gümrük Bakanlığınca rayiç kiralara dikkate alınarak tespit olunacak kira bedeli ile kiralama esaslarına göre yararlandırılır.

Bu tedbirlerin uygulanmasında, İçişleri Bakanlığı ile ilgili diğer kurum ve kuruluşlar gerekli her türlü gizlilik kurallarına uymak zorundadırlar.

Koruma tedbirleriyle ilgili esas ve usuller Başbakanlıkça çıkarılacak bir yönetmelik ile belirlenir.

Yukarıda sayılanlardan kamu görevlileri, görevlerinden ayrılmış olsalar dahi terör suçları tarafından kendilerine veya eş ve çocuklarının canına vuku bulan bir taarruzu savmak için silah kullanmaya yetkilidirler.

¹³³ **Madde 24 Tanıkların Korunması**

1. Her Taraf Devlet, ceza davalarında bu Sözleşmede belirtilen suçlara ilişkin ifade veren tanıklara, gerektiğinde, akrabalarına ve onların yakınları olan diğer kişilere yönelik olabilecek öç alma veya sindirmelere karşı etkin koruma sağlamak için imkanları dahilindeki gerekli önlemleri alacaktır.

2. Bu maddenin 1. fıkrasında öngörülen önlemler, yargılama usulünden kaynaklanan haklar dahil şağın haklarına hanel getirmeksizin, aşağıdakileri içerebilir:

(a) Bu tür kişileri fiziksel olarak korumak için, ihtiyaca göre ve mümkün olduğu ölçüde onları başka yerlere yerleştirmek ve gerektiğinde, bu tür kişilerin kimlikleri ve buldukları yerlere ilişkin bilgilerin açıklanmaması veya bu bilgilerin açıklanmasına sınırlama getirilmesi gibi usuller tesis etmek;

(b) Tanığın beyanlarının video bağlantısı veya diğer uygun araçlar dahil, iletişim teknolojilerinden yararlanılarak alınması gibi tanıklığın, tanık güvenliğini garanti eden bir biçimde yapılmasına cevaz veren ispat kuralları tesis etmek.

3. Taraf Devletler, bu maddenin 1. fıkrasında söz edilen kişilerin başka yerlere yerleştirilmesi için, diğer Devletlerle anlaşmalar veya düzenlemeler yapmayı göz önünde bulunduracaklardır.

4. Bu madde hükümleri, tanıklık yapmaları halinde, mağdurlara da uygulanacaktır.

Yukarda değinenlerin dışında mevzuatımızda suç mağdurunun korunmasına¹³⁴ hizmet edebilecek bazı hükümler şöyledir:

-CMUK' nin 373. maddesine göre, "**genel ahlakın ve kamu düzeninin gerektiği hallerde**" duruşmanın gizli yapılabilmesi mümkündür. Ancak 15 yaşını bitirmemiş olan çocuk sanıklar hakkındaki duruşmalar mutlaka gizli olarak yapılır (CMUK md.375; 2253 SK md.25). Gizli yapılan duruşmalar ile, aleni yapılmış olmakla birlikte, milli güvenliğe, genel ahlaka veya kişilerin şeref ve haysiyet haklarına dokunacak veya suç işlemeyi kışkırtacak mahiyetteki fillerin/suçların yargılamasının, kısmen veya tamamen yayınlanması mahkemece yasaklanabilir (CMUK md. 377). Bu hükümlerle 4804 SK ile onaylanan protokolün 6 maddesinde "**uygun hallerde ve kendi iç hukukunun elverdiği ölçüde, her Taraf Devlet, diğer önlemlerin yanı sıra, insan ticaretine ilişkin yargılama işlemlerini gizli yürüterek, insan ticareti mağdurlarının özel hayatlarını ve kimliklerini koruyacaktır.**" şeklinde tanımlanan yükümlülük yerine getirilebilecektir.

-Mağdur duruşmalara iştirak etmese dahi, kamu davasına katılarak, savcı ile birlikte iddia makamını işgal edebilir, son kararı temyiz edebilir ve suç nedeniyle oluşan zararlarının giderilmesini ve şahsi haklarını (CMUK md.365-372) (ör. maddi ve manevi tazminat) (TCK md.37-38, 39/2, 93 110, 120, 424) isteyebilir. Bu hükümle aynı protokolün 6/f.2-a, b ve f. 6 maddelerinde;

"2. Her Taraf Devlet, uygun hallerde, kendi iç hukukî veya idarî sisteminin insan ticareti mağdurları lehine aşağıdaki olanakları içermesini sağlayacaktır:

a) İlgili yargısal ve idarî işlemler hakkında bilgi,

b) Ceza yargılamasının uygun aşamalarında mağdurun görüş ve endişelerinin, sanıkların savunma haklarına engel olmayacak şekilde ileri sürülebilmesine ve bunların göz önüne alınmasına yardım.

....

6. Her Taraf Devlet, kendi iç hukuk sisteminin insan ticareti mağdurlarına gördükleri zararlar için tazminat alma olanağını veren önlemleri içermesini temin edecektir. "

şeklinde tanımlanan yükümlülük yerine getirilebilecektir.¹³⁵

¹³⁴ Ceza hukukunda mağdurun korunmasına ilişkin geniş bilgi için bkz:Özbek, Veli Özer, Ceza Hukukunda Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi, Seçkin Yayınevi, Ankara (tarihsiz).

¹³⁵ TCK' nin 93 ve 647 SK' nin 19. maddelerinde, cezaların tecilinin şahsi hakların ödenmesi şartına bağlanması, 647 SK' nin 4. maddesindeki bazı hürriyeti bağlayıcı cezaların aynen iade ve tazmine çevrilebilmesi ve keza CMUK'un 417. maddesinde yasak hakların geri verilmesi koşulları arasında şahsi hakların ödenmiş olması şartının varlığı, insan ticareti

e) Özel Soruşturma Yöntemleri Uygulanması

“İnsan ticareti suçu”nun “çıkar amaçlı suç örgütleri” veya “terör örgütleri” tarafından işlenmesi halinde, 4422 SK’ nin 2-10.maddelerindeki özel soruşturma tedbirleri ile diğer hükümler uygulama alanı bulur (4422 SK md.16).¹³⁶

f) Şahsi Haklar

Mağdur suçtan doğrudan zarar gördüğünden davaya müdahil olabilir (CMUK md.365-372), maddi ve manevi tazminat isteyebilir (TCK md. 37, 38). Mahkeme CMUK’ nin 358. maddesi gereğince bu talep hakkında karar verir.

SONUÇ

Çalışmamızın boyunca incelendiği üzere, önemli insan hakları ihlallerini de beraberinde getiren “*insan ticareti*” fillerini önlemek ve cezalandırmak için mevzuatımıza başta “*insan ticareti suçu*” olmak üzere dahil edilen normlar, önemli bir boşluğu dolduracak niteliktedir. Söz konusu düzenlemelerin uygulamaya verimli bir şekilde aktarılması durumunda, birer “*insanlık suçu*” görünümünde olan bu fillerin önemli ölçüde önüne geçilebileceği kuşkusuzdur. Bununla birlikte, “*insan ticareti*” olgusunun meydana gelmesine ortam hazırlayan veya tetikleyen faktörlerin başında gelen hedef ülkelerdeki talebin kesilmesi ve bu amaca yönelik samimi tedbirlerin alınması, zikredilen konudaki mücadelenin en önemli halkasıdır.

mağdurunun korunmasına yönelik 4804 SK ile onaylanan Sözleşmenin 6/6.maddesinde öngörülen yükümlüğü karşılayan diğer normlardır.

¹³⁶ MADDE 16 - Bu Kanunun 2 ila 10 uncu maddeleri, Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlarla, 21.7.1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 10.7.1953 tarihli ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun ve Türk Ceza Kanununun 403, 404 ve 406 ncı maddelerinde yer alan suçlar teşekkül halinde işlendiğinde de uygulanır.

BİBLİYOGRAFYA*

- Adalet Bakanlığı İstatistik Genel Müdürlüğü İstatistikleri**, 01.01.2004
(yayınlanmamıştır)
- Akinci, Şahin**, Türk Özel Hukukunda İnsan Kökenli Biyolojik Madde (Organ-Doku) Nakli Kavramı ve Bundan Doğan Hukuki Sonuçlar, Yetkin Yayınları, Ankara 1996
- Alacakaptan, Uğur**, Suçun Unsurları, Ankara 1970
- Alpkaya, Gökçen**, Eski Yugoslavya İçin Uluslararası Ceza mahkemesi, Turhan Kitabevi, Ankara 2002
- Arık, Kemal Fikret**, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Üzerine Bir İnceleme, AÜSBF Yayınları, No:187-190, Ankara 1965
- Arslan, Çetin**, Göçmen Kaçakçılığı Suçları (TCK md.201/a), YD, Sa.3, Ankara 2003
- Artuk, Mehmet Emin/Gökçen, Ahmet/Yenidünya, Cener**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2002
- Artuk, Mehmet Emin/Gökçen, Ahmet/Yenidünya, Cener**, Ceza Hukuku Özel Hükümler, 3. Baskı, Ankara 2002
- Artuk, Mehmet Emin/Gökçen, Ahmet/Yenidünya, Cener**, Gerekçeli Ceza Kanunları Güven Kitabevi, 3. Baskı, İstanbul 2003
- Aybay, Rona**, Amerikan, İngiliz ve Türk Hukuk Sistemlerinde Yurtdışına Çıkma ve Yurda Girme Özgürlüğü, Ortadoğu Teknik Üniversitesi İdari İlimler Fakültesi Yayınları, No.26, Ankara 1975
- Castles, Stephen**, “İnsan Kaçakçılığı Dev Bir Endüstri” , www.milliyet.com.tr/print/print.asp, 22.10.2003
- Centel, Nur**, Türk Ceza Hukukuna Giriş, Beta Yayınevi, İstanbul 2001
- Ceylan, Ümit**, Organize Suçluluk ve Çıkar amaçlı Örgüt Suçu, Turhan Kitabevi, Ankara 2003
- Çakmut (Yenerer), Özlem**, Tıbbi Müdahaleye Rızanın Ceza Hukuku Açısından İncelenmesi, Legal Yayınları, İstanbul 2003
- Çelikel, Aysel**, Yabancılar Hukuku, 7. Baskı, Beta yayınevi, İstanbul, Ocak 1997
- Demirbaş, Timur**, Ceza Hukuku Temel Hükümler, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2002
- Demirbaş, Timur/Özbek, Veli Özer/ Eker, Behiye**, İçtihatlı Ceza Kanunları, 2.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2002
- Doğan, D.Mehmet**, Büyük Türkçe Sözlük, 7.Baskı, Ankara 1990
- Dönmezer**, Ceza Hukuku Özel Kısım Genel Adap ve aile Düzenine Karşı Cürümler, 5. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul 1983
- Dönmezer, Sulhi**, Kişilere ve Mala Karşı Cürümler, Gözden Geçirilmiş 16.Bası, İstanbul 2001(Kişilere)

* Dipnotlarda kullanılan kısaltmalar parantez içinde belirtilmiştir.

- Dönmezer, Sulhi/Erman, Sahir**, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, Genel Kısım, C. 1, 9. Bası, İstanbul 1985
- Dönmezer, Sulhi/Erman, Sahir**, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, Genel Kısım, C. 2, 8. Bası, İstanbul 1983
- Doğru, Osman**, İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi İçtihatları I, Adalet Bakanlığı Yayınları, 2. Bası, Ankara 2003
- Ekin, Nusret**, *Küreselleşmenin İki Yüzü: "İstenmeyen Kaçak Göçmenler- Davetli Bilgi İşçileri"*, www.sosyalsiyaset.com/documents/nusret_ekin_1.htm, 09.01.2004
- Erem, Faruk**, Tehdit ve Cebir Kullanma Suçu, AD, 1952, Sa. 7, s.874
- Erem, Faruk/Toroslu, Nevzat, Türk Ceza Hukuku**, Özel Hükümler, Gözden Geçirilmiş 4. Basım, Ankara 1983
- Erem, Faruk/Danışman, Ahmet/Artuk, Mehmet Emin**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 1997
- Ersoy, Yüksel**, Çalışma Hürriyetine Karşı Suçlar (TCK m. 201 ve 275 sayılı kanunun ilgili hükümleri) Ankara 1973
- Ersoy, Yüksel**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, İmaj Yayıncılık, Ankara 2002
- Evik, Vesile Sonay**, Çıkar Amaçlı Örgütlenme Suçu, Beta Yayınevi, İstanbul 2004
- Gedik, Doğan**, Türk Ceza Hukukunda Müsadere, Adil Yayınevi, Ankara 2001
- Gökçen, Ahmet**, Halkı Kin ve Düşmanlığa Açıkça Tahrik Cürmü (TCK m. 312/2), Ankara 2001
- Gölcüklü, Feyyaz/Gözübüyük, Şeref**, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İnceleme ve Yargılama Yetkisi, 3. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2002
- Gülşen, Recep**, Hürriyeti Tahdit Suçları (TCK m.179-187), Adalet Yayınevi, Ankara 2002
- Hafizoğulları, Zeki**, Türk Ceza Hukuku Sisteminde Zaruret Hali, AÜHFD, C.28, 1971
- Hafizoğulları, Zeki**, Zina Cürümleri, İstanbul 1983 (Zina)
- İçel, Kayıhan**, Suçların İçtimai, İÜHF yayınları, İstanbul 1972
- İçel, Kayıhan/ Bayraktar, Köksal**, Türk Ceza Hukukuna Giriş, in: Jescheck, Hans-Heinrich, Alman Federal Cumhuriyeti Ceza Hukukuna Giriş, İstanbul 1989
- İçel, Kayıhan/Sokulu-Akıncı, Füsün/ Özgenç, İzzet/ Sözüer, Adem/Mahmutoglu, Selami F/Ünver, Yener**, İçel Yaptırım Teorisi, 3. Kitap, Beta Yayınevi, İstanbul 2000
- İlkiz, Fikret**, "Gerekçeli Durum Saptaması", http://eu.ibsresearch.com/news_display.asp?upsale_id=2069, 29.09.2002.
- Interpol**, "Trafficking in Women and Children", www.interpol.int/Public/THB/Women/Default.asp, 07.01.2004

- Jescheck, Hans-Heinrich**, Alman Federal Cumhuriyeti Ceza Hukukuna Giriş (Çev.Feridun Yenisey), İstanbul 1989
- Jordan, Ann**, “*Trafficking in Human Beings: The Slavery that Surrounds Us*”, www.usinfo.state.gov/journals/itgic/0801/ijge/gj05.htm, 07.01.2004
- Kaban, Mater/ Aşaner, Halim/ Güven, Özcan/ Yalvaç, Gürsel**, Ceza Genel Kurulu Kararları, Ankara 2001
- Kaçakçılık ve Organize Suç Terimleri (Sözlük)**, Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı Yayınları, 2. Baskı, Ankara Aralık 2002
- Kartusch, Angelika**, Reference Guide for Anti-Trafficking Legislative Review with Partucular Emphasis on Eastern Europe, Sptember 2001
- Keskin, Serap**, “*Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Organize Suçlardaki Yetkilerinin İrdelenmesi ve Değerlendirilmesi*”, Avrupa Birliğine Uyum Süreci Bağlamında Organize Suçlulukla Mücadele, İstanbul 2002
- Konrad, Helga**, “*Balkans: Task Force says Human Trafficking Fastest-Growing Regional Crime*”, www.rferl.org/ncal/features/2002/01/16012002081836.asp, 07.01.2004
- Kunter, Nurullah**, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, Yenileştirilmiş ve Geliştirilmiş 8. Bası, İstanbul 1986
- Laczko, Frank**, “*Human Trafficking : the Need for Better Data*”, www.migrationinformation.org/feature/display.cfm?ID=66, 07.01.2004
- Ökçün, Gündüz**, Yabancıların Türkiye’de Çalışma Hürriyeti (Doktora Tezi), Ankara 1962
- Önder, Ayhan**, Türk Ceza Hukuku Özel hükümler, Yenilenmiş ve Güncellenmiş 4. Bası, Filiz Kitabevi, Ankara 1994
- Özbek, Nimet**, Türkiye’deki Yabancıların Öğretim ve Öğrenim Özgürlüğü, Mülkiyeliler Birliği Yayınları, No:25, Ankara 2000
- Özel, Cevat**, “*4771sayılı Uyum Yasası'nın Basın Düzenlemeleri*” <http://turk.internet.com/haber/yazigoster.php3?yaziid=5217>, 29.9.2002.
- Özen, Muharrem**, Türk Ceza Hukukunda Meşru Müdafaa, Şekçin Yayınevi, Anakara, 1995
- Özgenç, İzzet**, Suça İştirakin Hukuki Esası ve Faillik, İstanbul 1996
- Öztürk, Bahri/ Erdem, Mustafa, R/ Özbek, Veli Ö.**, Ceza Hukuku Genel Hükümler ve Özel Hükümler,(Kişilere ve Mala Karşı Suçlar) Temel Bilgiler, Ankara 2001
- Odman, M.Tevfik**, Mülteci Hukuku, Ankara 1995
- Polatcan, İsmet**, Memur ve Resmi Heyetlere Karşı Hakaret ve Sövme Cürümleri, Üçdal Neşriyat, İstanbul 1983
- Redhouse Sözlüğü**, İngilizce-Türkçe, Otuzuncu Baskı, Sev Matbaacılık ve Yayıncılık, İstanbul 2000
- Sancar, Türkan Yalçın**, Mütessesil Suç, Seçkin Yayınevi, Ankara 1995
- Sançar, Türkan Yalçın**, Çok Failli Suçlar, Şekçin Yayınevi, Anakara 1998

- Soyaslan, Doğan**, Ceza Hukuku Özel Hükümler, 3. Baskı, Ankara 1999
- Soyaslan, Doğan**, Teşebbüs Suçu, Kazancı Yayınları, Ankara 1994
- Sözüer, Adem**, Suça Teşebbüs, İstanbul 1994.
- Stability Pact for South Eastern Europe Task Force on Trafficking in Human Beings**, “*Development of An-anti Trafficking Training Module for Judges and Prosecutors, Draft Training Manual*”, Implemented by International Centre for Migration Policy Development (ICMPD) (Türkçe Metin), s.8-163 (yayınlanmamıştır).
- 2001 TCK Öntasarısı** (yayınlanmamıştır).
- Taşkın, Ahmet**, Organ ve Doku Nakillerinde Hekimim Cezai Sorumluluğu, Adil Yayınevi, Ankara 1997
- Tezcan, Durmuş**, Uluslararası Suçlar ve Ceza Divanı, in: Ankara Barosu Hukuk Kurultayı 2000(1), Ankara 12-16 Ocak 2000
- Tezcan, Durmuş/Erdem, Mustafa Ruhan**, Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, 2. Baskı İzmir 2002
- Tiryakioğlu, Bilgin**, Türk Hukukunda Yabancıların Oturma ve Çalışma Hakkı, İn: Vatandaşlık ve Yabancılar Hukuku Alanında Gelişmeler (Bilimsel Toplantı) AÜHF, İstanbul 24-25 Eylül 1998
- Toroslu, Nevzat**, Cürümlerin Tasnifi Bakımında Suçun Hukuki Konusu, AÜHF Yayınları, No:273, Ankara 1980
- Tosun, Leman**, İnsan Ticareti, özellikle Kadın ve Çocuk Ticareti Konusunda Uluslararası Düzenlemeler ve İç Hukuk Kuralları, AD, Yıl 94, Sa.16, Temmuz 2003
- Tümerkan**, Dolandırıcılık Suçu (Karşılıksız Çek Keşide etme Fiilleri) Kazancı Yayınları, İstanbul 1987
- Türk, Hikmet Sami**, “*Adalet Bakanı Prof. Dr. Hikmet Sami Türk’ün 24 Aralık 2001 Günü 13. Hukuk İhtisas Semineri’nde Yaptığı Açış Konuşması*”, www.adalet.gov.tr, 12.12.2002
- Türk, Hikmet Sami**, “*AB ve Aday Ülkeler Adalet ve İçişleri Bakanları Toplantısı İçin Brüksel’e Hareket Etmeden Önce Atatürk Havalimanında Yaptığı Basın Açıklaması*”, www.adalet.gov.tr/basin/b51.htm, 08.01.2004
- Türk Hukuk Lügati**, Türk Hukuk Kurumu, 4. Baskı, Ankara 1998
- Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük (2 Cilt)**, 9. Baskı, Ankara 1998
- Yüce, Turhan Tufan**, Ceza Hukuku Dersleri, C.1, Manisa 1982
- Yüce, Turhan Tufan**, Ceza Hukukunun Temel Kavramları, Ankara 1985
- Ünal, Şeref**, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, İnsan Haklarının uluslararası İlkeleri, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No.89, Ankara 2001

KISALTMALAR

AB	:Avrupa Birliği
ABD	:Ankara Barosu Dergisi
AC	:Adliye Ceridesi
AD	:Adalet/Adliye Dergisi
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	:Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AMKD	:Anayasa Mahkemesi Kararları Dergisi
AÜHF	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
AÜHFD	:Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜSBF	: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi
AY	:Anayasa
AYM	:Anayasa Mahkemesi
b	:bent
BK	:Borçlar Kanunu
Bkz	:bakınız
BM	:Birleşmiş Milletler
C	:cilt
CD	:Ceza Dairesi
CGK	:Ceza Genel Kurulu
CMUK	:Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu
CUH	:Ceza Umumi Heyeti
Çev	:çeviren
E	:esas
f	:fıkra
HD	:Hukuk Dairesi
HUMK	:Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İBD	:İstanbul Barosu Dergisi
İBK	:Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı
İt	:İtalyan/İtalyanca
İK	:İcra ve İflas Kanunu
in	:içinde
İng	:İngilizce
İÜHFD	:İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
İÜHF	:İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K	:karar
Karş.	:karşılaştırmamız
KHK	:Kanun Hükmünde Kararname

md	:madde
MK	:Medeni Kanun
PK	:Pasaport Kanunu
RG	:Resmi Gazete
s	:sayfa
SK	:sayılı kanun
Sa	:sayı
t	:tarih/tarihli
TBBD	:Türkiye Barolar Birliği Dergisi
TCK	:Türk Ceza Kanunu
TVK	:Türk Vatandaşlık Kanunu
vb	:ve benzeri
vd	:ve devamı
vs	:vesaire
Y	:Yargıtay
YÇİHK	: Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun
YİSHK	:Yabancıların İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun
YD	:Yargıtay Dergisi
YKD	:Yargıtay Kararları Dergisi
zkr	:zikreden